

Druhá část

JAN

CIMBURA

Jindřich Šimon Baar

EKNIZIKY.SK

Jan Cimbura

DRUHÁ ČÁST

JINDŘICH ŠIMON BAAR

eknizky.sk

Jan Cimbura by [Jindřich Šimon Baar](#) is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](#), except where otherwise noted.

Obsah

I.	1
II.	29
III.	41
IV.	55
V.	75
VI.	85
VII.	109
VIII.	131
IX.	159

I.

V neděli po svatbě strojili u „Piksů“ v Putimi „přátelský oběd“. Svatba přešla tiše, jak se na vdovu sluší, ale zato k přátelskému posezení sešlo se celé příbuzenstvo.

Přišli bratří i sestry Cimburopy ze Semic, přišli i Piksové semičtí ukázat, že se nehněvají na rod Cimburův, jehož člen usadil se na části jejich zboží. I obě sestry Marjánčiny tu byly – podívat se na nového švakra a hlavně na jeho přínos do statku.

„Tak už třetí jméno ponese náš dvůr – u Soukupů se tu říkalo od stará – potom u Piksů – a teď tu bude u Cimburů,“ kousavě povídala Anka, vdaná až kdesi za vodou.

„Aby to tak tatínek viděli,“ zalomila ruce a pozdvihla oči k nízkému stropu druhá. Ale nikdo jim neodpověděl – mlčky prominuli jim všichni tu štiplavost, neboť věděli, že „přátelský oběd“ žádnou kyselostí rušen býti nemá.

Na věži zvonili poledne. Všichni vstali a nový hospodář hlasitě se pomodlil „Anděl Páně“. Už se zvolna domodlíval, už říkal slova „pro Ježíše Krista, Pána našeho“ – jen jen říct „Amen“ – když se ozvalo rázně „dost“.

To sedlák Kovanda, co u něho Cimbura v Hradišti sloužil, pokročil doprostřed světnice a promluvil:

„Dřív než zasedneme svorně spolu k přátelskému Cimbuřovu stolu, přátelům, sousedům zdola i hora jasně a zřetelně buď pověděno, co nese hospodář do tohoto dvora. Bratře, polož mu věno na dřevo.“

Na toto vyzvání vytáhl nejstarší Cimburův bratr modlitební knížky a z nich vysázal na stůl deset stovek. Několik jich ještě podržel v ruce a pohnutým hlasem promluvil:

„Bratře, otec náš, Bůh mu dej nebe, leží už ve hrobě, ale výbava ze statku patří též tobě. Po starém zvyku a právu si máš přivést na nový statek pár volů, dva pluchy a krávu. Obec to odhadla na pět set zlatek — tu si je vezmi“ a do nové řádky položil peníze.

„Co řeknu, hanbou to dojistá není,“ ozval se znovu Kovanda, drže také už v ruce modlitby. — „Cimbura u mne si naspořil jmění. — Spolu jsme dělali, spolu jedli, poctivě spolu účty jsme vedli — za práci peníze, za věrnost vzdávám mu čest. — Cimbuřo — bratře! Vezmi, co tvého jest,“ a za hlubokého ticha i Kovanda vypočítal patnáct set zlatých na čistě vydrhnutý javorový stůl.

Cimbura, aby neurazil, svého věna nepřepočítal. Shrnul i srovnal šustící papíry na hromádku a drže je v levici, jako by to byl obyčejný papír, prostě poděkoval: „Zaplať ti Pán Bůh, bratře, zaplať vám Pán Bůh, strejčku,“ obrátil se k ženě a poručil:

„Marjánko, podej mi klíče.“ Podala mu dva jako stříbro lesklé klíčky. Cimbura s nimi šel do kouta, kde pod křížem byla do zdi zapuštěna trojboká almárka. Otevřel dubová dvířka, jeden z klíčů pustil do kapsy a druhý podal ženě. „Marjánko moje! Všecko mé buď tvoje, abychom si spolu sloužit směli, nejenom jměním snad, ale i dušema, těly,“ řekl jí při tom vroucně a políbil ji na růžové čelo.

Tak bez kvitancí a obligací, bez svatebních smluv a kontraktů, bez podpisu, kolků a zvlášť dožadovaných svědků, ale před tváří mužů, žen i dětí, ukončen byl tento důležitý právní akt. — Bílými ubrusy prostíraly ženské stůl v rohu i ostatní pro dnešek vydlužené, vážná nálada pominula,

řeč pozbyla slavnostního vzrušení a tónu, světnicí zavoněla polévka „hadrušenka“. Všichni chopili se lesklých lžic.

Když dojedli, v přestávce ozval se hovor. Ženské začaly.

„Ne krávu, ale hřebici měl dostat; protože u nás koně se chovají,“ bylo slyšet Anku.

Kovanda mrkl po ní čtveračivým pohledem, ale čerstva otočil hlavu, hledě oknem na náves, jakoby ani neslyšel. Tam svítilo mdlé podzimní slunéčko. V něm hrálo si několik dětí a na zeleném drmečku popásaly se veliké husy, bílé, pěkné, určené k tomu, aby přezimovaly a z jara vyvedly z hnízd hejna žlutých housátek.

Oběd pokračoval. — Hovězí maso ve sladké, mandlové omáčce, pak skopové v octě naložené a konečně pečené ličky s letošním již novým zelím. Chlebem se zajídalo, pivem se zapíjelo, vtípem se jídlo kořenilo.

„Copak dnes strejček kutí,“ myslil si Cimbura, pozoruje Kovandu, jak stále a toužebně hledí ven oknem. Na půl ucha jenom poslouchal, na půl slova mluvil a jedním okem jen jako by světnicí hleděl.

Bylo půl třetí — s kostelní věže opět ozval se zvon.

„Zvoní na požehnání,“ promluvil Cimbura, — „přijměte za vděk, dali jsme od srdce rádi, co jsme mohli a měli.“

„Amen,“ teprve teď dokončili všichni modlitbu a křížem svatým se požehnali.

„Chléb je jako z běli.“

„Omáčky by na knížecí stůl směly.“

„Ba, sotva kníže pán se dnes tak dobře měli.“

„Bohu bychom poděkovat zapomněli,“ se spokojeným úsměvem ve tváři přetrhl Cimbura chvalozpěv a modlil se.

„Ženské, půjdeme do kostela,“ řekla teď hospodyně, „a mužští poseďte si u dýmky a piva.“

Vtom zalehl sem hlasitý a veselý koňský řehot, jako když z vysoka zavýská.

„Kdo přijel?“ ptaly se oči všech a obrátily se k oknům, na dvůr

vedoucím. Klenutá vrata u Piksovic statku byla dokořán otevřena, protože každý toho dne byl v domě vítán – a vrátnice upevněny kolíkem, aby jich ani vítr zavřítí nemohl. Tak je zvykem o poutích, křtinách a svatbách.

V těch vratech, právě pod branou, stála Divoká a Kovandovic pasák z Hradiště namáhal se odepnout jí parádní ohlávku. Stála neklidně, hlavou pohazovala, nozdrami ssála a opět vydechovala vzduch, jako by se snažila rozpoznati vůni okolí...

„Divoká – tys tu?“ vyřik‘ Cimbura. „Kdepak ses tu jenom vzala?“ a už běžel ke dveřím.

Kůň zaslechl známý hlas, vytrhl se hříbkovi a pádil ku dlážděné záspi.

„Divoká – ty jsi tu? Jak jsi sem přišla? Přijela jsi pro strýčka? To je brzy!“ – mluvil na ni dobráckým hlasem Cimbura, vztahuje po ní obě ruce.

„A bylo to podívání na ty dva, když se spolu zase shledali asi po týdnu“ – vyprávěl o tom vždycky nesmírně rád Kovanda a po každé mu při tom stály slzy v očích. „Kobyła vesele, krátce a tiše pořehtávala, hlavou pohazovala, krk zalamovala, ocasem švihala, na místě přešlapovala, celým tělem hrála. A Cimbura teprve! Vezme vám ji okolo šíje, přitiskne se k ní a hřívu jí prsty probírá, po plecích potřepává, srst‘ jí hladí, jak že je česaná, boky proklepává, jak že je nakrmená a napojená, nohu pozdvihne a ohledá, jak je kovaná. ‚Ty má zlatá,‘ povídá jí – , spadla jsi se, jsi chudší, pojd‘, nakrmím tě, nasypu ti ovsu bílého, dvakrát páleného – čistého jako kroupy‘ a kobyła – nevděčnice moje, vám za ním do cizí stáje jako ovečka cupe, poslušně a radostně – o – o, to bylo podívání –“ končival Kovanda.

A bylo tomu tak.

„Pes nemůže být přítulnější.“

„Světlem by mohl s tím koněm jít a producírovat se.“

„Jsem starý chlap – už mnoho jsem viděl – viděl jsem ve Štěkni generála Vindišgráce jezdit okolo zámku po terasu aspoň deset sáhů vysokém, vlasy se mi tenkrát hrůzou ježily jako hřeby – a na bystrém koníku mohl jsem oči nechat, ale dnes srdce se mi v těle třásl, když jsem spatřil to náhlé shledání.“

Tak mluvili potom sedláci, sedící po přátelském obědě ve velké světnici u Piksů a vyprávěli si dojemné historky ze života koní, které všichni chovali a milovali.

Bylo už dávno po požehnání; když Kovanda se zvedl a měl se k odchodu.

„Tak půjdu, chlapče —“ řekl a Cimbura vyskočil.

„Počkejte, chvílečku jenom, podívám se, má-li Divoká vyžráno.“

A než Kovanda mohl promluvit jediné slovo — už vyběhl hospodář ze dveří. Kartáčem ji ještě ve stáji přetřel a pak už smuten odvažoval ji od žlabu. „Řeknu Kovandovi, aby tě choval jako oko v hlavě — mlč a neřehtej — nebo se dám do pláče, — a pozdravuj Dobráka,“ mluvil s ní cestou, veda ji k dřevěnému korytu u pumpy. Několikrát pohnul pákou a už hrčel proud čisté vody. Kobyła dychtivě pila.

„Pročpak ji vyvádíš?“ optal se přísně hned na záspi Kovanda. Stál tam na cestu již připraven s holí v jedné a s čepicí v druhé ruce, „řekl jsem že půjdu a ne že pojedu.“

Všichni překvapeně pohlédli na bohatého sedláka.

„Víš, Jene,“ pokračoval Kovanda mírně a srdečně, „stýská se jí po tobě. Ani bych nevěřil, kdybych toho sám neviděl. Špatně pije a vyžírá, řehtá jen a od žlabu ku dveřím smutně se ohlíží, brzo-li vejdeš a promluvíš. Možná, — že by u nás pošla. — Nech si ji — i ohlávku si nech — tak, dávám ti ji. Měla pravdu ta pichlavá ženská tam, sluší se vskutku, abys i klisnu do dvora přivedl. Máš ji a jakou! V píseckém kraji není druhé Divoké. Jde do šestnáctého roku — v únoru veď ji ke koni. Bylo by hříchem, aby to plemeno mělo vymřít bez potomků, a Bůh ti dej ve všem štěstí. Bude-li ti třeba pomoci, víš, kde Kovandů v Hradišti zůstávají“ — a aby se vyhnul díkům i slzy aby ukryl, na patě jako na obrtlíku se otočiv, pružným krokem vyšel ze vrat.

Za kestránským zámkem čistě zapadalo slunce, ale Kovandovi se zdálo, že zapadá do mlh...

„Dobře jsme se rozdělili,“ hučel si cestou radostně rozjařen, „nechám

si Dobráka — licháka, ať mne vozí — našlapal jsem se už dost po světě a Pstruzi — ti ať táhnou — však mohou — a Divoká — vida — křivého slova jsem jí nedal — bičem ji neuhodil, odcházím a ona při Cimburovi stojí jako dřevěná, měj si ji, mrchu nevděčnou,“ zlobil se Kovanda — ale to jen chtěl v sobě lítost ohlušit a utéci výčitkám, které mu činilo jeho selské svědomí za to, že se zbavil výborné klisny...

Tak se radostně skončil přátelský oběd u Piksů. Sousedé i přátelé se rozešli a nechali Cimburu s jeho štěstím o samotě.

Ale ne dlouho. Ještě jedna formalita musila být splněna: Cimbura musil být veřejně a slavně přijat do svazu sousedů putimských, aby měl právo „sedět a mluvit v obci“.

Rychtářem byl mlynář, pan otec Rouček a ten jednou ve čtvrtek před hromadou poslal sluhovou po sousedech. Šla se svým synkem, přihrblým Venouškem, dům od domu a buď ve dveřích, anebo potkala-li souseda na dvoře anebo cestou, zastavila se a hlásila:

„Mám vyřídit po Putimě všude,
že do obce se soused přijímati bude —
po požehnání v neděli,
abyste o tom věděli.

Pan rychtář vzkazuje vás pozdravovat.“

„Že necháme pěkně děkovat,“ odpovídali jí a leckde podali i vajíčko, skývu chleba anebo nabrali jí žejdlík mouky. Hrbatý Venclíček dostával jablíčko, hrušku, anebo i lívanec, vdolek, co právě kde selka k obědu chystala.

Vědělo se, že jde o Cimburu. Celý týden skoro přselo. Děšť zahnal lidi do stodol a cepy hřměly celou vesnicí.

Na všech mlatech těšili se na neděli, na vzácnou a dost řídkou slavnost: „přijímání za souseda“. Vzpomínali, že dobrých deset let — ba víc, patnáct let je tomu, co přijímali do obce nebožtíka Piksu.

„To ani není možná, aby patnáct let už uteklo,“ odporovali někteří.

Ale bylo. Podle dětí to vypočítali. Nejstarší Piksův Jan vychodil už školu, je čtrnáctiletý, Frantíkovi je třináct a Verunce sotva čtyři — na ty sirotky se Cimbura přiznal — dvůr, Marjánku i děti, všecko po Piksovi přejal. Je tudíž jisto, že sousedem býti musí.

Proto v neděli rovnou z požehnání táhli Putimáci do hospody k Srnkům, „Na starou“, jak tam říkali.

Napřed rychtář s celým výborem. Za nimi vešel do dveří Cimbura v průvodu dvou sousedů.

V koutě „pod obrázky“ stál prostřený stůl. — Tam usedl si „ouřad“ — rychtář totiž, radní a výborové. Těsně k nim, k ostatním neprostřeným stolům zasedli sedláci. Kolem bílých stěn táhly se dřevěné lavice — o muzice sedala tam děvčata, dnes si tu hověli chalupníci a baráčníci. U dveří tlačily se zvědavé ženy a oknem hleděla sem mládež, chráněná před hustým, sychravým deštěm slaměným přístřeškem, na sáh od zdi odstávajícím.

Jednání bylo co nejvíc slavnostní, veřejné, jak bylo zvykem — při otevřených dveřích i oknech; neboť Cimbura byl mohovitý sedlák. Měl celý lán půdy pod osmdesát jiter. Z těch asi čtyřicet oral, dvacet sekal, na čtyřech pásal a na zbytku rostlo dříví, anebo bylo půdou neplodnou, jako cesty a skalky.

Za stolkem zdvihl se starosta s koženým právem v ruce. Udeřil jím o stůl. Všichni hned vstali a ztichli.

Mužný hlas rychtářův zazněl prostornou světnicí:

„Tak počíná o úřední jednání:
ve jménu Otce, Syna i Ducha.
Trojice svatá ať obec ochrání
od pádu dobytka, povodně, sucha.“

„Dejž to Pámbů,“ odpověděli všichni a Rouček pokračoval:

„Obec se sešla pospolu
k důležitému úkolu.
Všichni ho jistě znáte:
souseda přijmout máte.
Jene Cimburo! Přednes žádost svou.“

Ze sedláků jediný Cimbura stál s hlavou odkrytou, sám a sám uprostřed toho lidského kruhu a bylo ladné podívání na něho. Stál tu s hlavou vztyčenou, s tváří vážně, ba slavnostně naladěnou, ale klidný, sebevědomý. Přepěkně rostlý člověk a muž každým coulem! V bocích útlý, opaskem stažený, z pasu vyrůstá do širokých kyčlí vklíněný mohutný hrudní koš. Ramena jeho oblá, záda rovná jako prkno a nad nimi kulatá, kučeravým vlasem tmavě porostlá hlava. Jednu ruku opírá o bok a v druhé, pohrávaje si, otáčí kulatou vydrovku. Čistě oholená tvář se mu leskne zdravým ruměncem a poctivé oči hledí přímo, září a radostně svítí.

— Stojí pevně na velikých nohách, věda, že je středem obecné pozornosti. Poskrvny na něm není. Jeho šat, vyšíváné prádlo bělostné, kvítečkovaný hedvábný šátek kolem krku, všecko na něm je dnes nové a slavnostní. Lahodná slova volí a pevným hlasem je přednáší:

„Manželským svatým sňatkem
Bůh spojil mne s Piksovou ženou, dětmi i statkem.
Přes doly, řeku, přes lesy, kopce
přicházím do vaší obce,
ale počítám na vaši lásku,
že mne do svého přijmete svazku.“

Po rychtářově pravé straně seděl sedlák Černochoch. Tak jak za stolem seděl; převyšoval všechny o hlavu. Odpověděl Cimburovi:

„To nejde tak čerstva, holečku,
chceme ne vlka, ale ovečku,

žít budem s tebou, s tebou jíst chleba,
 proto tě nejdřív vyzkoumat třeba.
 Proto jsme tady v pořadě.
 Sousedé! Ptejte se po řadě!
 A ty, chceš-li se s námi sousedstvím vázat,
 odpověz věrně, nač se nám zlíbí tázat.“

A výslech počal stručně:
 Starý Hanák optal se

„Bez dlouhé řeči provedu,
 táži se tebe po rodu?“

Cimbura naráz odpověděl stejně úsečně:

„Všem jsem vám roven, není to hana,
 syn ze Semic, sedláka Cimbury Jana“

„Cimbury Jana, Cimbury Jana ze Semic, dobrý to rod, musíme přiznat,“
 sborem pochvalovala celá obec. Ale už Hučící zástup přerušil Žežulka. Byl
 to malý, drobný mužíček, ač hospodář velký, a aby ho vedle ohromného
 Černocho bylo vidět, nemluvil v sedě, ale vstal a ještě byl malý. Pocházel
 z takové malé rodiny. — „Všichni od nich by mohli v troubě tancovat,“ od
 starodávna říkalo se o Žežulkovic rodu v Putimi. Ale každý z toho rodu
 byl zato neobyčejně čilý a pružný, jako by z lýčí upletený. Vyskočil tedy a
 zavolal na Cimburu:

„Známe už otce i tvoji matku,
 ale nic nevíme o tvójím statku!“

„Znáte snad všichni Piksovic půdu.,
 a tu já nyní orati budu,“

odpověděl mu klidně Cimbura a chtěl už sám dodat i o ženě, dětech, o mrtvém příteli, ale zdržel se. Věděl, že té otázce neujde. A skutečně už si Jaroš odkašlával a zařečnil důvěrně:

„Piksovic dvůr? Kdo dal ho tobě?
Toť dvůr je sirý, Piksa je v hrobě —
tři děti sirotky, vlastní dvůr sobě.“

Otázka ta se líbila. Obec ji vděčně přijala a potvrdila souhlasem:

„Syni dva, dcerka, tré děti hodných,
otec, ach, do hrobu odešel od nich.“

A proto neodpověděl Cimbura pouze Jarošovi, ale celé obci důrazně vykládal:

„Piksovi mrtvému já stojím v slovu:
odevzdal dvůr mi, děti i vdovu,
udělal testament před svědky pěti
a v něm mně odkázal půdu, ženu i děti.

„Jakže? Půdu, ženu i děti? — Odkázal před svědky pěti?“ — nedůvěřivě ptala se obec. Svědci Piksova testamentu cítili, že je teď řada na nich. — Pohlédli na sebe a pohledem se dorozuměli, kdo z nich bude mluvčím. Vstal Keclík. Vstal ne z úcty k Cimburovi, ale k obci, proto že k ní mluvil. Pošoupl si čepici trochu do týla a pravicí poškrábal se za uchem, jak mívával ve zvyku, když usilovně na něco myslil — a už také počal:

„Odkázal, pravím vám, odkázal
před ženou, děckou;
slibem pak věrným si zavázal
k svědectví všecky.

Cimburo, hospodař na statku těchto dětí
až do nejstaršího syna plnoletí —
ten pak, po starém řádu vhodném,
vládni na svém statku rodném.“

Odpověď všechny úplně uspokojila a napjali pozornost, co se asi optá Mika. Na tom teď byla řada. Mika čtverák, veselý člověk, rád v řeči chytal, dobíral si a proto řekl nevinným hlasem:

„Než si obec bratrství s tebou vymění,
původ nám vylož svého příjmení.“

Rouček se zachmuřil. Pod svrtaštlým čelem zvedla se kárná myšlenka: „To sem nepatří — jméno jako jméno,“ a už sahal po právu velebným gestem jako král po žezle.

Ale Cimbura svižně a chutě odpověděl:

„Ve válkách, to bylo, které Žižka ved‘,
říkali tak otec můj i děd —
jeden z předků pokryt ranami a krví.
na cimbuří hradu vyšplhal se prvý.
Tělo jeho dávno v hrobě shnilo,
ale přijmí po něm Cimbura nám zbylo.“

„Ach, pane, ten je kovaný!“ — „Ten má Kovandovu školu!“ — „Na všechny čtyři a na ostro ho okoval,“ chválila zas obec a hlasitě Cimburovu pohotovost. Cimbura sám znova a živě pocítil synovskou vděčnost jak k otci tak ku hradištskému starostovi, že ho po celá léta byli zasvěcovali do selských zvyků a mravů. Mika sklonil hlavu, ale zato ji zdvihl Kolařík — hlava přísných tahů, vážná, skoro asketická... Kolařík byl na osadě kostelníkem, vůdcem poutí a zpěvákem. Hlasem vyšetřujícího soudce a spolu kazatele udeřil na Cimburu:

„Piksa je v hrobě. Všichni tam jednou spočinem.
Jsi statku pánem, mužem vdovy a děti otčímem.
Neptám se, zda je to psáno na bílém papíře,
po jiném se ptám, ptám se tě po – víře!“

Obec ztichla, ani nedutala. Mušku slyšíš, jak si bzučí po cestě od stolu k oknu. Cimbura tady slojí jako socha. Zvolna zvedl hlavu a s hlavou i rozzářené oči vzhůru ke stropu, dřevěnému, býčí krví natřenému, směrem „k obrázkům“, visícím v koutě pod samým stropem. Pak na prsa vznesl i svoji hebkou čapku a pod ní sepal pevně ruce. – Nepromluvil dosud, a hle, při pouhém pohledu na něho i „úřad“ za prostřeným stolem i sedláci za ostatními stoly i chalupníci a baráčníci kolem vstávající, sundávají beraničky a spínají ruce jako ve chrámu.

„Já v Boha věřím, světa Hospodáře,
a k němu zvedám ruce své i tváře:
zákony jeho ničím nechci mařit,
ale k jeho cti tu s vámi hospodařit.“

Vroucně, pravdivě a přece prostě znělo to Cimburovo vyznání víry. Podmanilo všechny a dojalo je. Ženské i oči utíraly.

„Amen,“ slavnostně řekl rychtář a vyšel s právem v ruce ze zástolí. Přistoupil k Cimburovi, ujal ho za ruku a položiv mu ruku ‚s právem‘ na rameno, třikrát se s ním políbil. Zůstal už u něho.

„Kdo by na něm shledal hany nebo vady,
do očí to pověz, směle vystup z řady,
jak se sluší na muže.“

Pan otec vyzval všechny a dlouhou chvíli čekal. Nikdo se nehnu.

„Nikdo proti tobě nemůže,“ řekl konečné rychtář a dodal zvýšeným, obřadným hlasem:

„Cimburo Jene! Jsi hotov se soudem.
Cimbura Jan se stal naším sousedem.“

Za ruku Cimburu ujal a vedl ho na okraj lavice jako nejmladšího.

Ne pýcha, ale ušlechtilé sebevědomí zrovna sálalo zase z celé postavy Cimburovy, z jeho tváří i z jeho očí. A tatáž uvědomělá hrdost vznášela se i nad celou obcí — nad starostou a výbory. I děti i ženy podléhaly kouzlu slavnostních dojmů, jež posvěcovalo vážnost té chvíle, celá obec pospolitě se rozšuměla jako včelí úl.

Cimbura, pokrýv hlavu, posadil se. Po řadě všichni přistupovali k němu, tiskli mu ruce a tykali mu a on tykal jim. Nastala slavnost sbratření, krásná a dojemná.

Ale to bylo pouze první jednání u konce. — Když se šum utiřil a kolem Cimbury už prázdno bylo, počalo hned jednání další. To už nebylo tak obřadné, protože se v něm jednalo o praktické věci. Venku se dalo do deště, se střech crčela voda do okapů a smrákalo se.

Nejdřív mládež zmizela z oken. — Než počal rychtář znova mluvit, vytratily se i ženy a čeledě. Domácnost i dobytek je volal. Zůstali jen sousedé a šenkýř Srnka postavil na stůl před „ouřad“ dvě lojové svíčky ve vysokých dřevěných svícnech a rozsvítil je.

Rychtář přešel si dlaní ústa, odkařlal a v tenké, švabachem popsané knížečce obrátil list. Pouze občas do ní mrkl — a skoro stále mluvil z paměti:

„Putimský sousede, bratře náš, Jene Cimburo! Musíš nám v obci ve všem být roven, mít s námi stejná práva a zejména nést s námi stejná břemena.“

„Která budou moje práva?“ — optal se nový soused.

Rychtář nyní za pečlivého dozoru všech přednesl selský řád skoro stejný ve všech jihočeských vesnicích. Týkal se práva pastvy a zavazoval Cimburu do společného stáda vyháněti pastevní dobytek, krávy, ovce, vepře a husy na první sluhovo zatroubení na vršku pod kostelem. Dobytek vyhání se před vrata, kde ho slouha odebírá. „Máš právo společného lovu v

obecních vodách, společného honu na všech půdách a společného lomu na všech skalách. V nezaviněném neštěstí, povodni, požáru, máš právo na naši pomoci — Máš právo do obce mluvit, volit a býti volen, máš zkrátka všecka práva, kterých budeš hoden.“

Hrdě dmula se teď všem sousedům hruď při lom podrobném výčtu. — Ale teď už se přikrčili, když se rychtářův hlas odmlčel. Věděli, co přijde. Břemena! A proto klopili hlavy, jakoby v tyle cítili tíží.

„A která břemena na sebe беру?“ kurážně se otázal Cimbur.

„Také o těch mluví naše selské zřízení,“ odpovídal Rouček a uváděl je. „Císařské daně, královské zemské berně, přírážky obecní a všecky platy v pořádku dávat,“ stálo hned na prvním místě. „Svou vlastní půdu dědinnou chránit, neodprodávat a nepronajímat, meze i mezníky svého majetku i obecního střežit a jimi nehýbat, rukou společnou spravovat obecní cesty, břehy a tarasit výmoly říční, lávky a mosty, plevel a hmyz ničit, meze na krok neodorávat, oheň střežit, ve žních ponůckou chodit, lidem i dobytku pomáhat, za bratry nás všecky pokládat,“ ukončil rychtář. Dosud seděli všichni přihrbně, ale hned se zas narovnali, jak padla otázka:

„Jene Cimbur, ptám se tě před Bohem a před obcí, slibuješ to?“

„Slibuji!“, odpověděl Cimbur. Vstal při tom a čepici položil na místo, kde seděl. Po něm tak učinili i ostatní.

„Tak před Bohem nám přísáhní —“ skoro hrozivým hlasem poručil rychtář.

Cimbur pokročil k samému stolu. Levici položil na srdce a tři prsty pozdvihl vzhůru. V dubových svícnech plály svíčky, jako zkamenělá stála „obec“, nad hlavou starosty v koutě černal se starý kříž. — Rychtář vázal si rychle za ušima pentličku kostěných brýlí, vzal do chvějících se rukou knížku a zvolna četl a Cimbur slovo za slovem zřetelně opakoval:

„Já, sedlák putimský, Cimbur Ján,
co držím pětadvacátý lán,
jak vy chcete a já mohu,

přísahám tu Pánu Bohu,
 po prvé i naposledy:
 že chci žítí se sousedy
 v pokoji a svornosti,
 orat svoje polnosti,
 sázet les a hnojit luka,
 ve žních chodit ponůckou,
 chudině být pomůckou,
 s obcí štěstí nést i muka,
 společná mít zejména
 v obci práva, břemena —
 Z dobré vůle — sám a sám
 před obcí tak přísahám
 při spáse mých předků duší,
 jak se na sedláka sluší.
 Jsem a budu celý váš —
 k tomu dopomáhej Pán Bůh náš.“

Pomalů a hlasitě četl rychtář, pomalů a hlasitě přísahal Cimbura.

„Odpřísáhl,“ — potvrdila sborem obec, když Rouček sklapl knížku a stáhl brejle s nosu. Šum jako vítr po napjatém tichu ozval se hospodou. — To prsa si oddychla, nohy na podlaze přešlápaly, stolice zavržaly — a obec si znovu usedla. Hlavy sedláci pokryli čepicemi a z kapes vytahovali dýmky, kožené váčky s tabákem a křesáním. Zase jedno jednání se skončilo a teď už zbývalo poslední. Všichni myslili, že to bude asi takto: Cimbura, poslední pokrýv hlavu, stojí u stolu řekne náhle furiantsky, jak se sluší na celolánika: „Šenkýři, pivo sem, dávám sud, sud piva starého a dobrého.“

A rychtář vstane a řekne: „Děkujeme za poctu; ale abys věděl, jaká je Putim obec — i my dáváme tobě na přivítanou sud.“

Cimbura se ohlédne a zavolá: „Šenkýři — dvě nůšky vezměte a na

statek k Píksům pošlete, chleba z výraže, máslo ze sladké smetany a kmínové homolky pro chuť k pivu přineste.“

Ale chyba lávky! Přepočítali se! Co to Cimburá povídá! Svému sluchu nechce obec věřit. Kde kdo strnul — jako omráčený — ústa otevřená — oči rozšířené — prsty na víčkách zakouřených dřevěnek — tak hleděli v němém úžasu na nového souseda. Ten věděl, že způsobí poplach, ale přece poslechl svého otcovského přítele a promluvil, jak mu radil:

„Na přivítanou do obce něco dát se sluší —
vysázím proto deset štěpů a deset hruší.
Určete, sousedi, určete cestu,
já bych vám radil vozovku k městu.“

Jen dopověděl, a jako když ho píchne, vyletěl první ze svého místa sedlák Klásek. Ani slova až dosud do jednání nepromluvil, sedel a zarytě mlčel — až se všichni divili. Znali Kláska. „Je to jedovatý člověk, jako zlý pes, když se podívá, uhrane, když promluví, kousne.“ Je známým pytlákem lesním i rybním, je prudký a vznětlivý jako střelný prach a neústupný sudič, jako to celé jejich pokolení. V obci vždycky odporuje, křičí a hádá se a nejednou musil ho Černocho veřejně zkrátit..

„Chceš zavést v obci nové módy? Na pivo nemáš? Šenkýři, nalej mu vody!“ s posupným smíchem už i jiné hlasy pronikaly — všechny zlostné a káravé.

„Cizák, staré mravy ruší,“ křičeli chalupníci.

„Ba cizák — tělem i duší.“

„Staré pořádky na ruby věší.“

„Hřeší — hřeší,“ bouřila hospoda uražená, popuzená a Bůh sám ví, k jakým koncům bylo by došlo, kdyby byl rozvážný rychtář dovolil bouři se rozpoutat.

Ale ten vstal — udeřiv na stůl ‚právem‘ zjednal si ticho a řekl mírným hlasem:

„Nejednej, Cimburo, proti selskému řádu,
nesej dnes nešvár, nesej dnes vádu —
zasedni s námi k jednomu stolu.
Vždyť jako v rodině máme žít spolu,
pojezme chleba, zapijme pívem,
poseďme svorně v hovoru milostivém,“

„Tak, ať teče pivo proudem, jako voda v řece, platím všecko. Ale ty štěpy po jaru vysázím přeče“ — vykřikl uražený Cimbura, kráčeje ke své čepici.

Šenkýř Srnka valí hned dveřmi připravený sud do výstupku, ozvaly se rány dřevěnou paličkou. Načínal...

I stoly nastěhovaly se k lavicím, zažehli nové svíčky a Srnková vytahovala Cimburovic mladšince z nůše pecny chleba, veliké jako kolečka od pluhu a vysoké, že je nůž nenakrojil. I žluté máslo i bílé homolky přinesla starší děvečka.

Kostelník Kolařík potichu vyšel ven, a pio chvíli vpadly sem zvuky večerního klekání pootevřenými okny. Starosta s obcí pomodlil se společně a hlasitě pozdravení andělské. Všem se zdálo, že hlas zvonu „Vavřince“ zní dnes velebněji a slavnostněji než jindy.

A když umlkl zvon, jako roj včel sedících na medových plástech spokojené rozebzučela se obec. Pojídali, popíjeli, pokuřovali a vtipem, smíchem i vážnou řečí jako solí zase kořenili si zábavu.

Je slušné, aby Cimbura „obec“ poznal — ale neslušné je, aby člověk sám svými činy se chlubil. Proto začal Černoch rozvážně a moudře rozvíjet charakteristiku putimských sousedů. „Nechlubíme se — toto! Ale my — Putimáci — nejsme jen ledabylí lidé. Kovanda v Hradišti je moudrý člověk, ale s naším rychtářem rovnat se nemůže.“

„To nemůže,“ hrdě svědčili všichni.

„Povím ti, Cimburo, něco. — Tuhle šel náš rychtář Pískem — jde podle krajského úřadu, když vtom někdo zaklepá na okno. „Rychtáři,“ povídá mu kdosi, „máme tu něco pro vás. Abych to nemusel balit a psát adresu —

vezměte si to s sebou.“ a podal mu oknem svazeček papírů. Rychtář je strčil do kapsy, doma je přečetl, vyřídil, podepsal, pečeť přirazil na to a o trhu zas je vzal do Písku s sebou. V Písku potkal se s panem purkmistrem. Podali si ruce a jdou spolu podle úřadu.

„Počkejte trochu,“ povídá mu náš rychtář a hůlkou zaklepal na okno. „Pane kolego, copak to děláte?“ lekl se purkmistr. — „Ouřaduju,“ povídá náš Rouček a tahá z kapsy papíry. Okno se otevřelo a z něho se sladce usmíval pan komisař. — Myslí, že purkmistr klepá, aby šel s ním na skleničku vína. „Kein Wein,“ povídá mu náš rychtář, „ale spisy tuhle nesu a odevzdávám v pořádku“ a položil je nití svázané na okno. „To sist ,ne Frechheit, Keckheit, Trágheit,“ láteřil komisař, jak jen Němci umějí, až se lidé zastavovali pod oknem na chodníku. Křičel, aby sel rychtář do expeditu, zaklepal na dveře, jak se sluší a patří. „A co,“ povídá Rouček, „já jsem putimský rychtář, tudy jsem spisy dostal a tudy je vracím a s Pánem Bohem — trh nečeká a já tam mám hnízdo podsvinčat na prodej,“ a odešel. „Takový je náš rychtář,“ ukončil Černoch.

„Dobře tak, dobře,“ chválil kde kdo a hlasitě.

„Víme, Cimbu, a slyšeli jsme o tvé síle — ale nemysli si, že my v Putimi jsme z kaše,“ odvděčoval se hned Rouček. „Tak třeba tuhle strýček Černoch jistě se ti silou vyrovná, ač je starší tebe. Celá obec to ví, ale ať to znovu slyší a ty s ní! — Znáš Novou hospodu u Čížové?“

„Znám, dobře ji znám i šenkýře Jandu znám, často jsem tam krmil.“

„Tak je dobře. A nevyprávěli ti tam o našem Černochovi?“

„Vyprávěli, ale prosím tě, rychtáři, abys to znovu povídal,“ požádal Cimbura. Všichni se napili a poslouchali pobožně.

„Tak na ‚Novou hospodu‘ přišel na samý večer a v zimě medvěďař se svým medvědem a chtěl nocleh. Šenkýř Janda, však ho všichni znáte —“

„Známe, tuze dobře známe —“

„Šenkýř Janda tedy toho dne ráno zapíchl krmník a měl proto chlívěk prázdný. —“

„Dobře,“ povídá medvěďaři, „tobě ustelu do šenkovny a tvému

medvědu do chlívků.“ Náš Černoch vezl si tehdy z Dobříše železo na nový vůz. — Cesta byla nedobrá a nedojel dál než na „Novou hospodu“. — Musil tam chtět nechtět nocovat. Všechno v hospodě utichlo a usnulo. Spal šenkýř s rodinou, usnul Černoch i medvěďák, ale zloději bděli. Měli dávno vyhlídnutého krmníka na „Nové hospodě“. Noc byla tmavá a sněžilo, vítr stopy zafukoval, zloději byli dva, hodili psu nejdříve čubku, aby neštěkal, pak přelezli zeď a otevřeli chlívek.“

„I stafra,“ ulevil si Keclík. Kolikrát slyšel tu historii, ale vždycky ho rozcílovala, až mrazení v zádech cítil, jak se vžil do té příhody.

„Jeden tam s kladivem v ruce vlezl,“ pokračoval klidně rychtář, „a druhý za ním přivřel dvířka a stál na stráži. Ve chlívků cosi zabručelo — ale rány kladivem přestaly.“

„Tak co? Už ho držíš?“ ptal se potichu ten venku.

„Pomoc — pomoc,“ ozvalo se zoufalé volání uvnitř, „on mne drží!“ psi se rozštěkali, zloděj skočil přes zeď, ale z chlívků ozýval se zoufalý hlas: „Pomoc — pomoc!“

S lucernami vyběhli formani, šenkýř, medvěďák na dvůr a první Černoch. Posvítili si a viděli v křížku člověka s medvědem. Černoch skočil mezi ně a jedním rázem roztrhl je od sebe. Hle — medvěda se nebál.“

„A co zloděj?“ pobídli rychtáře odpovědět.

„Byl to cikán. Odvezli ho napřed do špitálu a potom do kriminálu.“

„Dobře mu tak — ten už jistě nechodí více na krmníky.“

„Silným je u nás také Žežulka,“ — promluvil Jaroš, když všichni měli zase nalito a zapáleno.

— „Malý — nezdá se — ale zato sporý. Loni stavěl a potřeboval na zápraží hladký, rovný kámen. Ve mlýně u Roučků mají několik smelků, protože melou trojím složením. Žežulka tedy řekl mlynáři o jeden.“

„A třeba dva, strýče, však se odřely o selské mletí — i o vaše,“ odpověděl mlynář a ukázal mu na složené kameny, „jen přijed' a vyber si, stárek pomůže ti naložit.“

„Vidím, že jsi zdvořilý,“ povídá Žežulka, „nabízíš mi dva; ale nejsem

lakota, stačí mi jeden,“ a přebíral se v kamenech. Vybral si nejsilnější smelek — vyvalil jej z řady, prohlédl, kladívkem o něj udeřil, až kámen zazvonil. „Zdravý kámen — a ne puklý,“ pochválil si strýc, pozdvihl jej a postavil až na druhý schod mlýna. Všichni mleči se podivili. Zežulka okem kamene protáhl hlavu a narovnal se.

„Pro Boha, strýce, co myslíte?“ křičeli naň. „Nu, chlapci,“ usmál se Žežulka, „smelek je můj, tak si jej hned odnesu, tuze ten kámen doma potřebujeme“ a kráčel s ním k domovu, jako by to byl bílý naškrobený límec — takový, jako má okolo krku jenerál don Poberta^[1] za naším oltářem.“

„I to nic — kámen byl tenký jako papír a lehký jako pírkó,“ skromně chválu odmítal Žežulka. „Ale Jaroš jiný kousek vyvedl — ne silácký, ale chytrý. Byli jsme v Písku na trhu. Trh šel dobře, nu a nač zapírat, zapomněli jsme se v hospodě ‚Na růžku‘. Do rána nebylo daleko, ale třepáci-měšťáci spali ještě jako došci. Jdeme — Hlodálek, Hanák, Keclík a já s Jarošem. ‚Hoj — holá — vstávejte!‘ najednou rozkřikne se Jaroš a tříská lidem na přízemní okna, dveře a krámy celou ulicí k putimské bráně, ‚už je ráno, vzhůru třepáci, na vsi už dávno vstali!‘ Lidé v košilích vyléhali z oken a vybíhali před domy. Ponocný s policajtem běželi sem plným tryskem. Vzali jsme nohy na ramena. Jediný Jaroš klátí se ulicí, jako by neuměl pět napočítat.

Přiběhli až k Jarošovi a sáпали se naň. „S cesty,“ ohnal se Jaroš holí a rozkřikl se, že ho půl Písku mohlo slyšet, „já jsem z Putimě Jaroš — neudělal jsem nikomu škody za groš — utíkám? — neutíkám! — Tamhle ty si chyťte, co před námi běží.“

„Kdopak jsou to?“

„Zeptejte se jich,“ ale my už byli daleko a marné nás honit. A všichni věřili, že je Jaroš nevinen, protože neutíká.“

Celá hospoda se směje, jak Jaroš vyzrál na měšťáky — ukázal, že ne na vsi, ale ve městě jsou bez filipa. — Jenom soused Mika netrpělivě se kroutí na židli, napil se už, dlaní ústa utřel — a čeká jen, až smích ulehne, aby

mohl vypravovat. Po očku šibalsky se díval na vážného Kolaříka a těšil se v duchu – o těšil – jak mu zatopí...

„O, v Písku ‚Na růžku‘, to je naše hospoda,“ dostal se konečně ke slovu. „Ale i jinak se jí říká. My jí říkáme Zavadilka a naše ženy Sbíralka. Povím ti o tom. Tuhle strýček Kolařík jeli do Písku na trh, na nejslavnější písecký trh.“

„V září, na den povýšení sv. Kříže.“

„Kdy je pouť v klášterním kostele,“ vysvětlovala si obec.

„Ano, na ten trh,“ potvrdil domněnku Mika, „pacholek vezl fůru pšenice, až vůz pod ní vrzal – a strýček šli kus cesty před vozem a uvažovali v duši, zač asi prodají, dobře-li prodají, že si koupí na šaty, na nové, bytelné šaty.“

„Strejc, strejc,“ křičeli vtom vrabci na strýčka. „Já nejsem žádný váš strejc – kolomazník je strejc, ale já jsem Simon Kolařík z Putimě,“ hádali se strýček s vrabečky. Ale vrabec jako by neslyšel, ptal se dál:

„Cvilink? Cvilink?“ a popelil se při tom na cestě, až když viděl strýce blízko, teprve pak uhnul se mu s cesty, na strom se posadil, a aby ho dopálil, četl mu tak jeho myšlenky.

„Mlčíš, darebo,“ rozhněvali se strýček, „já ti dám cvilink, povídám, že jsem Kolařík z Putimě, za mnou táhnou koně dvacet pytlů jarky, těžké jako broky a žluté jako zlato. Dnes si koupím sváteční obleč – ne z cvilinku, ale z manšestru anebo z česané příze.“

Trh nebyl jen dobrý, ale byl slavný! ‚Na růžku‘ zastavili se sedláci pojíst talířek polévky – nu, kousek pečené se přinesl, sklenička piva se nalila. Kolaříkovu pšenici chválili, byla na celém trhu první a žid zaplatil nejvyšší cenu. Strýček zářili radostí i hrdostí, pili, až se hory zelenaly, holeb nepočítali, však ‚Růžecký‘ umí dobře psát – i karty tenkrát zahráli si u strýčkova stolu. –

Páni to byli – prsteny na rukách, řetězy na vestě měli a „pane Kolařík“ mu říkali.

„Vy karty neznáte, pane Kolařík?“

„Znám, panáčkové, ale nehrám,“ řekl nahlas a v duchu se ozval varovný hlas: „Měj se na pozor, Simone, říkají ti ‚pane‘, a to měšťák sedláku nadarmo jen tak neříká.“

„Aha, nehraju — panenky asi v kapse nebudou?“

„Cože? Jakže? Panenky? Sem dejte list, ‚očko‘ si hodím,“ to furiant se v strýci probudil rázem a vytáhl z kapsy několik zlatek papírových, panenkami potištěných.

Bylo dobře, že pohůnek odjel domů s prázdným vozem a spřežením, jistě by je byli náš strýček prohráli, ačkoliv mnoho cizích lidí a pánů při hře mu radilo a pomáhalo.

Strýček k večeru se vraceli do Putimě s lehkou kapsou a těžkou hlavou. — Tištěný šátek byl prázdný. Vzali si jej z domova, aby měli do čeho svázat celý nákup.

Na vysoké lípě jako na věži v podzimním podvečeru čekali na Kolařika vrabci. „Strýc, strýc!“ křičeli radostně, když zdaleka se blížil.

„Cvilink? Cvilink?“ zlomyslně se ptal vrabeček.

„Kdyby byl! Kdyby byl!“ škodolibě usmála se vrabčice a celé vrabčí hejno se rozchechtalo.

Strýček shýbli se po kamenu, ale hned zase jej pustili z ruky a řekli lítostivě: „Ba právě — moje zlaté ptáče — kdyby byl! Ale není, ba není ani cvilink, ani sukno, neřku-li manžestr,“ a od té chvíle strýček Kolaříků karty nehrajou a jsou nejpořádnějším sousedem v obci.“

„Škola života,“ kajícně před celou obcí přiznal se vážný a přísný Kolařík.

„Kolařík přece jen tenkráté získal,“ usoudila pochvalně celá obec.

Tak vyprávěli sedláci a chalupníci věci dobré i zlé, upřímně a otevřeně, jen aby Cimbura všecky podle jejich skutků poznal a soudil.

Nikoho neušetřili, ani Kláska ne. Pověděli o něm příhody z honů, jak na čekání chodí, oka klade, stopy a hlasy zvířecí i lidské pozná. „Sám pan lesník, musí-li mít hnedky srnu, Kláska vyhledá a důvěrně se optá, kde by ji vyslídil.“ Ale i Kláska si obec váží, protože jí služeb neocenitelných

prokazuje, celou ves totiž zbavuje škodné — vydru, velkou jako tele nedávno v Blanici zastřelil, každého tchoře a každou kunu do želez lapí.

Velebili Simka převozníka, jaký to rybář znamenitý! U přívozu víc na vodě, než na zemi vyrostlý. Zná v Blanici i v Otavě každou tůň a ryby v ní má spočítány: štiky, kapry i okouny, úhoře i mníky. Sám plave převýborně a vytrvale. Podkostelní rybník po celé jeho délce a Jeřabinec dokola opluje, ponoří se, kus cesty hluboko pod vodou pluje a v hustém síti se vynoří ukrytý, ztracený očím. Má ruce nejen krátké a mohutné jako dvě vesla anebo ploutve, ale i dovedné. Dovede plést z konopí i vrboví. Uplete čeřen i nevod i keser — cítí zrovna rybu ve vodě stojaté i běhuté a vnaidla zná, kterým ryba neodolá, chytřejší je než každý porybní.

Je tu včelař — chalupník — nábožný a zámožný, tichý a trpělivý Štěrbá. Člověk, jemuž daleko široko v celém kraji píseckém rovno není. Po jaru a na podzim zdaleka ho zvou a on chodí přehlížet kláty, včely překládá, med vybírá, po žahadle neotéká, mírně a vlídně „s těmi mouchami“ zachází, bez kouře a bez kukle.

A holubář sedí mezi nimi — chalupník Culík. Cimbura a každý člověk ho pozná venku na první pohled, protože když jde, nehledí k zemi, na cestu, ale jeho oči vzhůru stále se obracejí a po střeších bloudí. Proto ho škádlí, že i ve dne hvězdy na nebi hledá. Hvězdář mu říkají. Jednou při mši svaté v Písku, zrovna když jemnostpan děkan Tinger se otočil k lidu, vyletěl Culíkovi zpod kabátu pěkný sivák, bublák v kostele. Strejček se už k siváku nehlásili... Ve rtech jako by stále držel kouzelnou píšťalku. Jenom je sešpulí a už zazpívá takovou vábnou, měkkou holubí písničku, které ani jeden holub neodolá, a všichni hned poslušně slétají se k němu. Ano, je to vyhlášený znalec a milovník holubů.

A což Horník? Horníkovi odepře obec čest a uznání? Zajisté neodepře, každému vzdá dobře zaslouženou chválu, upřímnou, bez lichocení; a proto vykládá Cimburovi, že Horník je člověk perla. Sadař zkušený a znalec stromů k pohledání. Popros a on ti zdarma v zimě stromy prořeže, ukáže, jak je třeba okopat, mechu zbavit, jeho ruce jsou jako ruce čaroděje,

zroubuje pláň a každý roub se na ní chytí a roste, i starý strom když Horník přesadí, ujme se a zazelená. — Takový je Horník.

O lidech obecních, kováři a pastýři mluví, o řemeslech, hlavně sedláři a tesaři, o podruzích, dělnících — a Cimbura všecko poslouchá, hlavou přikyvuje a chválou oplývá. Ale obec čeká, že i Cimburovi se jazyk rozváže, že i on promluví a činem nějakým se pochlubí, poví, co a kde slavného a pamětihodného vykonal. Čeká však marně; skromně a tiše sedí Cimbura, mírně pokuřuje a skromně piva upíjí...

Ale nepíjí všichni tak málo. Čas utíká a pivo krev do žil vhaní. Široká a váhavá je povaha selská na jihu, hluboká jako řeka klidně tekoucí. — Širokou a rozvážnou řečí se prozrazuje ve střídmosti. Ale když se pivem rozkuráží, stává se bujnou, smělou, až vyzývavou.

Blížilo se k půlnoci, když vstávali jednotlivci, aby chlubně a honosivě ukázali, „co kdo umí“, anebo „kdo to po mně udělá“.

Hanák vstal, vzal do zubů za lenoch těžkou židli, na které seděl, narovnal se s ní a když ji od země pozdvíhl, vzpřičil ji v zubech tak, že mu v ústech trčela, jako by to byla dýmka—číhačka. Mnozí se pokusili, ale ne — nikdo toho nedokázal. Takovou sílu neměl nikdo v zubech a čelistech.

„Dobře, Hanáku,“ vyskočil malý Žežulka, „ale udělej toto,“ a už lil pivo na talíř, jenž tady zbyl po homolkách, do rovnosti dolil, vložil si jednu ruku za záda, druhou pozorně podbral talíř, dva prsty a palec opřel o jeho dno, pozdvíhl jej vyso- ko nad hlavu, obešel s ním celou šenkóvnu, usedl, talíř na stůl postavil a ani z něho neukápl.

Vtom Klásek zadupal. Měl na nohách těžké boty z kraviny, s vysokými holeněmi a podkůvkami. Hospoda se v základech otrásla a všichni leknutím oněměli, když Klásek tak náhle nohama zabouřil. Ale v tom tichu už také vykročil a šel, všichni viděli že jde, v těžké obuvi kráčí a přece kroku slyšet není, bos jakoby kráčel, kočka nemůže jít tišeji, lehčeji, opatrněji a přece ne na špičky jen, ale celou nohou našlapuje Klásek. „To jest liščí krok,“ zasmál se na konec Klásek a zadupal zas, jako by zahřmělo.

Jaroš dával bystré a veselé hádanky a neustale nové si vymýšlel.

Kopecký uzel zavázal a darmo se hmoždily ruce, chtějíce jej rozvázat, pan otec Rouček bral do ruky, co kdo podal, a odhadoval váhu. Džbánek piva, nakrojený pecen chleba, mísu potězkával a váhu určoval. Šenkýř přinesl mincíř, a hle, ukázalo se, že mlynář sotva lot probádal. Tak každý něco uměl, něčím se pochlubil a k zábavě přispěl. Jenom Cimbura dál seděl s očima rozevřenýma, plnýma upřímného podivu a úcty. „Kdepak bych já něco podobného dovedl,“ říkal si zkroušeně v duchu, a přece celá obec zase čekala, že i Cimbura ukáže jim nějaký „svůj kousek“.

„Snad se stydí, ostýchá se,“ pomyslně rychtář a uznal za dobré přímo ho vyzvat.

„Sousedo Cimburo,“ obrátil se k němu, „poznal jsi nás a dej i nám poznat sebe. Slyšeli jsme o tom, jak jsi koně ze blat vytáhl, panu guberniálnímu radovi život zachránil, fůru s mandely pozdvihl, proti přesile se postavil, mnoho a mnoho jiného slyšeli jsme o tvé síle, a proto ukaž nám ji dnes a hned!“

Jako růže zapálil se Cimbura, hanbou oči sklopil, když stíněným hlasem se přiznával: „Ach, sousedé milí, mýlíte se, nemám síly. Obdivuji se vám, protože nic z toho, co jsem viděl a slyšel, bych nedovedl. Ano, je pravda, že jsem tu — u Píksů ještě — dvouletou jalovici pozdvihl, koně přemohl, celé hospodě se postavil, ale to jen v nejvyšší nouzi jsem dokázal, ale teď sami jste viděli — černochem s místa jsem nehnul — ne — nic nemohu, a tak se mi zdá, že jsem mezi vámi člověkem nepatrným a posledním.“

Někteří útrpně, líní přímo s posměchem naň hleděli.

Ponocný vyšel ze dveří hospody a třikrát po sobě zadul do mocného rohu. Noční hustou tmou prorazilo kokrhání kohoutí. Slavnost blížila se ke konci. Sud sice ještě tekla, ale už nějak podezřele se nakloňoval. Tu jako by ten kohoutí zpěv všechny nakazil, dali se do zpěvu. První vstal rychtář. Pozdvihl džbánek v pravé ruce a zanotoval vysokým tenorem:

„V dobrém jsme se sešli,

v dobrém se rozejdem,
nežli se rozejdem,
ještě se napijem,
s Pánem Bohem půjdem.“

Všichni kolem vstávali a džbánek a sklenic se chápali a celá hospoda pak zpívala s rychtářem dál:

„S Pánem Bohem půjdem,
vzpomínat si budem,
ty láska bratrská
a ne farizejská,
zůstaň s námi — Amen.“

A zase rychtář sám a sám:

„Zůstaň s námi, amen —
hlásat nepřestanem,
že Bůh naše láska jest,
jemuž buď chvála, čest
věčné věků v — Amen.“

A po něm zase hlučně celá obec:

„Zůstaň s námi, amen,
hlásat nepřestanem,
dokud Pán nebeský
v slávě jazyk český
zachová nám — Amen.“

Džbánek a sklenice s rachotem se srážely. To obec si tak připíjela „na lásku“. Neusedli již — věděli, že přijdou ještě další přípitky.

„Dej nám Pán Bůh zdraví,“ pozdvihl rychtář džbáněk po druhé.

„V tom píseckém kraji,“ pokračovala obec a připíjela „na zdraví“. A sotva nádoby od rtů odtrhli, už všichni, bez vyzvání spustili starou prácheňskou: „Bratři, bratři, buďme jen veselí, bratři, bratři, radujme se,“ a svorná obec pila a dopila po třetí na „radost“.

Jak tak stáli, smekli a sepiali ruce. To soused Kolařík ranním klekáním vítal blížící se jitro.

Zbožným chorálem ozvala se píseň:

„Aby nás Pán Bůh miloval,
hříchy odpustil, nebe dal —“

Obec dozpívala a už neusedla. Rychtář s právem v ruce ukončil třetí a poslední – jednání „přijímání do obce“.

„Minulo veselí, minul radosti čas! — Sousedé, ku práci vraťme se zas,“ řekl vážně a vyšel ze dveří a za ním celá obec do posledního muže. Nebylo opilých mezi nimi, nepoznals na nikom, že probděl celou noc. Silní a svěží vraceli se k svým domovům. Oholené, hladké jejich tváře znova nabyly přísnosti, jakoby ze žuly vytesány. Pršet už dávno přestalo, srpek měsíčku zašel, jenom opuštěné hvězdičky třpytily se roztroušené na nočním nebi.

Celá ves voněla otavou nedávno svezenu, obilím právě mláceným a pařící se mrvou. Ze stájí bylo slyšeti ržaní koní, v kurnících zpívali kohouti a tu a tam teskně zabučela kráva po odstaveném telátku.

Minula noční hodina! Na východě požárem zaplálo nebe, sedláci převlékali se do všedních šatů a jako jindy šli do chlévů dozírat na krmení a česání.

II.

Tak stal se Jan Cimbura sedlákem a mužem. Na viditelný důkaz toho přestal si stříhati hustý vlas, dokud mu nenarosil tak dlouhý, že mu krk zakrýval a na ramena splýval. Také přestal vlasy dělit nad uchem a dělit si je nad čelem. Bílá pěšinka táhla se mu do kolečka, ve které se mu vlasy na vrcholku stáčely. – Zevnějškem se úplně podobal ostatním sousedům, ale celým životem svým se valně od nich lišil.

Putim od nepamětných dob byla farní vsí a měla i pivovar. O hlt piva nešlo tu proto nikdy jako v Hradišti anebo v jiných obcích. I zde po mši a po požehnání, tak jako v Písku, stavěla se chasa i sedláci v hospodě a sousedé putimští scházivali se pravidelně v neděli večer „Na staré“ u Srnku, mimo senoseč a žně – po celý rok; ale Cimbura mezi ně nepřišel. Ba i masopust minul a nepřišel.

„Žena jeho chodí už samodruhá,“ pokusili se ho omluvit někteří, ale se zlou se potázali. „Zbaběl,“ šel jednomyslný úsudek celou obcí, „žena ho zkazila – oslabila, jako Samsona –“

To bylo pevným přesvědčením všech, že Cimbura, co se oženil, i své síly pozbyl, takže před shromážděnou obcí žádným kouskem siláckým se nemohl pochlubit. Ještě více klesl v očích veřejného mínění, když se o něm rozneslo, že doma i babské práce sám koná, drobného dobytka, vepřů a

drůbeže si všímá, za ženu s děvečkou i krávy podojí. Onehdy šel do Písku s košíkem na ruce! Kdo tohle jakživ o sedláku slyšel, viděl?

„Cože, i krávy dojí?“ podivil se sám rozvázný Houdek.

„Ba dojí,“ potvrdil Klásek, křiče, aby ho celá hospoda slyšela. „Od Martina slouží u nás za starší děvečku Cimburovic někdy mladší a ta prozradila, že ne selka, ale Cimbura ji dojit naučil!“

„Snad mají krávy zlé, kopavé, a selka je s outěžkem,“ mínil Černocho.

„Ne – i krávy pokojné dojí, a mladší ukázala, jak dojí – netahá krávu za struky, ale jen zlehka je mačká, až kráva sama spustí a nevěřili byste, jak ta žába lehce i nejtvrdší krávu do poslední kapky vydojí.“

Všichni se smáli, nedovedli se sprátně představit, že by muž mohl sedět schoulen na stoličce pod kravou a dojit. Zdálo se jim to čímsi zahanbujícím pro muže, něčím pokořujícím a proto posměchu a pokoření nebylo konce.

Ale u Cimburů jako by neviděli a neslyšeli. Žili dál trochu jiným a odlišným způsobem, který zavedl nový hospodář. Všude jinde sedlák jen polí a koní si všímá a selka s děvečkou měla na starosti krávy, ličky, husy, krůty, slepice, ba i vepřový dobytek – to bylo její povinností nejprvnější. – Potom přišla starost o děti, domácí úklid, pečení chleba a vaření. V čas žní žádá se od ní, aby i na poli pomohla, když bouře se žene, a mlátí-li se, i na mlat zaskočí. „Čtyři ruce – čtyři ruce kdybych měla, všechny by měly co dělat,“ toužívají jihočeské selky.

Ale to všecko Cimburka nedělala. Muž sám ji od té práce odehnal a všecek dobytek, velký i drobný vzal si na starost. Od rána do večera bylo ho vidět cosi kutit na dvoře. Svým pomalým, váhavým, na pohled loudavým krokem přecházel ze stájů pod kůlnu – do stodoly, vlídným slovem čeledínovi i služce práci ukládal, sám s nimi o práci se dělil, je opravoval i poučoval, a protože marného slova nikdy nepromluvil a zbytečného kroku neudělal – s ničím spěchat nemusil. Ani půl roku nehospodařil Cimbura – a statek už to poznal.

Koně zgrošovatěli, hovězímu dobytku krátká srst zaleskla se jako

hedvábí, stromy stály prořezány a okopány, pluhy, brány a vozy opraveny čekaly pod kůlnou, jen zapřáhnout a vyjet.

Marjánka, žena, neuměla také zahálet. Jako muž nechodil ani do kovárny na tácky, ani šel-li k sedláři s opratí, nezůstal tam celé půldne, tak ani ona netoulala se po „hrátkách“. Když s ní spadla část těžkého břemene při dobytku, pilné ruce její sáhly po jehle a niti, a když zašila vše na sebe, muže, děti i chasu, předla vlnu a pletla punčochy. Okna u Cimburů leskla se jako křišťál, za nimi zelenal se muškát, voněly balsamíny a bělaly se záclonky.

„Čisto tam mají jako na faře. Podlaha se bělá jako křída, povídám vám, jíst se země by u Cimburů mohli — tak jsou ta prkna vy drbaná,“ povídaly si závistivě tetky a také už i muži.

„Když on ji také šetří jinak než ty,“ právem se bránily ostatní ženy, „shlíží se v ní zrovna — jenom stále ‚Marjánko sem — Marjánko tam‘ na ni mluví — ona jen tak pro vodu ke studni, pro dříví pod kůlnu, anebo sebrat vejce na kurník ze dojde, a potěší se krásným pořádkem, který u nich vidí...“ Muži schlípli a mlčeli...

Jaro se blížilo! Houseři na řece výbojně křičeli, sluníčko vypíjelo sních po střeších, děti na suchých místech, pod okny dlabaly důlky, zahajující „fisolovou“ svoji hru... I domažlický „kalounkář“ už se s krajem rozloučil. Vracel se domů ke své práci, slibiv pro příští zimu každému klukovi v Putimi kudlu — grošovku.

Jaro se blížilo! Hospodyně chystaly hnízda, vyměňovaly si káčí a slepičí násadu a staraly se o kvočny.

Jaro se blížilo! Od Prachatic trousili se sem dřevěnkáři a z Konopiště u Břeží řemínkáři. Sedláci v neděli po mši zastavovali se u jejich krámků pod kostelem a vybírali si zahnědlé dřevěnky, hrábě, kosišťata, řešata a dřevěné vidle s hroty černými, opálenými.

Ano, jaro se blížilo. Cimbura právě pod kůlnou srazil železnou obruč se starého kola, položil si žebřík na střechu a vynesl kolo za komín.

Důkladně je podložil a upevnil, aby se ani nepohnulo mezi hřebenem střechy a širokou zdí cihlového komínu.

„Čekáte čápa!“ usmál se na něho s návsi soused Klásek.

„Kéž by už sem šťastně přilít,“ toužebně odpověděl mu Cimbura a podíval se na ženu, jež mu dole držela žebřík, aby na zmrzlé půdě pod ním neujel. Ruměncem ji polil, stála červená jako pivoňka, ale slova nepromluvila. Teprve až slezl, ohlásila mu radostně: „Housátka pod kvočnou už se klovaj, dvě už jsem dala do peří.“

„Tak, tak,“ pokýval hospodář, „nejvyšší čas, abych spravil plot: špatný plot z latí – sousedstvo hatí –“ žebřík hodil si na rameno a odcházel ke stodole. Sháněl hřebíky a tyčky, pilku a kladivo – a maně potom, kdy už klepal a utahoval uvolněné plaňky dřevěné hradby, rozjímal si vážně, co zlosti a nepřátelství natropí taková kvočna s tratolištěm kuřátek, anebo husí matka s housaty, dostane-li se sousedce do zahrádky, kde má zasetou hlavatici, dort, salát a mrkev – když vtom přestal klepat a pozorně napjal uši.

Z konírny ozýval se pronikavý, skoro zpívavý řehot koňský.

Jako by dychtivě a dlouho čekal na to znamení, hned nechal všeho Cimbura, položil hřeby i kladívko a chvíli radostně poslouchal.

„To je Divoká! Jistě je to Divoká!“ mluvil sám pro sebe a pospíchal k chlévu.

Tam na stání rozčileně přešlapovala kobyla. Oči se jí horečně leskly, mladistvý oheň jako by prochvíval celé tělo, žíly na krku, plecích i nohách zřetelně vystoupily, jak tvrdě krví nabobtnaly, ocas odstával, nozdry široko se rozklenuly a zčervenaly, malé uši bystře stříhaly nad hlavou. Jak Cimbura vešel, natáhla k němu klisna ušlechtilou hlavu, jemné pysky se rozchlíply, takže bylo dobře vidět obě řady mohutných zubů, a znovu dlouze a toužebně zařehotala...

„Chce ke koni,“ potvrdil si radostně Cimbura svoje domnění; ale aby se nezmýlil, přivedl si odpoledne starého Kovandu.

„Hárá se, zcela jistě se hárá,“ přisvědčil zkušený koňář a hned poradil,

jak a co má Cimbura udělat: „večer i ráno málo jen krmit a hned ráno s klisnou pod sedlo a dojet s ní někam k Netolicům. Tam všude sedláci chovají hřebce, v Strachovicích, Hůrce, Chlumci — ale nejlepší uděláš, dojedeš-li do Pištína, tam je znatel a milovník krevních koní, sedlák Dvořák. Čtyři hřebce zapřahá a připouští — anebo až do Tvrzic k Svátkům.“

Cimbura poděkoval a druhého dne za časného, ještě šerého jitra vyjel na Divoké. Dal se přes Protivín a Vodňany do blatských vesnic.

Krásného koně, šimla — mušáka u Dvořáků ve stáji uviděl, mladého, ojinivého, s krátkou přilehavou srstí bílou, tu a tam černě skropenou. Bylo to zvíře bystrých smyslů; neboť hned, kdykoli Divoká venku na dvoře za strom uvázaná zarzala, hřebec mušák radostně jí řehtáním odpovídal. Toho Cimbura své milé kobylce vybral. —

Dvořák mu to chvíli rozmlouval a radil mu koně staršího, chladnokrevného; ale Cimbura stál na svém a dal na Divokou zavést mušáka...

Na zpáteční cestě potom až do Chelčic si zašel — ke kostelu sv. Martina — a tuze se potěšil. Seděl tam ten svatý patron a ochránce koňského dobytka právě na takovém pěkném, statném hřebečkovi, koni-mušákově, jakého vybral Divoké, která venku před kostelíkem, uvázaná za kliku, netrpělivě přední nohou hrabala. Cimbura slíbil, že mu v putimském kostele spálí ke cti svíčku dvě libry těžkou, dobře-li to s Divokou dopadne, v rychlosti se ještě pomodlil k světcům, „co na koních sedí“, zvláště k sv. Václavu a Jiří a cestou pak, veda kobylu za uzdu a pěšky při ní cupaje, po vroucím „otčenášku“ podělil patrony sedláků svatého Isidora a Vendelína.

Spokojen vrátil se domů. Dodělal laťový plot. Pak brzy už přihrnulo jaro a volalo sedláky i jejich pomocníky — potahy — do vlhkých polí. Na Pežoutce, pod Hůrkami a v Plazu viděli nyní Cimburu na polích den co den — někdy i na louku Jírovku nebo na ‚Soudná Draha‘ si zašel — slíbené stromy obci podél cesty vysázel — ale domů vždycky toužebně spěchal a z domova zbytečně se nehnul. Jaro tu bylo — a Cimbura prožíval zvláštní náladu, jaké dosud ve svém životě nepocítil. Nedovedl si ji slovy určit a po

jmenovat, nedovedl vlnění své duše odůvodnit a rozložit – nechápal, proč tolik podléhá citu, proč ho dojíká všechno, proč je rád venku – v širém poli – proč lidem se vyhýbá, proč se mu přičí planá řeč, jaká se mluví s lidmi při setkání, nechápal, čím mu srdce přetéká, proč hned jest mu do smíchu a hned zase do pláče... K dětem po nebožtíku Piksovi teď v té rozměklé náladě duševní přilnul jako ke vlastní krvi. – Francka i Jana – byli pouze rok od sebe věkem – právě propustila škola a proto Cimbura hned je uváděl do školy vážnější, do selské práce. Stále a všude je měl okolo sebe. Oral-li, jistě Francek za ním vlácel a Honzík pásal anebo pole ohraboval, hrudky tloukl. Sena-li se sekala, oba hoši řady husté trávy za patami sekáčů hned na „červíšťata“ rozhazovali, obraceli, do stýlek hrabali a kupili. Kladlo se obilí, Cimburovic chlapeci hrstřovali a povřísla prostírali. Svázelo-li se do stodol, pak jistě stál Cimbura na voze a metal, ale na vrstvě těžké snopy skládali Francek s Jankem anebo na kolně šlapali suché seno, anebo vonnou, drobnou otavu. Cimbura je měl rád oba i pro jejich srdnatost a smělost. Zálibným okem díval se na ně, když jeli vyplavit koně v sobotu večer do Hanzlíčka, anebo do brodu do Blanice. Jeli před ním, Francek na podsedním, Honzík na náručním, a Cimbura sám klátil se za nimi na Divoké, kterou nerad jinému svěřil. – Koně bez uzd – pouze v ohlávkách – jako by se těšili na lázeň i na nedělní odpočinek, vesele řehtali, vyhazovali a vzpínali se, ale oba chlapeci bez sedel jako by srostli s koňským hřbetem, tak pevně seděli. Teprve u vody všichni tři vyhrnuli si nohavice, jak nejvýš mohli, a Cimbura s Divokou, převzav vedení, první zajel do brodu.

Synkové hned za ním a ani jim, ani koňům se nechtělo z vody. Ale jak otec vyjel, poslušně hrabali se i oni na pevný břeh. Malá Verunka běžela jim už naproti, a jak ji spatřil Cimbura, popojel k ní vesele, sehnul se po ní, posadil si ji před sebe a častokrát doma ještě po dvoře ji vozil, když se jí s koníčka dolů nechtělo – až se s ním selka vadila, že je horší než malé dítě, – hrál by si, místo aby dal koně na stání a šel k večeri...

Ano – jako malé dítě šťasten byl Jan Cimbura – sám nevěděl, že prožívá teprve teď jaro svého života, že jeho srdce lidskou láskou se rozvírá

jako poroseny květ v tajemné hodině půlnoční. Milovaná žena že to je, která zkrášlila mu celý život, takže se z něho těšil a radoval jako nikdy předtím. Nevodil se s ní ruku v ruce, neobjímal a nelíbal ji před lidmi, nejen proto, že by se styděl, ale i proto, že člověk dobře vychovaný ničím — tedy ani štěstím svým se vychloubati nemá. Prostý jeho cit mu říkal, že je to urážkou, znesvěcením lásky, mluvíti o ní, anebo předváděti ji na oči lhostejným, cizím lidem. Jako každý nezkažený sedlák i Cimbura miloval horoucně a hluboce a proto nesnesl, aby cizí pohled jeho lásku znečistil... Byla mu svatyní, kam nikdo nesměl vkročiti, místem, jehož žádná ruka nesměla se dotknouti, jeho nejvnitřnějším vlastnictvím a tajemstvím — a zrovna se otřásl odporem a nevolí, když i v knize, povídce nebo románu četl, anebo čisti slyšel, jak se líčí projevy lásky. Jako by někdo nohama po květech šlapal, tak se při tom otřásl a nemohl se přemoci, aby knihu neodložil, anebo na Čtenáře aby nezavolal drsně, skoro zlostně: „Přestaň, anebo to přeskoč — — čti o list dále.“ Nečinil tak z falešného studu anebo z nějakého farizejství, ale že nesnesl, aby se vykládalo o nejsvětějším citu a jeho projevech — o lásce. „Měli se rádi,“ „milovali se“ to stačilo cudnému Cimburovi a nebylo třeba — podle jeho mínění — zmiňovati se dlouze a široce o různých něžnostech, jimiž lidé lásku v důvěrné chvíli na jevo dávají.

Na to zdála se mu i lidská řeč příliš hrubá a nejohnivější obrazy příliš prázdny. — Uctivé mlčení vyžadoval přísně ve svatyni lásky... On sám o ní nemluvil, ale cítil na sobě její ušlechťující vliv. Povznášela ho nad všednost a pozlacovala mu všechny práce a snahy. Duše jeho se rozvila — změkla a stala se schopnou, prožívati před tím nikdy netušené radosti a rozkoše. Dojat díval se nyní na nádherné východy a západy slunce, okouzlovaly ho mraky tiše po nebi kamsi do neznáma plující, nadšeně pozoroval barvy a tvary listu i květu, dychtivě ssál libou vůni zrajícího obilí. Pozoroval mlhy nad rybníky — modravý vzduch na dalekých obzorech — a jak se tak krajem rozhlédl, srdce mu to stisklo a on pocítil, jak miluje i tu zemi zde, ve které se zrodil...

Kusy světa viděl a proputoval... S Radeckým prošel severní Itálií, Uhry, Rakousy, znal Benátky, Vídeň a nejlíp ovšem Prahu; ale vždycky, kdykoli se vracel v rodný kraj svůj, spatřiv písecké věže, křivou Otavu, modravé lesy po vrškách, políčka rozlezlá po stráních, zelené louky v údolí při řece, cítil, že je doma nejkrásněji. Chalupy doškem pošíité byly mu milejší než nádherné paláce, kaple a kostelíky vesnické milejší než všechny basiliky a katedrály a jediný rybník Hanzlíček nebo Řežabinec půvabnější než celé Středozevní moře. A teď co na svém hospodařil, ještě víc přilnul ke všemu kolem. Prošel se po polích a až slzy pohnutím mu někdy do očí se vtačily... Cítil se jakoby bratrem všeho kolem. Sluníčko boží líbalo ho do tváří, země ho nesla, větřík ho ovíval, ptáčkové mu na cestu zpívali; stromy jako rukou na pozdrav kývaly na něho větvemi — ba celá příroda volala na něho: „Bratře náš, bratře.“ Blanice šuměla ve březích a Cimbur v tom hlaholu slyšící svou vlastní krev šumět v žilách, vítr proletěl krajem a svůj vlastní dech s ním spojil Cimbur, do deště se dal a slzy Cimbuřovy se s ním mísily ... Všecko s ním a k němu mluvilo: tráva šeptala mu u nohou a stromy vyprávěly si nad hlavou — u Roučkovic mlýna — na splavu řeka zpívala — a drobné vlnky běžely po rybníku — hašteřily se cestou, až zaběhly někam do vypláchnutých skulin kamenité hráze ... Jako ohromné varhany zdála se mu celá příroda kolem a Pán Bůh je varhaník, jako pan učitel, který sedí za varhanami na vysokém stolci, aby všem přes hlavy až k oltáři viděl — a hned při mši sladounce a lehounce pohrává a hned zase jiný rejstřík vytáhne, až okna drnčí, zdi se chvějí a kostelíček celý i lidi v něm posvátnou hrůzou se třesou... Celý den pracoval skloněn k zemi jako těžký klas, ale večer, když před spaním naposled vyšel ven, tu se zastavil uprostřed dvora a pod širým nebem pozdvihl obnaženou hlavu k hvězdnaté obloze. Cítil potřebu hleděti vzhůru — do nebe — spojití se pohledem i s těmi hořícími a tajemnými květy hvězdnými — a se světlem těch zlatých hvězd v očích ubíral se pak na lože.

I modlit jinak v té své snivé náladě se naučil. Až dosud spokojeně vytahoval při mši svaté v neděli „malý nebeklíc“ a klidně z něho buď zpíval

aneb modlitbu za modlitbou odříkával tak, jak mše postupovala. Ale teď, když přišla boží neděle, smyl doma prach se svého těla a se svátečními šaty jako by i oblékl člověka lepšího, Šel do kostela pozdvihnout i duši z prachu. Stoupl si pod nízký chór, na své obvyklé místo, kabát rozepjal, z vnitřní kapsy náprsní ‚knížky modlící‘ vytáhl a ty samy se otevřely tam, kde se v nich začínala pobožnost mešní — i křížem už se Cimbura požehnal a chtěl jako jindy začít modlitbu ‚při začátku mše sv.‘. Hned však, jak první slovo zašeptal, první věty přečetl, zdála se mu modlitba taková nějak prázdná, dutá, nic nepovídající a nevystihující, slova v ní jako by ohmataná, otřelá častým užíváním, jako obnošený, starý šat a pojednou pochopil v té náladě, že jest to přímo směšné, aby on měl mluvit se svým Bohem tak, jak mu někdo cizí, kterého nezná, napsal, jak mu velí, a ne tak jako on, Jan Cimbura cítí a právě potřebuje. „Jaké falše, jaké zbytečné neupřímnosti a marnosti bych se to dopouštěl,“ vzdychl si pod chorem a přestoupl v rozpacích s nohy na nohu, jako by ho tu půda pod nohama páčila... Náhle však mocí protrhl se z těch myšlenek a až se ulekl sama sebe — a řekl si: „toť pokušení — svod nějaký ďábelský zde na místě božím na mne doráží“ — a rychle pokusil se odříkat ‚Otče náš‘. A hle, ani tu milovanou modlitbu Páně nemohl již jen tak beze všeho hladce a plynně se promodlit, ač v postě, kdy hlasitě se růženec doma modlívali, nesčíslněkrát byl tak učinil. Teď u každého slůvka, u každé prosby se zastavil a o její smysl klopýtl, rozjímal o ní, převracel jí a rozebíral ... A jak se mu ta prostá, stará modlitbička náhle líbila. Divil se, že jí dosud nepřišel na chuť — a že ji mohl tak často bezmyšlenkovitě odříkávat. Lidé kolem něho se pošuchovali, upozorňovali a ukazovali si na Cimburu. Stál tu zadumán, všecek v sebe ponořen, nevěda, co kolem něho se děje, jazykem ani ústy nehýbal, ale přece se modlil... Pochopil náhle — jako zjevení šemu to do duše sneslo — co je to, „v duchu a pravdě se modlit“.

A vždycky potom už takto se modlíval a jinak po stáru, ani modliti se nedovedl. Jak modliti se počal, ať ve chrámu nebo doma, ať hlasitě nebo potichu, hned oči se mu rozhořivaly vnitřním jakýmsi ohněm — tváře se

rděly jakoby odleskem požáru a Cimbura víc citem, myšlenkami než slovy se modlil. Svá nejskrytější přání a tužby, kterými duše jeho se chvěla, tak Bohu předváděl – ne již slovy a určitými větami, ale jen vůlí a silným chtěním je k Bohu pozdvihoval, Bohu je v hlubinách duše odkrýval a ukazoval.

Na perutích silné víry tak se Jan Cimbura k Bohu vznášel a s ním tajemně se spojoval a důvěrně obcoval, ba častokrát se mu zdálo, jako by s Bohem rozmlouval, jako by slyšel ve svém nitru hlas Boží, který ho kárá a plísní...

Když po evangeliu varhany ztichly a na kazatelnu vystupoval v bílé albě s bílou, šedivou hlavou a bílou neopálenou tváří pan farář, probral se Cimbura ze svého zadumání a naslouchal četbě evangelia i výkladu. Jako rosa na zprahlou zemi, tak padalo slovo boží do jeho, vnitřní modlitbou rozpálené, rozžhavené duše. Lačně poslouchal, ale v duši kazatele doplňoval, opravoval, svářil se s ním, přel a měl radost, když kazatel, jakoby věděl, co Cimbura si myslí, další větou spor urovnal, vyvrátil. Když se tak nestalo, tu jako s ostnem v duši stál Cimbura a usilovně o tom přemýšlel, v bibli doma četl, až pravdy se domakal a světlo v duši si zjednal. A tak poznal, že Bůh se nemstí, ale že odplácí a vyrovnává křivdy jako poctivý a spravedlivý soudce, který každému dá, co zaslouží, naměří tou měrou, jakou člověk v životě měřil. Odpustí všecko, ale jenom tomu, kdo zasluhuje, kdo hřešil nerad, z nevědomosti anebo z křehkosti lidské a kdo k té slabosti pokorně se zná a hlásí. Ale hloupou pýchu a necitelnou tvrdost neodpustí, ani na tomto, ani na onom světě – protože pyšný, hloupý a tvrdý člověk i nad Boha se vyvyšuje, jím pohrdá a k němu se nezná. Pyšný nadutec necítí s lidmi, hrubě zachází s člověkem i zvířetem a jak by mohl Pán Bůh odpustit tomu, kdo ubližuje bližnímu, anebo krutě nakládá s něnou tváří? Jako jest rozdíl mezi Bohem a člověkem, tak je i mezi člověkem a zvířetem. Jako člověk zvedá hlavu k Bohu a chce, aby Bůh pomohl, chránil, tak zvíře obrací hlavu k člověku a chce, aby člověk se ho ujal, o ně se staral a pečoval. Pán

Bůh tápe člověka bičem, nemocí, bolestí sekne, když člověk neposlouchá; ale jinak jest boží ruka jemná a měkká, ani vidět jí není...

I člověk smí zvíře — neposlechne-li toto — vzpříčí se, zkrotit, ale nesmí je trýznit hladem, zimou a žízni... A tak tedy, kdo nemá citu se zvířaty, takový sedlák nemůže a nesmí chtít, aby jej měl Pán Bůh s ním. A proto dobře káže pan farář: „Jednej právě — a neboj se vrchnosti ani krále.“ — Boha netřeba se bát, ale třeba ho milovat. To milování stačí. Mám-li Boha rád, rozumí se, že ho z lásky ve všem poslouchám — mám tudíž pro Boha rád i bližního i zvířata. Jak jednoduché a jak úžasné prosté zdálo se teď všecko Cimbuřovi: je na světě jen jedna ctnost, a to láska, a jen jeden hřích, a tím je pýcha. Všecko dobré i zlé z toho pochází, v tom koření a k tomu zase směřuje... Jeho duše se projasnila, vykvasila, takže byla jako studánka, ze které tekla Cimbuřovi pramének živých, nejčistších radostí, drobných, malých na pohled, ale on jimi svlažoval suchopár života a vypěl v povahu vyrovnanou, dokonalou — zkrátka v člověka spokojeného. Radoval se ze sluníčka, z obilí, koní, šťasten byl u ženy a dětí, netoužil po radostech a požitcích jiných, jež na vsi vrcholí v hospodě, soudech, svárech a karbanu. Stal se z něho klidný, přirozeně žijící sedlák — a ani necítil, že jsou kolem něho nastaveny ohrady, jako je náboženství a zákony, žil naprosto svobodně, podle své šlechetné vůle a nepřicházel s nikým do sporů, necítil tíže trestů, ani pouta zákonů.

Vděčně žehnal Jan Cimbuřa oné chvíli, kdy se oženil s Marjánkou Piksovou, a kdy život rodinný udělal z něho teprve celého člověka a dal duši jeho se rozvíti plným květem.

Dobrořečil za to Bohu a svému příteli, nebožtíku Piksovi.

O putimské pouti pak ráno roznesla se vesnicí překvapující novina. Cimbuřová v noci na dnešek slehla a porodila muži dvojčata. Dva kluky jako buky nesli hned po nešporách ke křtu od Cimbuřů. Jednoho nesl starý Kovanda z Hradiště a dal mu na křtu svatém po sobě jméno Martin a druhého nesl Cimbuřův bratr ze Semic a ten se jmenoval Václav.

„Oba svatí na koních,“ radoval se nesmírně Kovanda a liboval si hned

na faře, kde pan farář sám proslul jako znatel a milovník koní: „jemnostpanoušku – co? – z těch kluků budou ňáci koňari.“ „Ba – budou,“ přisvědčil s úsměvem farář.

A celá Putim se s nimi spolu radovala. Dvojčata smířila putimské s Cimburou. – Ženy chodily se dívat na panímámu i na její synky a vyprávěly vesele, jací jsou to dva hoši statní – s bídou že se do peřinky vejdou, povijan sotva je v ní udrží – jak už se k světu mají. A sedláci se radostně usmívali a každý, kdo to uslyšel, libostně pokyvoval hlavou a řekl:

„Ejnu, silný je Cimbura – silák – a my už o něm pochybovali.“ – – –

– – –

III.

Tak po čtyřicátém až roku věku zaplatil Cimbura životu všelidskou daň a prožil pozdní jaro své lásky. Děti se mu narodily, pominula podivná přecitlivělost a nejasná roztouženost srdce i duše. — Všecko se v něm vykvasilo, vyjasnilo a jasný — čirý jako zdravé víno zbyl Janu Cimburovi životní názor na další pouť životní. Z hodného manžela stal se přepečlivý, něžný otec a stále starostlivý hospodář. Za největší radost a rozkoš považoval v prázdných chvílích, kochati se se svými synky. Oba hoši líhali spolu v jedné kolébce a Cimbura skláněje se se ženou nad nimi, rozplýval se přímo štěstím a hlasitě velebil:

„O jací jsou krásní a milí! Věru nevím, které z těch pacholat je sličnější a mému srdci dražší. Martínek má oči modré jako nebe, vlásky jemné jako dvakrát pačesaný len — ten je celý po tobě.“

„A Venoušek, což ten teprve!“ do jeho chvalořeči vpadla Marjánka, „pozoruj jeho oči, černé jsou jako dvě trnečky a jiskrné jako hvězdy, kůže jeho je snědá, ale hladká, vlasy husté a tuhé — aj — věru — ten bude po svém tátovi.“

„Tělíčka jejich jsou drobná a hebká, kyprá jako dobře vykynuté těsto.“

„Hled, tvářičky jejich jsou růžové!“

„Dolíčky mají v kulatých bradičkách.““

„Buclaté ručičky v pěsti zavírají.“ — — — Cimburu unesen, opojen otcovským štěstím, byl by je něj radě ji z kolébky pozdvihl a k svému srdci přitulil; ale bál se, opravdu se bál, aby jim neublížil. Takoví malí a křehcí tvůrkové se mu to zdáli být, že by je mohl nějak pošramotit, kdyby na ně svojí holou, mozolovitou rukou sáhl, a tak jenom v peřince je choval a vyhledával pro ně samá sladká a lahodná jména. „Červíčkové malí“ — „broučkové moji zlatí“ — „batolátka milá“ — „hošata moje“ jim něžně říkal, uspávaje je a hýčkaje, když zaplakali.

Cítil při tom, že jsou krev z jeho srdce a kost jeho kostí — jeho pokračováním — a jimi teprve že splynul se životem, teď teprve že plně žije a je člověkem celým. Otcovstvím jeho láska zvroucněla, prohloubila se a on objímal ve svých dětech celý svět, živou i neživou přírodu — lidi i zvířata — rostliny i nerosty...

Ale jako není růže bez trní, den bez noci a slunce bez mraků, tak i v životě lidském není radost bez žalosti.

A žalost veliká čekala na Cimburu.

Divoké vypršel její čas a hospodář všecko pečlivě připravil, aby se mohla šťastně ohřebit. Prováděl ji den co den, na noc upravil jí v konírně zvláštní ohradu, kde stála volná u žlabu a jeslí, neuvázaná. Pozorného oka s ní nespustil. Když už jí nabíhalo vemeno, ba ukázalo se i mléko, které na vzduchu jako smůla tuhlo, prorokovali znalci, do rána že tu bude hříbě, a Jan připravil kaloun, nůžky a provaz okovák.

A týden ještě minul, celý týden trapného očekání — kobyla dlouho přenášela, potila se, neklidně přešlapovala, lehla a hned zase vyskočila, až strachy šly na hospodáře a hledal rady u sousedů.

„To už není s dobrým..“

„Někde není něco v pořádku.“

„Uvidíš, hříbě bude mrtvé,“ hádali zkušené sedláci i sám Kovanda, který se přišel podívat na Divokou, tak myslel.

Ale zmýlili se... Hříbě přišlo živé, leč starou jeho matku to stálo život. Skoro všichni sedláci, co jich v Putimi bylo, tu noc vystřídali se

v Cimbuřovic stájích. Kdo co věděl, poradil, kdo jak mohl, pomohl, ale všichni rozuměli— buď Divoká, anebo hříbě že to zaplatí životem. — Nový život smrtí!

„Raději hříbě ať padne,“ přál si Cimbura; hříbě se však narodilo šťastně. Zabalili je do houní a ono hned v houni na nohy se stavělo a k matce se mělo. Ta ležela na slámě — bolestmi zchvácená, po hříbátku přece obracejíc hlavu, pečlivě je celé jazykem olízala, i pít mu na poprvé ještě dala, ale teprve asi po hodině natáhla ušlechtilou svoji hlavu, přivřela oči a vydechla naposled.

Nebylo sedláka, aby v té chvíli tam nad Divokou nezaplakal. Plakali ne pro ztrátu výborného koně — toho sice sedlák lituje, však nepláče proň, ale plakali pro klisnu, která podlehla mateřství, plakali pro siré hříbě, které i k mrtvé matce se tulilo. Byl to hřebeček na podiv silný a statný, vyvinutý, který jen svojí velikostí zavinil smrt vlastní matky...

Cimbura hleděl na něho zlostně, nevraživě, ale všichni ostatní s podivem.

„Přivedu mu naši kobyly,“ přihlásil se Černochoch dobrovolně, bez říkání a prosení. Měli pod ní týdenní hříbě, když vyběhlo z ohrady, dostalo se k valachu, chtělo pít — a lechtivý, nevrlý valach pokopal je tak, že zůstalo na stání pod ním mrtvé ležet. Klisně se stýskalo a aby nestonala, museli ji dojit; a bývalo proto v poledne i večer u Černochochů plno mlsných kluků, zvědavých, jak chutná — kobyly mléko.

„Vyvlečte kobyly a hříbě držte v teple — hned se vrátím,“ nařizoval ochotný Černochoch a sousedé sami činili přípravy... Tři válečky sehnali a silná dvě prkna, svalili na ně Divokou a vyjeli s ní ven ze stáje... Cimbura ani rukou dotknouti se nemohl mrtvého koně, kterého tolik miloval... Jen hleděl stále na tu chladnoucí a tuhnoucí mrtvolu, po hřívě ji hladil a nedal odvézti ji k rasovi, ale u něho v sadu musili vykopati ohromnou jámu, hlubokou a širokou, tam ji skryli.

Cimbura téhož jara zasadil na jejím hrobě strom — jabloň panenskou.

„Tak — tu máš macechu“ — přiváděl Černochoch koně a pustil ho do

ohrady. Nová kobyli máma očuchla si pozorně nevlastního synka a hned napoprvé a s velikou radostí pustila ho k vemenu.

Hřebeček ssál, až se mu zadeček natřásal — a tak se spřátelili spolu cizí kobyly a cizí hříbě a oba se zaradovali; neštěstí, které je oba potkalo, spřátelilo je.

Půl léta skoro krmili kobyly u Cimburů, ale tahala u Černochoů. Hřebeček ji ráno do práce provázel, v poledne a večer domů se s ní vracel — až konečně po čtvrt roce došlo k odstavu. Hříbě už žralo ze žlabu s klisnou zároveň, samo zanedbávalo kobyly a ta zvolna ztrácela mléko, až vyschl v ní zdroj docela.

Vyrmená, pěkná vrátila se domů k Černochoům a hřebeček, než zapomněl, musil se spokojit s uzavřeným dvorem, kam ho pouštěli. Snadno si zvykl. Spřátelil se totiž s dětmi, zvláště s malou Verunkou. Jak ji spatřil, běžel k ní a často se stávalo, že na dvoře v chládku kdesi leželo hříbě a na něm jako na peřině měkké spala Verunka. I hoši — Jan s Frantíkem si hráli s ním a ono jako ovečka běhalo za nimi do polí a popásalo se kolem nich. I cizí děti přicházely k nim na pole a na dvůr hrát si s koníčkem. A ten hřebeček vyrůstal více ve společnosti dětí než ve společnosti koní. — Do roka se vybarvil, Cimburá si přál, aby se zvedl po Divoké, ale ani v tom mu štěstí nepřálo. Když hřebeček shodil první srst, poznali, že to bude „šiml“, mušák, takový zrovna, jako je namalovaný v Chelčičích na oltáři. „Běláček“ říkaly mu děti po celé vsi. On si brzy na to jméno zvykl a jako psík — zavolaly-li ho tím jménem — běžel za nimi, toulal se s dětmi celé dny. Stal se krotkým a důvěřivým, veselým a pozorným. — Ale ublížil-li mu některý hoch, tu „Běláček“ prozrazoval výbornou paměť a chytrost a nedal se bez trestu trápiti...

Cimburá si hříběte valně ani nevšímal. Při pohledu na ně ožila v něm po každé bolná vzpomínka na Divokou a ta bránila vřejeji přilnouti k „Běláčkovi“. — Ponechal ho dětem a jenom se usmíval, když viděl, jak to podivné hříbě i ke škole chodí a netrpělivě čeká, nohou hrabe a řehťá pod okny, nemohouc se dočkati konce. A jakmile slyší, že děti ve škole

hlučně spustily „Otče náš“, až mezi dveře na chodbu předníma nohama po schodech se vydrápe a čeká na své malé druhy. A děti se vyhrnou jako velká voda a radují se! Jejich přítel, Běláček Cimburovic, tu ve dveřích už číhá na ně. Jedno mu schovalo kůrku chlebovou, druhé placku, kousek hrušky, jablíčko; co děti měly, o všechno se s hřebečkem rozdělily...

Cimburu těšily a blažily děti, ale především ovšem jeho vlastní — oba malí blíženci — Martínek s Václavem. Kloučkové se už vyhrabali z peřinek a stavěli se na nožičky, batolili se po zemi a po tátovi se jen třásli. Cimbura musil dávat pozor, aby nezašlápl svýma velkýma nohama, jak říkal, „ty broučky svoje zlaté“. Lidé se smáli té otcovské něžnosti a ve zlé to Cimburovi brali. Zdálo se jim to nemužným a babským jednáním, slabostí, která je opět jen utvrzovala ve víře, že Cimbura ženáč už není takovým silákem, kterým býval za zlaté svobody. A protože Cimbura o lidské řeči nikdy se nestaral a na ně nedbal, odvažovali se mnozí posměváčkové na Cimburu, odhalovali jeho slabosti a křehkosti a smáli se jim.

Takovou jeho slabostí se stala nejen jeho vroucí láska k ženě a dětem, nejen jeho práce, které místo ženských doma konal, ale takovou slabostí, která lidským očím neušla, byly i jeho nohy. Nohy, nepoměrně k tělu veliké a silné, jako dva sloupy mohutné nesly zavalité Cimburovo tělo. A protože nohy narostly veliké, musily být na ně i veliké boty. Cimbura na parádu nedržel a malé boty, které by ho tlačily, nesnesl. Proto i sám své kopyto si udělal a s ním k ševci chodil: „Ale to ti povídám,“ přikazoval mu důrazně, „bude-li mne obuv dřít nebo škrtit, groše ode mne nedostaneš,“ a tak mistr švec, raději ještě ke kopytu přidal, než by kůži vyklepával a natahoval — jen aby se strýci zachoval. — Ušil boty na podiv veliké, sloní, jako pro obra — a tak se stalo, že „Cimburovy boty“ byly po celém Písecku příslovečné a lidé dodnes o nich dovedou tu kroniku vypravovat. Lidový vtíp se jich zmocnil a zvětčil je a s nimi i Cimburu.

Cimbura šetřil koní a pro pohodlí těla nikdy jich nezapřahal — ani tehdy ne, chtěl-li své staré matce, babičce Cimburovic v Semicích ukázat vnoučky, aby se jim podivila, jak poporostli a jak už žvatlat počínají.

Z Putimě do Semic není daleko — ale pro slabé nožky Venouškovy i Martínkovy cesta k nepřejití. „Donesu kloučky sám,“ řekl proto Cimbur, když v Semicích v pondělí po posvícení slavili sousedskou, „je třeba ukázat jim, odkud mají tátu.“

„Mohl bys zapřáhnout do bryčky,“ — mínila Marjánka.

„Mohl bych,“ souhlasil hospodář, „ale líp bude, zořou-li valaši bábě Pelikánce, která nemá vlastního potahu, její políčko.“

„A jak je tam doneseš?“

„Hned uvidíš,“ — usmál se sedlák a vytáhl boty. Do každé strčil jednoho kloučka — kožená ouška holinek nasadil na hůlku trnovku a hodil si boty i s Martínkem a Vašíčkem přes rameno. Synkům se to líbilo, poskakovali si a tancovali v botách a jenom hlavičky jim vykukovaly.

„Ale muži,“ křížovala se matka, „snad ty děti tak přes ves neponeseš?“

„Ale proč bych nenosil? Do Putimě je ponesu — Smrkovice s nimi tak projdu a až do Semic přijdu, teprve ve světnici u nás na zem je postavím a boty obuju.“

„Lidé se ti budou smát.“

„Budou — nebudou — vše stejné. Smějí-li se mi, sáhnu do kapsy a nemám tam nic, nesmějí-li se, sáhnu tam a nemám tam opět nic. Lidem se nezachováš a nezalíbíš — dělej co dělej. Tys obě pacholata nosila pod srdcem, proč bych já je nesměl nesli na bedrech,“ — a už s chlapci na cestu vykročil. Pěkně si vykračoval v bytelných koženkách bosýma nohama, i vlněné punčochy do kapsy schoval, nikoho si nevšímaje. — Pružná, sukovitá trnovka se při každém kroku prohnula, kluci líbezně se pohupovali, smáli, s tatíčkem si povídali a v Semicích pak k večeru už ani dočkat se nemohli, až táta zuje boty, sami hned do nich se drápali a těšili se na „jízdu“ k domovu.

A lidé? Zprvu se tomu smáli; ale pak, když Cimburu tak častěji potkávali, zevšedněl jim ten zvláštní obrázek, nic směšného v tom neviděli a dnes povídají si o tom jen proto, aby ukázali, jak Cimbur miloval své děti a jak měl veliké boty.

I doma všedního dne na jaře i v létě chodíval Cimbura nejraději bos. V prachu i blátě — v dešti i vedru, po cestách, lukách i polích kráčival bosou nohou a pouze ve vysokém podzimu a pak v zimě obouval dřevěnky, které mu ve Staších dřeváčník zvlášť pro jeho nohu vydlabal a rok jako rok — jako na zakázku — pár mu jich přinesl. Cimbura vyložil si v nich „nárt“ beráncí kůži a liboval si, jak má nohu pěkně v suchu a stále v teple.

Když přišel masopust anebo posvícení, Cimbura už zase chodil s Marjánkou k Srnkům mezi sousedy, protože nebylo rozumné příčiny, aby zůstal doma a tak urazil obec, jako by se s ní nesnášel, anebo jakoby se za ni styděl. — On naopak s nikým na štíru nežil, nikým nepohrdal.

O památkách je milo mezi našimi sedláky pobýt — „špičkují“ se navzájem, o nevinný, ale dobrý vtip nebývá mezi nimi nikdy nouze. V čem kdo během roku pochybil, kde v hospodářství prohloupil, co se mu nepovedlo, anebo co sám pokalí; s tím se jistě zde v masopustě u stolu shledá, to mu jistě připomenou. Obec má právo veřejně soudit a každý její člen se tomu právu podrobuje a sám je také na jiných vykonává. Zvláště veselý Mika plul ve svém živlu a vyhledával a odkrýval bezohledné slabůstky jiných.

„Miko, pro hubu — na hubu,“ hrozívali mu sedláci — ale nikdy nic se mu nestalo, vše mu beztrně prošlo.

Letos vzal si na mušku Cimburu.

„Cimbu, kolikerý máš dřevěnky?“ — ptal se nevinně.

„A mám jich kolik párů — musím mít zásobu, protože na svou nohu v Písku si ve všech krámech dřevének nevyberu,“ — dobrácky vykládal Cimbura, „ale ve Staších má dřevěnkář již moji míru.“

„A kam je ukládáš?“

„Kam jinam? — Pod kouzeň, aby vyschly a nepukaly.“

„Tak to bude přece pravda!“ štířil se Mika.

„A co — co?“ hořeli hned všichni zvědavostí.

„Tak vám Cimburka už dávno pozoruje slepici. Stále se pod kouzelní povaluje. Když selka hejno krmí, sotva nažrat se vyběhne — a hned už

zase zmizí. Selce to nedalo. „Copak tam jenom má ta mrcha?“ povídá si a koukne pod kouzeň. Ale ničeho nic tam nevidí, po slepici ani památky. Jenom hospodářovy dřevěnky tam pěkně v pořádku jako pár koníků vedle sebe svorně leží. „Divná věc,“ bručí selka, „sem přece ta chocholka běžela,“ a dávala si lepší pozor na chocholou slíпку. A hic, viděla ji — na vlastní oči viděla, jak pod kouzeň zaběhla a tam se ztratila, jako by do vody padla. Až mráz po těle obešel selku, jaká kouzla a čáry ta slíпка provádí. „Zabiju ji,“ už se rozhoduje v duchu — „nebo nač mítí v hejně slepici očarovanou?“

Ticho — celá hospoda pozorně sleduje zajímavou historii o podivné slepici.

„Nebyla černá?“ optal se vzadu kousavě Klásek a všichni pochopili proč. Černá slepice, jako havran černá, bývá čarodějná, říká se, snese-li taková slepice o Velký pátek vejce a nosí-li je člověk pod levou paží tři neděle a přejde s ním denně devět mezí — že se z něho vylíhne skřítek, hospodáříček.

„I kdepak,“ ozvala se sama Marjánka nevrle, protože věděla, kam Klásek míří, „byla to chocholka — peříčko bílé střídá se po ní s šedým, ‚kropenačka‘ jí říkáme.“

„Tak teda selka,“ nedával se Mika vyrušit — „plna strachu hledí pod kouzeň, ale ať se dívá, jak dívá, nic nevidí, než pár dýmem pěkně do hnědá začazených dřevěnků... „Aby tak — šlehlo jí hlavou a už natáhla ruku a vytáhla dřevěné obutí na světlo — a hic — div divoucí — svým očím věřit nechtěla, v pravém dřevěnků sedí chocholka příkrčená, ustrašená, pod ní hnízdo vajec a některá už naklovaná — podívá se do levého a tam si hoví kočka se třemi koťaty!“

Do hlučného smíchu propuká celé shromáždění, směje se nohám Cimburovým, směje se jeho obuvi, ač cítí, že ošklivé smáti se vadě přirozené. Kdyby byl Cimbura chromý nebo hrbatý, obec by se mu jistě nesmála, ale nohy jeho jsou zdravé, jenomže veliké, tak veliké, že nejsou tak hned k vidění, stopy jejich ve sněhu mezi všemi se poznají — to obec lechtá k smíchu.

A Cimbura? Urazí se? Rozhněvá se? Zvedne se a ode jde? Ne, Cimbura jako rozumný člověk se nestydí za své nohy a nehněvá se. Jen Marjánka červená se studem za muže. „Nerozumná ženská,“ plísni jí v duchu muž a schválně odsedá od stolu, vytahuje nohy ven z podstolí, dívá se na jejich veliká šlapadla, vězící ve velikých, důkladných botách, s láskou hledí na ně a jako by se nic nepříhodilo, s velebným klidem začíná mluvit: „O, moje zlaté nohy, nemohu se za vás ani dost Pánu Bohu naděkovat. Víc než čtyřicet let už mě nosíte a nikdy ještě jste mě nebolely. Po cestách dobrých jste mě dosud vedly a nikdy na bludné nezavedly. Z boje a ohně zdravého jste mne vynesly a z dalekých, cizích zemí jenom po vás do sladkého domova jsem se dostal zpět. Kdybych vás neměl, co by do mne bylo do celého? Co bych si bez vás na světě počal? Proto se nestydím za vás, ale vážím si vás a miluji vás.“ A když skončil tuto chvalořeč — znova ke stolu si přisedl a řekl Mikovi:

„Čepice musí být podle hlavy a dřevěnek podle nohy, nebo on je k vůli noze a ne noha k vůli dřevenku. I velký dřevěnek bývá časem užitečný.“

Sousedé pošouchli se loktem — Marjánka přestala se stydět a odvázně zvedla hlavu, „teď to přijde“ — stálo psáno zřetelně v očích všech, když Cimbura jim nyní dále vypravoval: „Šel jsem před týdnem z polí. Sníh tál, mrazy polevily, teplý vítr foukal od Dunaje. Na Podkostelním rybníku ‚vztekalý‘ se děti jako na návsí. Led pukal a dlouhými rýhami prýštila voda na povrch. Kloučkové loučili se s klouzačkou, neslyšeli, neviděli. Vtom vykřikli, a jako když do nich střelí, letěli ke břehu. Jenom jeden klouček tam zůstal — dostal se na prohlubeň na ‚okenicí‘, kterou v ledu k vůli rybám vysekali — tenoučký led jako papír prolomil se pod ním. V ledové vodě chlapec křičel a zoufale se bránil — chytaje ručkama hladkou ledovou tříšť kolem něho plovoucí. Skočil jsem na rybník, ale než bych byl k tonoucímu došel — zahyne! Co jsem udělal? Zul jsem dřevěnek, rozehnal jsem se a po ledě jej poslal k chlapci na pomoc. Střelou jel a žblunk do vody před samým nosem topícího se kloučka. Nemusil jsem ani křiknout naň: chyť se ho! — všemi čtyřmi drápal se hned na něj — nu — a co byste řekli? Můj dřevěnek

kluka unesl. Jako na prámku seděl na něm a nepotopil se, až jsem doběhl a chlapce vynesl. Víš, bratře Miko, čím to bylo kloučče?“

Hospoda se odmlčela, jako by to byla ne hospoda, ale kostel a v tom přísném tichu kajícím řekl Mika:

„To byl můj Vojta.“

Tak odpověděl Cimbura. Bez křiku a bez hněvu, až to bylo lidem podivné — a smáli se, že má mléko místo prudké krve v žilách — dobrák-člověk že je to, s kterým by i orat mohl. — Žena že ho má pod pantoflem — ta že se teď po druhé trefila vdát — paní zrovna že dělá a že to na ní také znát — kvete jako růže, jako mladice a přece už ani ona do Čtyřicítky nemá daleko. Celá zkrásněla. —

I muži na setkání Cimburovi domlouvali, proč sám dojí, proč čuňata sám krmí, o slepice se stará, to že je ženská práce a ženu že tím jenom kazí.

Ale Cimbura se jim do očí vysmál a řekl, práce vůbec že není ženská a mužská, práce je práce a každou člověk má konat — on — Cimbura že u Kovandů i peří drával.

„Jakže? Peří jsi dral?“

„Ano dral a dost, až mne v kloubech prsty praskaly,“ skoro honosivě přiznával se sedlák, „krávy teď dojím a dojíval jsem, protože mě starý Kovanda přesvědčil, jak mužský lepe vydojí krávu než dívka, které ruce brzy zemdlí, a čtvrtý — pátý kus zůstane nevydojený. Od té doby, co se o vepře starám, tak u nás ve dvoře nepošel ani jediný. Radím vám upřímně — nespolehejte se na čeled, sami nejen dohlédněte, ale co třeba i udělejte.“

Tak to dělal Jan Cimbura na svém statku — k tomu měl i dorůstající hochy po Piksovi a zvláště Jana, budoucího hospodáře. Nic nepodceňoval, žádná práce nebyla mu malichernou, ničím neopovrhoval, ale bystře všecko pozoroval. Studoval přímo hospodářský dobytek na svém statku a naučil se mu rozumět, pochopit, co chce a co si přeje, co mu schází, čeho potřebuje. Ve stádu svých zvířat postřehl jednotlivce svárlivé, jiné žárlivé, poznal krotké a tiché, lenochy i pilné, zdravé i zárodkem nějaké nemoci

stížené — a podle toho s nimi jednal. Spory rovnal, choré a raněné léčil a ošetřoval a o všechny se otcovsky staral.

Tak stálým pozorováním vycvičil své bystře oko, že na první pohled poznal přednosti i chyby a vady koně anebo krávy právě tak jako husy anebo kuřete, odhadl skoro na libru živou váhu a určil podle toho i spravedlivou jejich cenu, od které nerad ustupoval. Prodával řezníku, nikdy kusu nepřecenil, ale se sumy vyřčené také nerad slevoval.

Jako hospodář miloval Cimbura všecko pěkné a dokonalé a zvláště domácí zvířata. Pes jeho musel mít nejlepší sluch i čich, kočka byla pětibarevná, kohout měl hlas, že ho bylo slyšet až do Ražic, a na tři dny napřed musel označovat počasí — lip a spolehlivěji než každý tlakoměr. Udal-li špatně déšť — Cimbura mu to odpustil — po druhé mu pohrozil; ale zmýlil-li se po třetí — dal ho sedlák selce o nejbližší památce nějaké popravít a proto měl vždy v hejnu kuřat vyhlédnutého kohouta jiného. Ale zvláště, s koni se chlubil. V jeho zákoníku lásky hned po Bohu a člověku přišel kůň a proto dlouho nemohl zapomenouti na Divokou a hořce si vyčítal, že poslechl Kovandu a vedl ji ke koni. „Mohla tu být — podnes mohla běžet,“ hořekoval v duši.

Ale když první bolest pominula, přestal se hněvat na hřebečka a omlouval ho: „Vždyť on chudák za to nemůže. Dost krušno mu bez matky a přece vyrostl — a ostatně je jejím synem.“ To zdravý rozum a pravý cit hlásil se v něm ke slovu a Cimbura se nevzpíral.

Zahleděl se jednou na hříbátko zrovna obalené dětmi a srdce mu zatrnulo. Šel k němu a po prvé je po krku vřele poplácal.

Koník podíval se na něho cize — až to hospodáři bylo líto a řekl mu měkce: „Běláčku — vždyť jsi přece můj!“ To po prvé ho jménem pojmenoval, ale Běláčkem to nehnulo — dál se hnal za dětmi a roztesknělého hospodáře jakoby nebylo. — „Vidíš — jak ty zvířeti — tak zvíře tobě,“ pokáral se Cimbura a počal si hříběte pilně všímat, tolik, až hoši Jan s Franckem žárlili. Až dosud jako by to byl jejich kůň, oni Běláčka

česali, krmili a napájeli, a teď najednou tatínek dohlíží, žlab Běláčkovi vydrhne, hnůj vykydá a slámou podestýlá...

Oko jeho často laskavě spočinulo na milém zvířátku, a čím déle na ně hleděl, tím více poznával, že bude postavou i letorou matce ‚Divoké‘ podoben. Dostával podobnou štíčí hlavu, jako ona nosila, stejně krk v mírném běhu zalamoval a v trysku natahoval, má po ní štíhlé nožky a úhledná kopyta, bystré uši a smělé, ohnivé, udatné oči a prsa vyklenutá... Celé složení mladého těla prozrazovalo, bude-li dobře hleděn a chován, že z Běláčka vyroste pěkný, zdravý kůň.

„Dej Bůh štěstí,“ pozdravil kdosi Cimburu, právě když se z pole vrátil. Pozdvihl hlavu a hic, ve dvířkách stojí nunváři — dobří známí jeho...

Jako dráteníci, sklínkaři, kalounkáři, podomní obchodníci mají určité kraje, kterými procházejí a jeden druhému nepřebírá již zabraná města a vesnice, tak i nunváři mají své okresy, které dvakrát v roce, po jaře a na podzim projdou, po zdraví se poptají a dobytek vykleští. Dobrého nunváře váží si sedlák jako přítele. — Nunvář rozumí zvířatům — upřímně poradí — poví, kde a co je na prodej — i pozdravy vyřídí a vzkaz donese. Na trzích nunváři nikdy nescházejí, se všemi sedláky se vítají — u nich po vesnicích jedí i spí... S nunvářem moudrý sedlák bývá vždycky za dobré, protože on může dobytek „opravit“, ale také zkazit a tak i Cimburu hned všeho nechal a hostům vstříc vykročil.

„Jak se vede sedláče,“ hned se řeč navazovala.

„Po vůli boží — dobře.“

„Co žena a děti?“

„Zdrávi jsou. A jak vy se máte?“

„Jak vidíte, živi jsme a práce se nám daří. Pištínský Dvořák vzkazuje vás pozdravovat — co dělá hřebeček?“

„Je už ročák — čas, aby se dal vyklisnout“

Cimburu obrátil se na patě a zavolal: „Jeníku, skoč pro Běláčka.“

Hřebeček toulal se kdesi, bezstarostně ukusoval si travičku, pobrodil

se v Blanici, poválel na drahách, proběhl se s kluky a ani tušení neměl, proč ho Honzík najednou za ohlav chňapl a domů ho vedl.

Tam na zápraží stojí hospodář se dvěma cizinci v modrých, umaštěných šatech, vysokých botách s koženými taškami přes ramena a stříbrné cvočky blýskají se jim v uších. — Stojí vážně a moudře jako nějaká komise. Běláček jim nevěří — hned ve vratech vytrhl se Jeníkovi a jako střela proletěl kolem nich na široký dvůr, několikrát jej oběhl a hup — zmizel v konírně.

Nunváři zůstali přes noc u Cimburů. Ještě ráno prohlédli a promakali znova celého hřebečka, a když se loučili, vážně a důtklivě povídali hospodáři:

„Nám věřte — bylo by hříchem to zvíře vymíškovat — z toho bude hřebeček k pomilování.“

A tak Běláček zůstal dál — hravým a veselým hřebečkem.

IV.

„Mrzí mne býk ve dvoře — a to je obecní zvíře, když na nás řadou přijde, vzít je musíme a ty ještě hřebce odchováš,“ zlobila se Marjánka, „prodej ho,“ radila, přemlouvala, prosila muže — ale marně.

Cimbura nepovolil; zamiloval si koníčka a říkal si: „Proč bych nemohl mít hřebce? Proč bych nemohl jezdit s hřebcem? Nemusím ho nechat zapouštět, ale mít ho chci a budu, protože je synem Divoké.“ A ještě potom plný rok popřál Běláčkovi svobody... Ten se za tu dobu nabažil dětí a vyhledával společnost koňskou. Na pastvě na „kobylicích lukách“, jak Otavy se odvezly, bylo ho zdaleka vidět — bílou srstí lišil se od celého stáda hříbat. Ale nejen srstí, i postavou, řehtáním a chůzí.

Znáte putimské louky? Jakže — neznáte ty zelené koberce, rovné, do dále natažené a ustavičně se měnící? Jednou jsou zelené jako brčál, pak rozsype se po nich tisíce kvítků a ony se zapestří jako zahrada — pokosí se sena — louky zešedivějí a zavoní kraj omamným dechem podřatých travin a bylin — jen na některých nechá se znova vyrůstat otava hustá jako kožich. Ale na jiné vyžene se dobytek — ovce i skot — a zvláště hříbata.

Luka oživnou a život vesnice jako by sem se přestěhoval. Pasáci a pasačky s husími stády, pohůnci s jalovinou hovězí a hříbkové s koni ovládnou luka jako svoje království a všude kolem hemží se to jejich

poddanými: dobyt看, vzácným to statkem sedláka. Děti z vesnice táhnou se sem, ohně se zanítí, písne se zpívají, hry se vymýšlejí. Táborý a strany se utvoří, války se „sousedům“ vypovídají, bitvy svádějí, příměří se uzavírají a na oslavu míru hody se pořádají, dort, okrouhlice se strouhá, brambory v popeli se pekou, čmelákům po mezích med se vybírá. Hoši na hřibatech se projíždějí, na hlavy se stavějí, po rukách chodí, hole vyhazují a chytají, čampulík se hraje. Když se večer blíží, když za Kestřany slunce se schovává a tiše, neslyšně z Hůrek, z lesa u Boubína do údolí soumrak vychází, když od rybníků a řek – Otavy i Blanice – mlhy vstříc mu jdou, pasáci do kroužku seženou rozptýlený dobytek.

„Kam zítra?“ ptají se na rozloučenou.

„Na Jírovku,“ – „ke kamennému kříži,“ „na arendu“ – „do soudných drah“ – „na farské luhy“ – „k řežabinci“ – „na utopenou,“ volají hlasy...

Ale Cimburův Honzík sedí na Běláčku jako jejich král, klidně návrhy poslouchá – až konečně rozkáže: „zítra poženeme na ‚Podkovu‘“ a porada je ukončena.

Tak vystřídají řadou louky. Vidíš-li je dnes v suchém rybníku Nešovském, jsou zítra na Postříhačce, pozítří v Koutech, jindy na Okrouhlici.

Znáte putimské louky – tvrdé a dlouhé ode vsi k Ražicům, k Hradišti, k Písku, k Heřmani, na všechny strany jako veliké jezero se rozlévající, putimské louky, z nichž jako ostrovy po stráních a vrškách vynořují se pole a lesy?

Po těch lukách až do třetího roku proháněl se Běláček. Tu stal se jeho skok jistým a křepkým, jeho noha pružnou jako struna, běh jeho byl rychlý a skok jeho, když úprkem běžel, na dobrý sáh dlouhý. Po dva roky byl králem zvířat, on všechny předběhl, on první širokou strouhu přeskočil, on nejdříve vždycky do vody šel a řeku přeplaval, on proti býku zadkem se postavil a bil kopyty, až býka zmámil a rozprchlé druhy obhájil – –

Ale ve třetí zimě přišel k Cimbuřovi sedlár a vzal Běláčkovi míru na chomout.

Ta tam uletěla milá svoboda a hřebečkovi otevírala se perná škola života. Hospodář ve stáji zvedal mu nejprve nohy, jednu po druhé, kladívkem na tvrdá kopýtka mu poklepával, učil ho hlavu shýbat, polštář mu přes ni na krk navlíkal a celý den nechal ho později s novým chomoutem stát a běhat. — Pak pohřbetník a podpínku mu utáhl, ocas mu kroutil a podocasník připjal.

Už nesměl Běláček po dvoře, po vsi lajdat, kolem vozu cestou aneb kolem pluhu na poli pobíhat, na kobyly se dívat, jak pěkně stejně jako dva šrouby táhnou; ale sám teď ve voze s podsedni klisnou musel kráčet. Krátké držení poutalo ho ke kovanému konci oje a od uzdy běžel hospodáři přímo do ruky. Chvilí se mu líbilo, hezky rozumně jít při moudré kobyle. Hrdě si hřebeček našlapoval, pyšně si vedl. Pak spatřil někde chutnou travičku, chtěl skočit a smlsat ji, ale chyba lávky! — držení nepovolilo, klisna zlostně hlavou se ohnala a tvrdou čelistí do citlivého krku ho udeřila a hospodář řemenem přitáhl, až se mu pysky ošklivě rozšklebily.

„To by hrálo,“ myslí si Běláček, „tak vy se mnou tak — ukáži vám, co umím, ukáži vám svou sílu, že já jsem pán,“ a vzdorně pohodil hlavou, přední nohy vzpříčil a kroku neudělal.

Kobylka mrskla po něm okem — a jako by neviděla, co mladíček vyvádí, táhla dál a už brousilo kolo hřebečkovi vzadu kolena, takže jako uštknut kupředu popoběhl, stranou uskočil a dozadu se podíval. Tam spatřil usmívajícího se hospodáře, jak mu rukou hrozí.

Běláček se rychle srovnal a zase chvíli pořádně, jak se sluší a patří v páru šel, neboť sedláka Běláček se bál, jeho oči se bál a před jeho rukou měl vítr. Sedlák do duše vidí Běláčkovi — pohlédne a na vlas ví, co hřebeček v nejbližším okamžiku chce provést, k čemu se chystá, zadkem-li vyhodí, zařehtá-li anebo kupředu skočí, vzepne zadek, otočí-li se anebo pozpátku zacouvá. Na uši — do očí, na nozdry, po nohách se podívá, podle toho k hřebečkovi se blíží... „Mne neošidíš, mne nepodvedeš,“ říká si a hledí Běláčkovi do očí tak pevně, že koník pohledu nesnese, schlípne rázem ouška, hlavu schýlí, srst zježí a po celém těle už napřed se chvěje, neboť ví,

že hospodář hned v zápětí za tím pohledem po něm chňapne – uzdu v ruce jako v kleštích zmáčkne a Běláčka k zemi strhne. Proto se bojí Běláček oči i ruky hospodářovy. Ale hospodář není kruťák. Nechce, aby se ho hřebeček bál, chce si dobýt jeho lásky, proto, jak koník poslechne, hned na něho lahodně mluví a chválou ho zahrnuje. „Tak jsi hezký, hodný koníček – tak tě mám rád – slušně v páru vykračuj – hanou, hej. Krok drž – jak se na pořádného koně sluší a patří. Narostl jsi – a musíš býti užitečný. Nebylo by ti hanba ještě teď s malými hřibátky se kamarádit a po pastvě a po drahách se toulat, nečinně se povalovat? Jen trp – a uč se chodit a tahat – něco zkusíš – ale to jinak nelze – každý uředník – mučedník. Však si zvykneš a pak se ti, darebáčku, stane práce rozkoší a větší radostí než potulky a lenošení, k duhu ti půjde, kosti v tobě ztvrdnou, svaly zocelovatí a síly sám za tři jiné koně vydáš.“

Tak ho Cimbur chválil, s ním mluvil, mírným hlasem víc než strohou přísností ho chlácholil a krotil, až ho chodit naučil. Častěji se teď před kovárnou zastavil a Běláček se díval, jak umouněný kovář v kožené zástěře vyšel, žhavé podkovy koním přikládal, až dusivý dým spalovaného kopyta Běláčka v nozdrách šimral – pak i k němu kovář přistoupil. – Běláček podrážděně zafrkal, protože kovář odporně čpěl dýmem a nevoněl senem, ani otavou, jako voní sedláci. I nohu se opovážil hřebečkovi zvednout a kladívkem na ní poklepat, jako mu to dělal doma Cimbur, anebo Francek s Honzíkem. Jen kdyby hospodář ruku povolil a oči s něho spustil, Běláček by mistra kováře vyplatil; ale Cimbur stojí na stráži a koník proto drží jako beránek a mrknout okem se bojí. „Ach, hen se dá dobře kovat, bude držet jako starý,“ chválí hřebečka mistr, spokojeně ho poplácává po rozeklaném zadku.

Ještě dvakrát, třikrát se to opakovalo, až to všechno zevšednělo Běláčkovi, zvykl si už na zápach spáleného rohu, na dýmem páchnoucího mistra kováře a sám už nohu zvedl, jak jen zavolali „hoj“ anebo „zvedni“ a po noze se shýbli.

Ale potom jednou Cimbura zavedl Běláčka pod přístřešek kovárny, tam přivázal ho krátce k železnému kroužku a sám vešel dovnitř.

Hřebeček mohl slyšet otevřenými dveřmi, jak sedlák slavnostně promlouvá na mistra i tovaryše: „Tak vedu nováčka — dnes ho okováme prozatím jen na předeek,“ ale nic neslyšel, protože pozor nedával a jen zvědavě se díval na divy černé kovárny. Viděl tam na výhni sálající plamen jako veliký, čarovný květ ohnivý, viděl rozžhavené železo napřed bílé jako stříbro, pak žluté jako zlato, pak červenalo a modralo, slyšel rány perliku a kladiva pěkně v taktu znít, až do skoku mu při tom bylo — a jako hvězdičky viděl sršet od kovadliny drobné okuje.

Pak vyšel, kovář, kopyto Běláčkovi zatrnulo, rány kladívkem byly jaksi pádnější, a hle, když mu nožičku pustili, našlápl a cítil, že na něčem stojí, rychle utrl — nohou sekl, ale setřásti to nemohl.

„Aha! Obuli jsme tě!“ smáli se mu hospodář s kovářem a obuli mu rychle i druhou nohu.

Ach, strašně ty podkovy překážely! Jako centy těžké se mu zdály, zakopával cestou o každý kamínek, musil si zvykat nohy výše zvedat v chůzi — ba, bylo mu, jako by se znovu chodit učil. — Hrabal nohama, až země lítala, ale podkov zbaviti se nemohl.

„Holečku, koníčku, ty jsou přibité,“ smál se mu sedlák, „pět dobrých podkováků každou drží, ale počkej zítra, poznáš, k čemu jsou dobrý.“

Jako královský princ vstávalo na východě za Hůrkami jarní slunce. Z mlh, jako z jemných pavučinových plének se vybavovalo, až se posadilo nad lesem na špičky stromů, jedlí a borovic a jasným okem usmálo se na putimský kraj. Políbilo nejdříve starý kostel na kopečku, pozlatilo jemně, jakoby pohladilo, deskové střechy vesnice a už jako v zrcadle shlíželo se v podkostelním rybníku Hanzlíčku. Voda jako by se v plameny proměnila, rázem zaplála po celé hladině a drobné vlnky, jako chvění radostné běžely po jejím povrchu. Ze sítiny od hráze ven do toho jasu vyplula v čele svého stádečka divoká kachna a ostatní nedorostlá mlád' toužebně tíkala v

pečlivě ukrytých hnízdech. V porosených lukách šířikaly koroptve a s polí v oblačnou výši s jitrní písni jako modlitbou vzlétali šediví skřiváci...

U Cimburů zastihlo sluníčko už všecko na nohách. Hospodář vyšel ze světnice a s veselou tváří jako to slunečko boží postavil se na prahu. „Strýc – strýc“ vítali ho hned vrabečkové poskakující po dvoře mezi drůbeží. Kachny táhly v řadě kolem něho, kolébaly se na nízkých nožkách, zplna našlapující na tenká, blánovitá chodidla. Šly za kačerem, Cimburovi chlubně vykřikujícím: „Marjánka zrána dala nám – klas“ a když už přešel, bylo ještě slyšeti, jak kachny si labužnický pomlaskávají: „Klas – klas!“ Kohout na hnoji zatřepal křídly a jako rytíř dvorně přál „dobrý jitrooo,“ slípky kokoráčily upozorňující: „jde okolo hospo—dář!“ Stádo kuřat hnalo se k němu přes dvůr úprkem s roztaženými křídélky a starostlivá kvočna za nimi marně napomínala křičíc rozčilené: „Krok – krok – krok!“ Žlutá housátka se sem batolila a jedno přes druhé se ptalo: „živi-li, živi-li?“ Darma husí babka krkem nad nimi kroutila a volala svoje: „psst – psst!“ Starý houser jako by signál troubil táhlým hrdlem, volal na svoje družky: „na hráz, na hráz!“ ale když spatřil ve stádu svoji zamilovanou husičku, sníživ hned hlas, lichotil jí něžně: „kráska, kráska“ a odváděl si celé stádo svoje kamsi na rybník. Pouze krocan se ještě přivalil, tváře se nesmírně důležitě. Krví do ruda naběhlo mu fialové oruží, křídla o zem drhl, a jako by dosud ani zrnka nedostal, lhal hospodáři do očí: „vzhůru, vzhůru, vzhůru, umru hladem, umru!“ – Tak vstávalo ono slavné jitro, ve které Běláček jako řádný kůň dostal k chomoutu i postraňky a měl býti po prvé zapražen do vozu.

Cimbura vešel k němu do stáje a Běláček vesele u žlabu zařehal. Přes den a noc zvykl si na podkovy a ani jich necítil. Jak Cimbura s chomoutem se blížil, hřebeček povolně už hlavu natáhl a s velikou ochotou dal se ustrojit.

Oblečen jako princ do chomoutu nově načerněného s přeskami a miskami jako zrcadlo vyleštěnými vyběhl radostně z dusného chléva k pumpě ke korytu a dychtivě zapíjel suchý oves.

Starý valach, jako učitel za žákem, rozumně se hrabal za ním. Běláček věděl, že má času dost a proto si oběhl ještě celý dvůr, zastavil se u píší boudy na krátký pozdrav se psem Chlapíkem, prohnal krocana, přeskočil hrůzou umírající kvočnu i s kuřaty, čichal k ovčínu a vepřovým chlívčkům, ukouzl si mlsně z kvetoucí hrušky malou větvičku, obalenou zeleným svěžím listím a bílým květem a když viděl, že už napojený valach stojí u voje, čerstva, aby nebylo zle, postavil se k němu.

Honzík s Franckem pak hned ho zapřáhli. — Návojník zapjali na řetízek chomoutu, přezky opratí spínali a také po prvé Běláčkovi rozvázali na hřbetě konopné postraňky, natáhli je, naměřili a ovinuli kolem obou konců dřevěné rozpěrky.

Ze sýpky teď vynáší Cimbura obilí. Pytel po pytli nese na širokých ramenou a do vozíku slámou vystlaného jej uctivě klade. Dva pytle žita, dva ječmene a jeden pšenice přinesl sedlák, neboť první jízda Běláčkova bude s božím darem do mlýna.

Verunka stojí na zápraží a drží za ruce oba kloučky, Vašíka s Martínkem. Hoši vyrostli — už by se nevešli do tatínkovy boty. Běhají čile jako vřetena, i kalhotky už nosí, jsou „trouročáci“ teprve, ale jsou tak silní, že každý by jim hádal o rok více. Tahají teď Verunu, křičí „hija — hija“ a vši mocí chtějí ke koním, k vozu, svézt se, ať už na koni anebo v kolísku...

Cimbura naložil už obilí a obchází vozík. — Stihá na zákolníky, zkouší brzdu, prohlíží váhu s rozpěrkami i hřeb — srdečník, pojící předeek a zadek vozu.

Jako velebná kněžka vychází selka s kropenkou plnou svěcené vody tříkrálové.

„Tak, aby vás Pán Bůh všecky chránil, anděl strážce ať stojí při vás,“ a kropí hřebečka i muže i synky Jeníka s Franckem.

Všecko to dlouho trvá Běláčkovi. Už se nemůže dočkat, až vyjedou... Hrabe přední nožkou, hned levou, hned pravou a libuje si. Nikdy holé kopyto nezehvedne tolik země jako kopyto okované. Ocelovým ozubem podkovy rozrývá udupané dvořiště jako pluhem-ruchadlem.

„Stojíš!“ vykřikl hned Cimbura a Běláček poslechl. Mladšíinka letěla otevřít dokořán bránu.

Cimbura stojí rozkročen na vozíku, řemení drží v rukách a na řemení drží koně. „Držte se,“ napomíná oba hochy sedící za ním na pytlích, a povoluje řemení. Jazykem mlaskl a koně vykročili. Valach moudře, rozvážně. Ale Běláček bujně skočil kupředu a zarazil se. „Co to?“ ptaly se jeho veliké oči a ohlížely se. Ano, Běláček je zapražen. Nejen držení vpředu, ale i dva postraňky teď vzadu poutají ho k vozu. Chomout zcela jinak na prsa dolehl a Běláčka mačká. Valach táhne a hřebeček cítí, že musí táhnout s ním, jinak že mu kolo kolena na zadku ubrousí, cítí, že nelze skočit nalevo ani napravo — že může jen kupředu... A než si to rozmyslil, už ho hospodář otěží napomenul. Jaká hanba! Selka se dívá, děti hledí naň a Běláček znovu vykročil, kolísek zadrkotal a vyjel na náves.

Cimbura jede. Nespouští bdělého oka s nováčka, nevidí, jak lidé se zastavují, neslyší, jak chválí: „Toto kůň! Jedna radost!“

„Nejlepší kůň ve vsi!“

„A běží jako starý. Jako by jaktěživ v kolísku chodil.“ — — —

Běláček stal se takto za moudrého vedení tahounem silným, vytrvalým a spolehlivým, kterému se nevyrovnal žádný jiný. — A proto nemohl tahati v páru, ale musil tahati sám. A to se hřebci právě líbilo. Jezdil s ním pouze hospodář a zamílovali se navzájem do sebe tak, že jeden bez druhého už se neobešel. Cimbura nejel nikdy s párem kobyel, přenechal je Janovi — a když chtěl Franček zapřáhnouti Běláčka a přivézt fúru jeteliny, vyjel s ním zrovna až za ves. Tam hřebeček pozdvihl hlavu a rozhlédl se kolem, a jako by Francka na voze a uzdy v hubě nebylo — hnal se cestou necestou — maní nemání — rovně přes meze a pole k Cimburovi, sekajícimu bujný jetel ... Tam se pokorně zastavil a popásat se počal, nedbaje, že na té cestě krkolomné ztratil z vozu Francka, prkna, ba celý zadek vozu — a jen s předkem sem přiběhl...

Na všechny čtyři už ho okovali, a když Cimbura sedl naň a jel ho

do Hanzlíčka vyplavat, tu se zdálo, že se země třese pod kopyty pádícího hřebce...

Kdekdo se ohlížel za ním a sedláci znalecky říkali: „Když šiml před pluhem a Cimbura za pluhem — tu, kdyby to pluh vydržel, ti dva by vyorali brázdou hlubokou jako Blanice.“

Proto Cimbura se pyšnil s Běláčkem a pro něho zapomněl na Divokou. — Měl rád Marjánku, dobrou a milou ženu svou, měl rád děti po nebožtíkovi Piksovi, zvláště Verunku, měl rád krevní přátele i starého Kovandu, ba všechny lidi miloval, ale jeho ‚spolčata‘ a potom Běláček, ti tvořili jeho srdci potěšení. Z těch se radoval a těmi se takřka honosil, ačkoli to chlapcům čím dál, tím méně najevo dával. Vyrostli totiž, do čtvrtého roku už šli, a Cimbura si řekl: „Je na čase, aby práci zvykali a mazlení odvykli.“ I přestal s nimi mluvit měkce, žertovně a mluvil vážně a rozumně. Vykládal jim a vysvětloval, jmenoval jim v sadu stromy, v poli ptáky a na louce květy. „Mudrce chce z nich udělat,“ smáli se mu krátkozrací lidé, když zaslechli, co a jak Cimbura s hochy hovoří. — A ti byli stále s ním. Jako klíště drželi se otce, v patách mu po dvoře chodili, k němu s každou otázkou a záhadou se obraceli a Cimbura ani nestačil vysvětlovat.

Ale teď v létě stávali se mu kloučkové často nevěrnými... Černé i červené jahody zrály v lese ve Vápenicích, Obciznách, u Obrázku, v Plazu, Hůrkách a na Skálu vrchu... Prostřeným stolem byl pro děti les a na něm plno pochoutek. Černé, sladké borůvky, vonné jahody červené, nakyslé ostružiny a maliny... První ovoce po dlouhé zimě skýtala příroda všem lidským dětem — velkým i malým a zvláště těmto.

„Pepíkúú! — Půjdeš do lesááá?“ křičely děti na sebe po vsí i polích.

„Půjdúú! — Půjdeš takýýý?“ — domlouvaly se a hned po obědě, často místo do školy, táhly hloučky dětí k tmavému stinnému lesu.

Dnes se vypravovaly děti Cimburovic. Verunka s oběma chlapci půjdou, aby nepřekáželi, nebo dnes počne se svážeti seno do stodoly. Kolik vozů ho skopili na Píkárně — a to dnes musí dovézt, protože sluníčko svítí mdle, komáři štípou a kouř k zemi padá. Počasí se změní — bouřka asi

spadne — zaprší snad na dlouho a co potom? Zač stojí seno vymočené a vyválené, bez vůně a chuti? Nastlat s ním, k jinému se nehodí! A proto dnes ruce k dílu, suché seno šustí a chrastí, čechrá se a voní jako celá apatyka — proto všichni, kdekdo práce schopný — vzhůru na louku. I selka s mladšinkou zavrou dům a vypraví se na Píkárnu — mužští budou vozit... Cimburá a Honzík jezdit, Francek na voze šlapat.

„A co s vámi, brouci?“ ptá se Cimburá dětí, když práci rozdělil.

„A my půjdeme do lesa,“ odpovídá Verunka.

„Do lesa — do lesa,“ jása Vašek i Martínek.

„A kam?“

„Kam je nejbliž — do Hůrek.“

Hned po obědě rozjeli a rozešli se Cimburovic.

První vyběhly ze statku děti. Dychtivě, žádostivě, prázdné hrnečky a džbáněčky v rukách, horkým vzduchem a prašnou cestou rozeběhly se k zelenému stinnému lesu. Režné košilky měly všecky. Verunka sukénku tenkou a kluci plátěnky — to byla celá jejich „obleč“. Upalovaly radostně, až se jim hlavičky třásly a veselé, radostné výkřiky z hrdel jim unikaly.

Ženské s hráběmi na ramenou vyšly zadem na louku nahrabávat kopy a kopence.

A sotva koně napojili, mužští vyjeli se třemi vozy.

„Chlapíku, ty hlídej,“ poručil psu sedlák a se hřebcem vyjel první ze dvora.

Ale ani psa netěší samota. I on vyběhl na náves a stanul ve vratech rozpačitě. Přední nožku a hlavu zvedl do výše a čenicem zalapal po vzduchu.

To rozvažoval, kterým směrem by se měl dáti — za ženskými nebo za vozy anebo snad za dětmi.

„Jeje — Chlapík je tu,“ vykřikl Vašiček, který za Martinem se opoždoval stále o několik kroků a pes jako střela mihl se s veselým a radostným štěkotem kolem nich.

Verunka se lekla. „Chlapíku, Chlapíčku zlatý,“ — počala mu hned

diplomaticky lichotit a zdvořile s ním vyjednávat: „Ty s námi nesmíš – pantáta hajný by tě tam špatně přivítal – jistě bys vyplašil a prohnal nějakého zajíčka – a víš, jak draho to přišlo Chlupáčkovi. Kůži ho to stálo.“

„Chlapíku, jdi domů – hloupý,“ povídal mu Martínek, sedl si k němu na bobech a hladil ho ručičkou po hlavě, „my jdeme dnes na jahody – a ne se koupat – dnes s námi nesmíš.“

„Chlapíku, vrať se pěkně domů, vrať,“ přisedl si i Vašík a vřele, rozumně mu domlouval, „nebyl bys tam nic platen – sbírat neumíš, džbáněček s sebou nemáš, borůvky nežereš – co bys tam dělal?“

Chlapík poslouchal, na zadečku seděl a učeně se tvářil, ale jak hoši popošli, hned cupal za nimi.

Děti pustily se s psem do nových výkladů a přemlouvání. Chlapík všecko trpělivě vyslechl, ale sotva několik kroků udělaly, hned se pustil s nimi k lesu dál.

„Tak co, vrátíš se nebo ne?“ došla niť trpělivosti ohnivému Martinovi – pěstičku zařal a hněvivá očka jeho hledala na cestě kámen.

Pes bojácně se schoulil, k zemi se přitiskl a jako by plakal, rychle očima mžikal, ale odehnat se nedal. Verunka ho tuze litovala. Přiklekla k němu – a jakoby slibem zavazujíc, slavnostně se ho ptala:

„Chlapíku, budeš hodný? Nebudeš se toulat? Lehneš si vedle nás?“ Když pejsek zapanáčkoval a podal všem po řadě pacičku, měl vyhráno. Přijali ho na milost a směl s nimi do lesa na jahody.

Les objal je všechny a zavřel se za nimi. Pohltil je a děti zmizely v jeho útrokách.

Cimbura nebyl žádný přetrhdílo člověk. Pracoval tělem i duší a práce cele ho zaujala, měl úkol vyměřený, čtyřikrát za půldne musí se dnes každý potah ve stodole obrátit – čtyři fůry sena každý z Píkáren na půdu dopravit. Díla si proto hleděl, koní, vozu a sena si všimal, sám všude první a ostatní mlčky za ním, aby mu stačili. Dusné parno tíží pilné pracovníky. Kraj ani větérkem si neoddechl – bez hnutí stála na polích metající se žita a pšenice – zamlžené slunce ospale kráčelo nebem – těžká a omamující vůně

vadnoucích, pokosených květin a travin táhla se vzduchem — kraj jakoby unavený, toužil po spánku — mlčely stromy — ptáci i lidé. Pouze komáři zpívají svoji jednotvárnou píseň, bodajíce jako vzteklí. Na koně, jako bys je medem pomazal, jen jen se lepili dnes hovádi, mouchy hučavky a bzítkavky. Koně zlostně se oháněli hlavami a ocasy — s kůže havěť strásali a kopali po ní...

Druhou říru nakládal Cimburá — ke čtvrté kopě právě s vozem zajel, když v tom tichu pozorném se ozval nový zvuk.

„Co to?“ pomyslili si všichni. Lidé přestali pracovat — koně přestali se ohánět; všichni zvedli hlavy. A vtom zas — a zas —. Vavřinec — zvon Vavřinec — v putimské věži bije na poplach! Jako na rozhledně kdyby stál, natáhl se Jan vysoko na voze a rozhlédl se krajem... Ke vsi letěly zraky všech, krky se natáhly, tváře zbledly — „les hoří,“ vykřikl vtom hospodář.

Jako by silná ruka neviditelná vytasila ohromný meč ohnivý a výhruzně jím mávala proti ocelovému nebi, tak plápolal už plamen na samém lemu temného lesa — na kraji Hůrek.

„Les hoří — můj Bože — les hoří —“ v hlubokém zármutku zanařikal si hlasitě Cimburá. Oh, jak miloval les! Se zálibným okem hledíval na každý strom, at stál u cesty anebo v sadu; ale s obdivem pohlížel na celý les smrků, jedlí anebo borovic, na celé temné porosty lesní, jež se mu zdály tajemnými a velebnými jako chrámy. A zvláště miloval les, který znal a který nesčíslněkrát křížem krážem prošel — Hůrky, ono souvislé pásmo jehličnatého vonného lesa, jež táhlo se k Smrkovicům, Semicům a Selibovu, ve kterém znal každou stezku, cestu i křížovatku — Boubín — Skálu vrch i Landrošty v něm stokrátě přešel. Nedíval se nikdy na žádný les jako na pouhou hromadu dříví, ale hleděl na každý s úctou jako na valné shromáždění živých tvorů, z nichž každý žije svůj dlouholetý život volně a svobodně, kde svorně druh druha v bouři a větru podpírá, chrání a zaclání, s ním se poctivě a bratrsky dělí o déšť, vzduch, světlo i půdu. Slyšel les hučet velebně i šumět sladce, ozývat se ptačím zpěvem i říjením srnců, vidíval nad ním kroužit ptačí dravce, v jeho korunách kmitat se veverka

jako opičky a mezi jeho spletenými kořeny klouzat tiché ještěrky, zákeřné hady ...

Zdrcen stál tu na Píkárnách Cimbura a hleděl, jak mu les hoří... Ano, u samé cesty vozové — tam, kde se ztrácí, kde vchází cesta do stínu lesa, usedl si příšerný kohout červený a tluče křídly, až roj jisker jako ohnivé vločky sněhové ve sloupech dýmu vznáší se k nebesům. Na vše zapomíná Cimbura a poddává se dravé lítosti, která zaplavuje nitro — lítosti nad hořícím lesem zeleným.

„Kam šly naše děti?“ optala se náhle Marjánka. Neoptala se — vykřikla otázkou tu větu. Srdce mateřské čekalo, že se ozve spasitelný hlas a řekne: „Ne, selko, nešly na Hůrky — šly k Hradišti — šly k Zátavě —“ ne na les, ale na ty děti v něm si ona nejdříve vzpomněla. —

„Ano, kam šly naše děti?“ šlehlo ted i hlavou Cimburovou a cosi hrůzného zatřásl jeho srdcem.

„Na Hůrky šly,“ — vtom už odpovídají zoufalé hlasy.

„Ježíši — tam v lese jsou.“

„Šli tam, jistě šli — i Verunka i Venoušek s Martínkem — všichni jsou tam.“ Křikem a pláčem naplnily se Píkárny.

„Uhoří — uhoří mi moje hlavy zlaté,“ zalomivši ruce, klesla selka na louce na kolena —.

„Neuhoří — Pán Bůh nedá,“ vyrazil ze sebe Cimbura. Jak vidle v ruce držel, zarazil je nevědomky až po násadu do země a skočil ke hřebci.

„Povol mu držení,“ poručil Janovi, který jako úhoř sjel po seně, vzadu na měkkou louku, a sám vázal mu postraňky na hřbet, rychle je vázal, uzal utáhl a už na Běláčka skočil... Jan ještě jen s líšně oprat sesmekl a otci na koně hodil. Běláček se nesmírně zaradoval. On dosud nezapomněl na krásné doby zlaté svobody, kdy nemusil vléci za sebou těžké břemeno vozu, ale kdy na svém hřbetě nesl Francka nebo Honzika a předjížděl s nimi po putimských loukách kdekeré hříbě. A vždycky se těšil, kdykoli jej hospodář vypráhl a usedl naň, aby ho za odměnu pilnosti proplaval v Hanzlíčku a prohnal pak po kobylich drahách...

Dnes stojí spoután jako otrok. K oji vpředu a k vozu vzadu přivázán, stojí a mouchy drže ho mučí, lezou po něm, do uší mu sedají, do očí, pod břicho, na slabiny – nejcitlivější místa si vybírají. Ach, Běláček, rád by utekl, ale smí se jen ohnat po nich, nesmí se rozběhnout a letět rychleji než bzílavky i hučavky, skočit do vody, poválet se v ní, pokorně musí stát a pojíždět ke koptkám a potom rozumně, opatrně, aby nezvrhl vléci vůz k Cimburům do stodoly.

„Pší život,“ myslí si Běláček a zlost jím lomcuje ... Netěší ho vonné seno, které mu předkládají, netěší vzpomínka na obrok, který večer naň čeká. Utéci se mu chce, protrhat držení i řemení, osvobodit se, ukázat svoji sílu těm dotěrným mouchám. Jenom sedláka kdyby kozel někam odnesl. Ale ten vidí Běláčkovi do svědomí. Čte jeho černé, zrádné myšlenky, a když už už se chce vzepnout, okřikne ho přísný hlas a oprať otočí se o jedno oko, zkrátí se tím o píď – a Běláčkovi uzda zkroutí hlavu tak, že stojí jako beránek.

A hle, v tom zoufalém bolu náhle cítí Běláček, jak pouta povolují – cítí hospodáře na svém širokém hřbetě – nic ho nedrží a hřebeček jako pták dává se v let.

Letí a divno – sedlák ho nekrotí, nepřidrhuje uzdy, ale povoluje a jako by málo letěl, patou pobízí. Mouchy zmizely – libý větřík hřebečka ovívá a chladí, hřívu a ocas mu čechrá – krevný kůň přichází do ohně – skok stává se delším – jistým a pravidelným – jeho smělost odvážnou a síla jeho neukrotitelnou. Nezná překážek, a jak Cimburá řídí – tak letí přes všecko. Vidí lidi spěchat – úprkem běžet z Pežoutky, Blahouta, Kolíbek, Kuklí, Louček – a všichni tím směrem se ženou, kterým on, Běláček, utíká. Ne – nedá se předběhnout – ale předběhne všecky – ach – hravě předběhne – a běží přímo – přes všecko tam – k tomu ptáku ohnivému, který na okraji Hůrek rudými křídly mává... Pod Běláčkovým břichem mizí obilí, stoky, křoví, mihne se silnice, kmitne se polní cesta, pěšina – v dohledu zjeví se a hned v zápětí zmizí rybník Ražičák a už jako val s příkopem letu překáží Blanice, široká řeka, s oběma břehy olším i vrbinami zarostlými – a za ní –

hned za ní zvedají se Hůrky — zelená se les — hořící les. — Cimbura hlavu přitiskl až na samý krk koňský — křoví zmizelo — voda zašplouchala a už na protějším břehu ze zeleného lemu řeky vynořuje se na koni Cimbura. Čapka zůstala v křoví, ale ani toho necítil...

Do vrchu teď cestou přímo k lesu unáší ho kůň. V okamžiku na vršek vyjel a hrůzostrašné divadlo zjevilo se jeho očím. Ne do lesa, ale do plamenného moře ústí křivolaká cesta, po které hřmějí kopyta hřebcov... S obou stran jako svíce ohromné hoří smolné smrky plným plápoem. Mohutné větve chvějí se žářem jakoby bolestí, jemné špendlíci praská a přší na zemi, suché chrastí a stlaní chytá, plameny jako hadi po zemi se plazí nalevo — napravo — požár jako povodeň se rozlévá vyschlým lesem. Krajinu stromy vztahují ohořelé suky jako pahýly rukou — zbavené šatu — prosebně k rozčileným divákům, jichž tady už stojí hrstka, ale bez rady a bez rozumu. V šíleném trysku prchají z lesa do širokých polí veverka, zajáci, i celá rodina srnčí, nad lesem — nad vrcholky stromů chovajícími teplá, měkká hnízda, se zoufalým skřekem krouží vrány, divocí holubi, datlové, žluvy, straky a sojky... S praskotem hořících stromů mísí se zoufalé hlasy lidské: „Pily a sekery sem,“ — „kácejme stromy — lopaty sem a motyky — brázdu země vyhodíme — jedinou brázdu — děti tam jsou — Cimburovic děti.“ Jako ve snu slyší Cimbura zmatenou směs zvuků — požáru, lidských hlasů i ptačího nářku a upírá oči do tohoto ohnivého jícnu, ve kterém se ztrácí cesta. Musí projet — proletět — protože jinde v cestu stavějí se koni stromy — jenom pěšák může se jimi proplétat — kůň musí cestou — touto cestou a ne jinou — protože tudy nejbliže a kůň rozehnaný.

„Stranou,“ zanřímal Cimbura strašným hlasem na klubko lidí, zmateně pobíhajících. Vykřikli. na všechny strany se rozprchli, Běláček nataženou hlavu pozdvihl, ohnivou bránu před sebou spatřil, a než se Cimbura nadál, stranou skočil a podél lesa běžel.

Běláčku, Běláčku, cos to učinil! Selhal's, podvedl's hospodáře, který na tebe spolehl — neznáš Cimburu, ale poznáš ho — hned — teď ho poznáš — ba už poznáváš...

Běláček, od přírody zvíře měkkohubé, nikdy ještě neměl ostré uzdy v hubě, ale pouze jednoduché stihlo a tím si jen pohrával, jazyk a zuby o ně brousil. Cimbura trhl rukou a Běláček bolestí zařičel — čelisti rozšklebil, do výše se vzepjal a poslušně jako čamrda na zadních nohách hlavou zpátky k ohni se otočil. Jako by po jehlách šlapal, drobnými krůčky na místě přešlapoval, nožky prolamoval, zadkem vyhazoval, předkem se vzpínal, ale s místa se nehýbal.

„Co míní Cimbura?“ hádají lidé... „Proč neleze s koně? Snad nechce ohněm projet?“ a už hrnou se ke koni a jezdcí.

„Blázníš, Cimburo?“ křičel Černoch a popadl chvějícího se koně za uzdu, „do ohně ho nedostaneš — stane se neštěstí.“

„Stranou, jsou tam moje děti!“ — poručí Cimbura. Nadlidská síla a zoufalé odhodlání zní z jeho hlasu a Černoch pouští se koně.

Všichni zapomněli pro okamžik na požár — na děti — na pomoc — koňari se v nich probudili a sami hořeli zvědavostí — vjede Cimbura do lesa, nebo nevjede; a vjede-li, co se stane? Co provede kůň? Vzepne se jako svíce na zadek, a neskočí-li jezdec včas, kůň i s ním se převrhne a zamáčkne ho... Co provede kůň? Na bok se vrhne a nohu jezdcí přerazí... Co provede kůň? Zadkem vyhodí, až jezdec přes hlavu mu přeletí. Co provede kůň — —?

Ale neznali jezdce a neznali hřebce. „Vydej sílu,“ zazněl povel zas po dlouhé době v duši Cimburově. Jízva mu zbrunátněla, všecko kolem se propadlo a pouze to vědomí zbylo, že musí s Běláčkem vjet do lesa a vyvézt Verunku a svoje dvojčátka.

„Vydej sílu — víc — víc,“ slyšel Cimbura a koleny zmáčkl koně pod sebou. Bolestí jako vlček otočil se hřebec třikrát po sobě na malém místečku — Cimbura uzdou trhl a hřebec jako pes na zadek se posadil a pak jezdec povolil a udidlo povolilo, kolena povolila, ruka hospodářova poplácala hřebce po krku: „nic platno, Běláčku — spolu tam musíme,“ prosebně promluvila ústa hospodářova. Běláček cítil se přemoženým, darmo se vzpíral, darmo s jezdcem bojoval — Běláček, kůň chrabrý a proto bezelstný, stojí klidně jako ovečka a chápe, že nesmí zákeřně shodit

hospodáře, který mu už také důvěřuje, poslechnout musí a jít tam, kam ho požene. A tak už ne dva tvorové, Cimbura a hřebec, ale Cimbura sám, Jenže o koně silnější, větší a rychlejší, a hřebec pod ním o Cimburu smělejší a odvážnější tu stojí. Splývají spolu v jednu bytost, hroznou, až příšernou, ovládnutou jedinou vůlí...

Jako plamen zasvítily náhle Běláčkovi oči, růžové chřípí se mu rozklenulo, krátká srst se zježila, pod jemnou kůží naběhly mu žíly, po krku, plecích i nohách jasně vyvstala spleť, krví tvrdě nalitá jejich síť, ztepilá postava jako by se v celé kráse chtěla ukázat, vypjala se do výše a do délky se protáhla. Běláček hrdě, spokojeně pohodil hlavou a nozdrama frkl tak mocně, že to zaznělo, jako by dlaněmi zatleskal, a mírným klusem vracel se na cestu.

Kůň nezdá se divákům koněm a Cimbura Cimburou. Cosi nadzemského, hrdinského jako v pohádce rozklenulo se nad nimi, lidé chápali, že jezdec i kůň si porozuměli, a kdyby teď z hořícího lesa vyšel proti nim drak, lev — cokoliv, ti dva že se neotočí, ale projedou ...

„Svatý Jiří,“ vykřikl vtom kdosi a všichni poklekli, aby za ty dva zasvěcence smrti se pomodlili. Hrůza uchvátila je a nic jim nevadilo, že byl Cimbura bos, prostovlasý, v rezné košili a odřených kozlovcích, aby v něm neviděli bohatýra.

Slovo nevyšlo z Cimburových rtů, jenom na krátce zase už držel v rukách řemení, a když Běláček doběhl až k samé ohnivě bráně, přihrbil se jezdec, jako pijavice přilnul ke koni, nohama sevřel koně a krásným plavným krokem zmizel v dýmu a plamenech. Jako sousto pohltil je les, lidem se ulevilo. Napětí jako by pominulo, všecko vrhlo se teď na záchranné práce, kde stáli, protože ti dva tam jsou už tak jako tak ztraceni. Pronese hřebec Cimburu? Nepřenes! Podlehne! Ztratí směr! Klopýtne o kámen, kořen anebo pařež! Udeří do dřeva! Padne a zabije sebe i Cimburu! Dýmem se zalkne a klesne! Žářem se splaší a Cimbura ho už neovládně! Ach, toť jisto, že není času dál myslit, jak ho chránit... Lidí přibíhá se všech stran jako mraku — myslivci a hajní řídí hašení, od Písku vojsko sem běží, rány

seker se ozývají, pily skřípou, země vyhazovaná lita do výše, stromy se kácejí, zvedá se příznivý vítr, východní, obrací pryč od lesa plameny k polím, Hůrky jsou zachráněny, až na dvě, tři jitra zničeného lesa.

„Hleďte, hleďte,“ ozývají se teď výkřiky. To Cimburá už kus cesty od lesa klátí se ke vsi... Pěšky jde a Běláček při něm se nadnáší a tančí, na pružných nožkách se pohupuje, krk zahýbá a hlučně vyfrkává nalokaný dým. Na koňském, širokém hřbetu jako na lavici hová si Martínek s Vašíkem, oba drží opatrně plné džbáněčky jahod – Chlapík hlučně a radostně štěká, obíhaje koně ve velikých kruzích, a Verunka ubíhá k Putimi před nimi, až šatečky jí vlají, řící mamince, že Běláček s tatínkem pro ně do hořícího lesa přijeli.

„Není možná,“ žasnou lidé a přece vidí Cimburu klidně se stavět na ohromné nohy, vidí, kterak rukou hladí hřebečka, hladí i synky.

„Holá, Cimburó, jsi to ty anebo nejsi?“ volá naň Černoch, volá jménem všech za hrobového ticha.

„Buď Bohu chvála, já jsem to, moje děti to jsou a můj kůň tu jde při mně – všichni živi a zdraví,“ odpovídá radostné Cimburá. Ale nezastavuje se, míří cestou dolů s kopce, rovnou k velikému Podkostelnímu rybníku.

Rouček, Jaroš, Horník, Koubský, Černoch – hned všichni za ním a vidí Cimburu – na vlastní oči vidí souseda zdravého, jen dlouhé vlasy má sežehnuty, vidí i koně zdravého, jen hřívá a ocas Jsou kratší, žíně jako by přistřiženy a Cimburu i koně cítiti je dýmem a čmoudem a pokryti jsou popelem.

„Ohněm jsme šťastné proletěli, deset skoků stačilo a byli jsme za ním. Požár šíří se po kraji rychle, ale do hloubi nešel, překážel ne oheň, ale dým – ten jak mlha hustá naplňoval les a pro stromy a bezvětví k nebi vznésti se nemohl – na krok před sebe jsme neviděli, ale slyšeli jsme – Chlapíka – psa jsme slyšeli a potěšil jsem se já i kůň, zavolal jsem, pes přiběhl a k dětem nás dovedl, Verunka už utíkala s nimi a dobře utíkala, pryč od ohně vzhůru cestou na Skálův vrch a k Selibovu ...

„Tvá žena, Marjánka, sem běží!“ vykřikl vtom Kolařík a Cimbura se zastavil i koně zadržel, přiběhli Jan a Frantík.

„Maminko – maminko!“ třásly se na matku děti a ona letěla k nim s otevřeným náručím. Přímou s koně na krk se jí kloučkové pověsili a ona s nimi na zem se posadila, hladila je, líbala. Oslzel Cimbura – štěstím a radostí oslzel.

Honzík s Frantíkem Běláčkovi sundali pohřbetník, podpětku i podocasník i chomout s polštářem, Cimbura koně za kohoutek se přidržel, vyšvihl se naň a vjel s ním do vlahé lázně rybniční. Pil, dlouho a žíznivě pil hřebeček hned u kraje, ale pak do vody se pustil, celý do vody se ponořil, jenom hroty uší, oči a nozdry v jedné čáře vyčuhovaly mu nad hladinu, plul jako podmorský člun, voda kolem něho sotva znatelně se hýbala a hráze ho ani vidět nebylo – jen Cimburu bylo vidět: stál na zádech koně a zdálo se, že jako duch se vznáší po modré hladině velkého rybníka...

V.

Dnes je neděle. Z putimského kostelíka hučí varhany a otevřenými dveřmi ven přes hřbitov do volné přírody, plně zrajícího už obilí letí píseň „Tvůrce mocný nebes – země.“

Vážní sedláci, osmahlé tváře čerstvě oholené, dlouhé vlasy nad čelem rozdělené, silní a otužilí stojí zde na svých místech nad ohromnými bílými náhrobníky rytířů Radkoviců z Mirovic a jako slabé děti sklánějí zde pod gotickou klenbou vybilého kostelíka rozvážné hlavy své. Jednou týdně zde před Bohem se pokořují, koleno ohýbají, na dětskou drobotinu před oltářem u dřevěné mřížky se zahledí, nad životem se zamyslí. Celý týden nezbývá k tomu času, ale v neděli touží duše po slově božím, které pokorně i pozorně vyslechnou, snesou napomenutí, k srdci si vezmou povzbuzení, z vroucích srdcí si zazpívají a osvěženi, s dušemi jakoby umytými a svátečně oděnými vycházejí pak z kostela na hroby svých milých.

Jako každé neděle i Cimbura stojí s hlavou obnaženou nade hrobem Piksovým. Náhle mu kdosi hůlkou zaťukal na rameno, rychle tedy hrob i čelo pokřižoval a ohlédl se. Starý Kovanda stál za ním, nějak celý přepadlý, v pasu jakoby zlomený, o hůl opřený...

„Jdu se, chlapče, schválně na tebe podívat,“ začal stařec vesele hned

před hřbitovem, když vyšli, „jsi zase slávou pokryt, celý kraj o tobě mluví a o tvém srdnatém činu.“

„A strejce,“ mávl rukou Cimburá, „jaká chvála? Každý, kdo by tam měl děti, jednal by tak.“

„To snad — to snad; ale koně by tam nedostal — nikdo jiný už ne — jen ty. To oni dobře vědí, Putimáci hlavatí. I silný Černocho to ví a proto velebí, chválí a obdivují, ukázals jim, kdo jsi. To byl kousek, který si obec zapamatuje. Ale hochu, koníka, víš, toho koníka, bych rád viděl,“ a zapadlá očka rozhořela se Kovandovi jako dva žíznivé uhlíčky. Což teprve potom u Cimburů na dvoře, když hospodář pustil hřebce svobodně, jen s ohlávkou ze stáje ven.

„Až na srst — celá máma. Jako bych viděl Divokou, má její hlavu i tělo tak nadnáší, jenom trochýlek je vyšší a ovšem silnější,“ kritoval hned Kovanda, oči z ušlechtilého zvířete nespouštěje.

„Ale já na tvém místě dal bych ho vyklestit,“ radil ještě na odchodu.

„A proč?“ překvapeně ptal se Cimburá.

„Už ho viděla komise?“

Tu teprve pochopil hospodář, nač starý sedlák bije.

„Tak jen abys o něho nepřišel. Valáška po řízu by ti nevzali, ale hřebce, takového hřebce, nevím, hochu, nevím.“

Řeč se přesunula jinam. Kovanda vyprávěl, jak ho všechno zvolna opouští.... „Dobráka už není — Pstruhy sedlák prodal a teď má Tygry, oba stejné barvy, radostno na ně pohledět; ale nejsou už moje. Já k zemi níž se skláním, do hrobu se dívám, se světem se loučím i s tebou dnes —“ teskně mluvil starý a vyžadoval si, aby ho Cimburá ke hrobu nesl a do hrobu spouštěl: „jsi jako náš — tak s našimi naposled mi posluž, až mé oči na věky se zavrou —“

A zavřely se... Než svatá Markyta hodila srp do žita, ještě přede žněmi, třemi páry koní přivezli mrtvého Kovandu ve fasaňku hrachovinou pečlivě vystlaném ke kapličce svaté Anny a od ní na ramenech donesli ho k svatému Vavřínečku — jeho synové nesli a Cimburá s nimi, jako by do rodu

Kovandovic vlastní byl; i do hrobu ho spustil... Smuten vrátil se domů a vděčně vzpomínal až do smrti jako na vlastního otce na nebožtíka Kovandu, jeho řeči a úsudků se dovolával, jeho přísloví opakoval, jeho radami se řídil – pouze tou poslední ne. Nemohl a nemohl se rozhodnouti, vydati hřebečka na pospas nunvářům. Věděl, že by pak rázem ztratil všechnu bystrost, všechny oheň, že by se stal z něho líný, netečný a tlustý valach.

Zato brzy třásla se v něm dušička jako v síti rybička. Starosta poslal po sedlácích paličku s tištěným oznámením a se vzkazem ústním, že za týden bude v píseckém hřebčinci prohlídka koní... I hřebeček byl už mezi koni na listině zapsán a musil na „parádu“ s ostatními. Vylínal k jaru. – Ožehnutý ocas i hřívá mu znovu narostly a odpočatý po zimě přímo hýřil silou a bujarostí, když s Cimburou k Smrkovicům z Putimě vyjel. Všichni sedláci jeli. – Jeli na koních vyšňořených jen v sedlech i na dekách, jejich pacholci – i jejich syni – i Frantík s Honzíkem seděli na kobylách a jeli; ale Běláček musil být první. Nesnesl, aby ho někdo předjel – vzpínal se a hryzal koně nalevo, napravo, až cestu si proklestiv, první vyrazil a ostatní volky nevolky za ním. Přes Smrkovice, Semice hnala se ta selská kavalkáda a na vodňanské silnici teprve zatočili k Písku. Řada rybníků po levé straně zaleskla se v ranním slunci. Klášterské rybníčky, jako na niti růžencová zrna, na potůčku navlečené: Beránkovec, Sarlák, svítily se, jako by byly ne vodou, ale tekutým stříbrem nahnány. Po pravé ruce lesem černala se Kraví Hora a uprostřed jako by krví hořely taškové střechy hřebčineckých kasáren, položených při samé silnici sotva půl hodiny před Pískem. Černožlutě natřená vrata byla v nich dokořán otevřena a vypasený strážmistr, dlouhý bič v ruce, čekal na to stádo selských koní s opovržlivým úsměvem v brunátné tváři. Ale co to? Proti němu jede zvolna kůň – kůň jako panna – ba kdyby nebylo hříchem, řekl by starý strážmistr – kůň jako anděl krásný...

Bič mu v ruce klesl, strážmistr na bobek si sedl a zdola nahoru koně pozoroval.

„Hřebec je to,“ vykřikl hlasitě, „kde ho ukradl ten hloupý sedlák?“ A

závist zahořela v něm... Ne, tu v celém hřebčinci nestojí ani jediný takový kůň jako tehle šiml zde...

Starý voják a zkušený koňář div se Běláčkovi až k zemi nepoklonil, když k němu došli, uctivě mu s cesty ustoupil a rukou mu ukázal na prostornou jízďárnu ve dvoře. Vojáci žasnou, kde že se v jejich „vachmistru“ ta vlídlost k sedláku najednou bére...

Běláček první a ostatní za ním projeli vraty a stavěli se do řady.

„Tehle zázrak koňský až uvidí náš starý,“ křičel strážmistr po německu a posílal kaprála podívat se na silnici, nejede-li od Písku ještě slavná komise. Sám se od hřebce nehnul, dokud ho neprohlédl. Hubu mu rozevřel a zuby spočítal, na pěsti změřil u kohoutku i v kříži, nohy mu promakával. — Blížilo se k deváté, když zahrčel před kasárnami kočár.

Rytmistr a dva důstojníci vešli na dvůr a postavili se k malému stolečku. Svazek listin naň položili, zvěrolékař pak rovnou zaměřil k nejbližšímu koni.

Odvod koní odbýval se rychle a hladce. Bylo mnoho starých známých, tu a tam některý nový přibyl, o jiném sedlák vykládal, kam se poděl, kam ho prodal anebo vyměnil. Na opačném konci stál Běláček. Strážmistr hlásil sice rytmistru, jaké zvíře stojí na konci řady, ale ten jen zabručel cosi do husarsky vykroucených knírů a zabodl ostré oči své do koní nejbližších. Zřídka některému z koní poručil z řady ven a proběhnout se, ukázat se komisi — a tu i Běláčkem to trhalo, hrabal netrpělivě sypký, hrubý písek, přežvykoval uzdu, až mu pěny od úst padaly, až konečně došlo i na něho.

Důstojníci ho spatřili a až dech se v nich zatajil.

Běláček stál v plné slávě, vyparáděný jako ženich. — Kůže jeho byla neobyčejně jemná, srst krátká a nebyl bílý, ale skoro růžový, jak se bílý chlup spolu s černým míchal. Jeho hřívá žlutou slámou uměle vypletena a tuhé copánky visely mu na rovném čele mezi bystrými očima i po silném, jakoby z mramoru vytesaném krku. Pěkně vyběhlý ocas naplňuje hustá, čistá, Černá zíně a tak dlouhá, že ji Běláček skórem po zemi za sebou vláčí.

Nohy nad kopytem až ke kolenu jsou kost a kůže — tenké a suché jako nohy jelení — každý kloub, šlachy i žíly jest na nich zřetelně znát.

„Kde se tu vzalo to ušlechtilé zvíře? Jakého je původu?“

„Je to arab — půl araba jistě!“ hned hádá rytmistr, chodě pln úcty a obdivu kolem a ukazuje na jeho srst, hřívu i ocas.

„Postavou a typem je to berber,“ tvrdil zvěrolékař.

„Má štíčí, výraznou hlavu a nebýti to šiml, řekl bych: angličan,“ míní důstojník.

A Běláček stojí a „upejpá se“. Cimbura ho provádí, koník ukazuje slavné komisi, jak pružné má nohy, v chůzi ani v běhu že se „nestíhá“, „nezašlapuje“ ani „nestrouhá“, ať jde krokem anebo klusem, že nohou nekroučí, nekulhá, zpředu, zezadu, se stran pozorují, ostře pozorují Běláčka, ale poskvrny, vady na něm nenalézají...

Všichni Putimští jsou hotovi a odjeli; ale Běláčka stále ještě prohlížejí, znovu provádějí a obdivují na dvoře kasáren.

Malé srdce jest v Cimburovi. Nic dobrého netuší, ani sobě, ani koni. Na Kovandu si vzpomíná, pozdě lituje a naříká, že měl dát přece jen hřebce po jaru vyklisnout.

„Rozvedou nás, najisto nás rozvedou,“ šeptá mu vnitřní hlas.

„Necháme si tu hřebce měsíc na zkoušku,“ — povídá mu zvěrolékař a voják hned už dává hřebci erární uzdu a do stájů ho odvádí, „osvědčí-li se, dostanete za to zvíře tolik, kolik budete chtít —“

„Neprodám Běláčka —“

„Tak dostanete tolik, zač my ho odhadnem, u starosty složíme peníze — Jan Cimbura jste — z Putimě číslo 25 — že ano?“

Na stání zařehnal hřebeček, zaplakal tajně v srdci svém pro něho Cimbura a s ohlávkou v ruce vycházel z kasáren...

Smuten vrátil se bez koníka, uzdu na hřebík pověsil a ani slova nepromluvil — jídla se nedotkl.

„Měj rozum,“ vážně, ale laskavě připomínala mu žena, „odvedou syna

na vojnu, otec s matkou se rmoutí a pomohou si? Člověk, dítě narukovat musí, neřku-li kůň.“

Cimbura kýval hlavou, rozum mu říkal: Marjánka mluví svatou pravdu — a počítal v duchu:

„Ještě rok a půjde do Písku před vojenské pány ne s koněm, ale s Piksovým synem, jehož jako svého miluje, a ještě dvě léta, a půjde s Franckem, druhým synem a Cimbura nepochybuje, že by se pánům nelíbili tisíckrát víc než celý Běláček“ —

Tu před zrakem otce zjevily se štíhlé, ztepilé postavy obou hochů, „jako voda léta utekou a jako letos do školy, tak povede k asentu svoje dvojčátka Martínka s Vašíkem a jak teprve s těmi se bude těžko loučit. — Zvíře je zvíře, od toho srdce odpadnout, mysl na ně zapomenout může — i kdyby to Běláček byl,“ tak se utěšoval a to zvláště tenkrát, když mu soused Hubáček, který teď byl starostou, vyplatil brzy po měsíční lhůtě neslýchanou sumu — plných dvanáct stovek za hřebce a podal psaní, že Běláček zůstal na vojně.

Ale Cimbura netruchlel sám, truchlely pro dobrého koníka i děti, a to nejen děti Cimburovic, ale děti z celého Putimě. Běláček už sice nechodil v poslední době do školy, nedíval se otevřeným oknem v létě na své drobné soudruhy, nestával na prahu a neloudil na nich kůrky chlebové, měl vážnější a těžší práci, ale věrným přítelem té drobotiny dětské zůstal. Dítě mohlo na Běláčka sednout, mohlo ho podlézt, zapřáhnout i vypřáhnout, co chtěli s ním dělat, a koník mu neublížil — a to zlaté zvíře teď dětem odvedli na vojnu.

Tak minulo asi půl roku. — Zima se blížila a ohlašovala mlhou, mrazíky a krátkým dnem. Stromy bezlisté čekaly smutně na její příchod.

Za pěkného podzimního dne z píseckého hřebčince vyjelo několik jezdců. V čele, na hřebci černém jako havran seděl pan rytmistr a za ním na těžkých koních samá šarže... Jeli vodňanskou silnicí a pěkně se jim jelo. Z mlh brzy proklovalo se zlaté slunečko, stříbrné nitky babího léta poletovaly vzduchem, s polí při silnici voněl dým pasáckých ohníčků.

Jezdci minuli Semice, Nový dvůr, selibovský rybník a teprve někde u Protivína pomyslili na návrat. — Rytmistr otočil vraníka napravo, sjel s císařské silnice a zaměřil ke Skalám, Heřmani a Ražicům.

V Putimi na věži odbýjela desátá. Pan učitel právě pouštěl první oddělení žáků domů, když na dřevěném mostě přes Blanici, jako když zhluboka zahřmí, zaduněla kopyta koní...

„Vojáci! Vojáci!“ zaradovaly se děti a zastavily se i s panem učitelem před školou. Pomalu, krokem blížil se k nim hlouček jezdců...

„Pochválen Pán Ježíš,“ — sborem pozdravili hoši i děvčátka. Důstojník se usmál, zasalutoval a laskavě, jednou rukou přidržuje bujného hřebce a druhou opíraje si volně o bok, prohlížel si kluky, dorost — „Kanonenfuter“, jak říká vojenská hantýrka.

I kluci měli zřejmé zalíbení v něm. Líbí se jim jeho vysoké boty, lehké, shrnovací se žlutou rákoskou v holínce, líbí se jim černý kůň i žluté sedlo na něm — očka se jim jako hvězdičky svítí a třpytí; ale vtom se strhl mezi nimi křik: „Běláček! Cimburovic Běláček!“ zajásaly děti.

„Běláčku! Běláčku, tu máš! Pojď sem,“ volalo jedno přes druhé a ručkama lovili hned v kapsách i v kožených a slaměných taškách.

Hřebec-mušák pozdvihl hlavu, zastříhal ušima, velké, černé oči upřel na děti, chvíličko jako by se rozpomínal a najednou sebou trhl a rozběhl se rovnou k dětem. Marně kaprál, co na něm seděl, uzdou trhal, klel a nadával.

Chlapec jako palec utíkal Běláčkovi naproti. „Koukejte, kluci, to je náš šiml,“ volal pyšně cestou a natahoval ručku po koni. Ten se u kloučka zastavil, radostně zařehotal a očuchával Cimburovic Martínka, který se tu setkal s milovaným druhem svým... Hřebec k němu hlavu sehnul, do tašky mu čichal, Martínek ho hladil po měkkém nose, za uzdu ho popadl a žadonil: „Vojáčku, vojáčku můj zlatej, nechte mě sednout na Běláčka.“

Rytmistr se smál — smáli se i ostatní vojáci. Kaprál se sehnul, vyzvedl klučíka a posadil před sebe do sedla...

„Šimle, pojedeme k nám, to budou mít tatínek radost — a maminka a Honzík s Franckem — a Verunka — a Váša — ten stůně a není dnes ve škole

— všichni u nás se rozveselí,“ hovořilo dítě a hřebec jako by rozuměl, otočil se a pádil rovnou k Cimburovým—ostatní vojáci na koních za ním.

U Cimburů dnes mlátí. Jenom selka vaří oběd. „Co se to děje?“ pomyslila si, když ve světnici u kamen zaslechla dusot koňských kopyt. Skočila k oknu a hle — Běláček jede k nim. Martin sedí na něm a za Martinem voják s navoskovanými kňoury a za Běláčkem ještě pět nebo šest jiných hřebců...

Vyběhla tak, jak u plotny stála, dokořán vrata otevřela a konika srdečně ve statku vítala. Vítala i pana rytmistra, vítala i ostatní pány vojáky.

Mlatci s mlatu ze stodoly na dvůr vyskočili, vyšel vážně i hospodář a oči na Běláčkovi mohli všichni nechat, jaké panské způsoby si osvojil, Jak hlavu drží a jak si vykračuje; ale chválí ho, že se za svůj domov nestydí a na ně nezapomněl.

Vojáci s koní sesedali, selka jim bochník chleba s nožem podala a sama hroudu žlutého másla s bílou solí na talíři jim pak podržela. — Cimburu mrzelo, že nesmí dáti koním ovsu, zato jim předložil po otýpce suchého, nemláceného jetele. Honzík vážil vodu – a Frantík v putýnce ji hřebcům donášel. I chorý Vašík jako by se pozdravil, vyběhl ven s Verunkou k Běláčkovi a hladil ho po sehnuté krásné šíji.

Cimburu mluví s rytmistrem a pýří se radostí, neboť důstojník chválou nad Běláčkem oplývá. — Zasmušil se však hospodář, neboť slyší, že hřebec už se nejmenuje Běláček, ale „Marengo“ že se mu musí říkat po slavném šimlu císaře Napoleona ...

„Marengo!“ zavolal kaprál — a aj — Běláček hned pozdvihl hlavu. Slyšel na to jméno ... Mrzutil se Cimburu a změna jména zmirňovala bolest loučení... Běláček tak jako tak zmizel a Marengo? Marengo? Ach ne — tak by mu nikdo u Cimburů za nic říkat nemohl.

Odjeli vojáci z Putimě — odjeli před polednem. Až před dvůr je Cimburovic vyprovodili a před dvorem postáli, až se za koni zaprášilo a oni za vrškem zmizeli. Těšili se, že se zase shledají s milovaným hřebečkem —

v Písku se po něm ohlíželi, ale koník jako by do vody padl, ztratil se jim. Hřebci se k jaru rozjeli po stanicích a s nimi z hřebčince zmizel i Běláček.

Kdyby však byl Cimbura čítal vídeňské noviny, byl by četl o tom, kterak Marengo sbírá po výstavách ceny a na dostihách vyhrává všechny sázky. Byl by se dověděl, že pověst o tom hřebci jde Evropou, že sepíše o něm jako o něj slavnějším muži. Cimbura s úžasem byl by slyšel celý vyľhaný rodokmen, který o Marengovi se udával, byl by slyšel, že Běláček je z matky Arabky po andaluzském hřebci, tedy kůň čistokrevný a neobyčejně vzácný a urozený. A Cimbura jistě, jaký už on byl, byl by si sedl a těžkou rukou byl by napsal do těchto novin opravu, že jeho koník není žádný Marengo, ale že to poctivý, český Běláček, jeho mámou že nebyla žádná světoběžná Arabka, poběhlice nějaká, ale rodověrná klisna Divoká z Kovandovic statku v Hradišti, na tu že byl puštěn hřebec Mušák u Dvořáků v Pištíně, že je to tedy český kůň, narozený i odchovaný v české vsi Putimi Janem Cimburou, sedlákem z čísla 25.

Škoda, že nečítal Cimbura vídeňských novin. Byl by se i o tom dále dočetl, že nejlepšího hřebce Marenga daroval sám císař pán svému generálu jízdy, knížeti Windišgrécovi. Okem nespatriľ Běláčka ani Honzík, který s jedenáctým plukem píseckým korunního prince Alberta Saského ležel v Tridentu, ani Francek, který před dvěma lety na podzim narukoval k ženíjnímu sboru a přidelen byl k raketnímu oddělení ...

VI.

Deset let už v Putimi farářoval páter Hynek Skála. Deset let vystupoval v neděli i ve svátek po úzkých schodkách do dřevěné kazatelny a oznamoval věrné osádce své, kdo se bude ženit, za koho a kdy mše svatá bude, posty a průvody, pořad služeb božích — to všecko po exhortě předčítal svým klidným, mírným hlasem. — Měli ho rádi osadníci a do jisté míry byli i pyšní na svého faráře, neboť posedla ho taková lidská slabůstka, která ho s nimi sblížovala. — Jako všichni osadní sedláci jeho, i on miloval — koně. Bylo to podivné — on Skála, rodák z Písku, městské dítě, když přišel mezi Putimáky na jejich starobyrou faru a počal hospodařit, do roka zamiloval si koně, ne snad určitého koně, jeden nebo dva páry, ale koně vůbec a zvláště každého dokonalého a bezvadného. — Byl však veliký rozdíl mezi láskou jeho a láskou selskou. Sedlák cítil se svým valáškem či kobyloou, srostl s nimi nemoha se od nich odloučiti, ani když zchromli anebo mu oslepli... Farář Skála se zbavil koně snadno a lehce, mohl-li ho nahradit jiným a lepším. Koně s chybou ve stáji nestrpěl a nikdo neviděl ho jeti jinak, než klusem. Na dvoře vsedl do kočáru a vytáhl hodinky. „Jeď, Matěji,“ poručil kočímu a zadíval se koním na nohy a na hlavy. Když kočár zabouřil na píseckém dláždění, vytáhl znovu hodinky. — „Dobře běží,“ pochválil si,

netrvala-li jízda déle než čtvrt hodiny. „Musím se shánět po novém páru,“ zabručel zlostně, když koně o minutu se zpozdili.

„Koně miluje, ale citu k nim nemá, cit mu chybí,“ říkali sedláci, „protože není ze selského, nevyrostl v tom. Kůň je mu jako kůň, jen když je zdravý a krásný – v tom měšťáka nezapřel,“ a chodili v dešti i blátě sami pěšky, jen aby si koně odpočali.

Ale když se ve Skočicích o pouti sjeli knězi zdaleka široka, když přijeli koně děkana z Vodňan, děkana z Bavorova, děkana z Protivína, děkana z Volyně, prohlíželi si je sedláci se zájmem a znalecky, když kočové projížděli kolem skočického zámku. Jenom Putimáci upjatě mlčeli, chválou šetřili, jako by zlata ukrajoval, až přifícel jejich pan farář. – Jako vítr přicválali dva do páru a barvy shledání koně, jeden jako druhý, stejně vysokí, jeden od druhého k nerozeznání.

„A – a – podívejme se, odkudpak tohle spřežení je?“

„To bude vydlužené – knížecí –“

„Co, vydlužené? To jsou koně z Putimě, to jsou koně našeho faráře,“ rozkřikli se teď putimští chlubně a obstoupili koně i kočár a všechny ty děkanské páry musily ustoupit – schovat se před koni pana faráře Skály.

Pro tohle měli rádi svého faráře a byli hrdi na něho. I dnes zvedli ke kazatelně vzhůru svoje hlavy, ale faráře svého dnes sotva poznávali. Jeho usměvavá tvář jako by o deset let zestárla, pobledla, síť vrásek jako pavučinou se potáhla, ztepilá, vznosná postava se přihrbila, jako by pod ohromným břemenem a těžce po schůdkách vystupovala, tak jako by ten papír, který v bílých rukách se mu chvěl, centy vážil.

Hrobovým, jako by cizím hlasem jal se předčítati proklamaci k válce, ke dvojí válce, do které se Rakousko zapletlo s Pruskem a Itálií současně. Ženské se hlasitě rozplakaly a muži svěsili hlavy na prsa.

Tak – tu to mají potvrzené, o čem se už dlouho mluvilo a psalo, černé na bílém četl to farář s kazatelny a přibíl pak na dveře chrámové. Bude vojna – bude....

Celá sklíčená, jako zlomená kráčela potom Cimburová z kostela domů. Starost jako těžký balvan ležela na ní a ohýbala ji k zemi.

„Chuděra,“ litovaly ji susedky. „Má tam oba — Jana i Frantíka.“ Rozlítostnily se sice i nad Kavalírkou, její syn sloužil u pěchoty, litovaly domkářku Sekyrovou — tu, co měla syna Vencu na vojně kyrysarem, ale nejvíce cítily žalu pro Cimburku.—Ženy se rozešly, muži jako jindy v krouzcích stáli ještě dlouho před kostelem. Čtveráctví vytratilo se jim z očí, smích zmizel s tváří.

„Bude vojna — bude,“ jako hrana znělo všem v hlavách i srdci...

V tom brankou hřbitovní vycházeli k nim pan učitel Dominik Jelínek s farářem. — Beze slova hrnuli se k nim hned muži.

„Zle bude,“ — chvějícím se hlasem promluvil farář a svěsil hlavu. Tím postesknutím prolomil ticho a už sypaly se otázky: „Kdy to začne?“ — „Kam poženou náš pluk — náš—jedenáctý regiment?“ — „A je-li pravda, že sám majitel našeho pluku, sám princ Albert ze Sas že přijde—Sasáci s námi že se spojí?“

„Dvě armády budou, dvě — severní a jižní,“ rozhodil farář ruce, „toť jisto, protože ze dvou stran nás napadnou — dole Taliáni, nahoře Prusáci, na dvě fronty třeba se bit a těžko vědět, kde bude stát písecký pluk. Ted leží v Tridentu a tam asi zůstane a půjde do ohně proti Itálii. Ale setniny, co zbyly v Písku, ty povedou tam, kam nejbliž, k Jičinu někam. Pán Bůh buď s námi,“ dodal ještě a zmizel ve faře. Odešel bolně a trapně dojat. Nemohl se déle dívat do úzkostlivých zraků Cimburovi, ani Kolaříkovi, Vlachovi, ani Kavalírovi.

„Zapřáhni, pojedeme do Písku,“ — poručil na dvoře kočímu a po chvíli už volal na sedláky, kteří tu dosud stáli, jako těžký, hustý mrak: „Jedu do Písku, bude-li možná vyzvědět něco, povím vám po požehnání,“ z kočáru tak zavolal a už se schoulil do jeho kouta a po zvyku hodinky vytáhl, lhostejně se na ně podíval, zastrčil je, ale kolik je hodin, nevěděl, koním na nohy se díval, ale neviděl jich. „Bude vojna — bude“ hučelo starou jeho hlavou. Spoléhal hlavně na setníka Hrozného z Bojemilů v Písku,

ten že mu poví, co bude s písečkou pěchotou a klatovskou jízdou, poví něco o naději na vítězství, o generálech, kteří budou komandovat, ale marně se těšil. V Písku šlo o život. Zástup lidí na velkém náměstí obléhal kasárna a otevřenými vraty bylo viděti na prostorný dvůr až ke skladištím a starému hradu. Koně a vozy, důstojníci i vojáci tísnilí se tam uvnitř. Bedny a kufry vynášeli ze zásobáren, tamboři a trubači zkoušeli signály, šavle se brousily, pušky a náboje pozorně prohlížely. Chvillemi zazněla veselá písnička vojenská, slovům nerozumět, ale bujná melodie nakazila množství a brzy se zpívalo i před kasárnami. Páni i dámy se tu procházeli, a šel-li voják kolem, doutníky mu podávali; „slávu“ provolávali a vojáci z oken kasáren mávali čapkami a hrdinně ujišťovali: „Nedáme se!“ — „Nic se nebojte!“ — „Naši vyhrajou!“ — „Čepicemi ty hnidy pruské potlučeme!“ — „Rozsekáme všecko!“ — i potlesk se ozval a hudba ostrostrělců na náměstí zahrála „tuš“. — Byla to nálada povznesená, bezstarostná, chvílemi až masopustní. Opojovala a podmaňovala sebou jako povodeň kdekoho i faráře Skálu. — S nikým rozumného slova promluvit nemohl, k nikomu se dostat; ale přece byl rád, že jel... Mnohem volněji zde dýchal než tam v Putimí ráno před kostelem... Všechny chmury se tu rozplynuly, všechny starosti pohltilo tu už bezuzdné veselí.

„Vyhrajem, jistojistě vyhrajem,“ volal doma už z kočáru, — „do Písku jděte, lidičky drazí, do Písku přesvědčit se na vlastní oči“ — zrak mu při tom nadšením zářil, vysoká postava se směle týčila a tvář celá jako proměněná měla slavnostní vzhled.

Jako jiskra do sudu prachu hozená, tak účinkovala slova faráře Skály. „Vítězství naše! Juchuchu!“ zajásali lidé a rozběhli se k Písku. Vrátili se večer a Putimí do pozdní noci zněly staré vojenské písně. V hospodách — na staré i nové — vypravovalo se o vojně a staří sedláci i výměnkáři hořeli zrovna nadšením a rozhovořili se o válečných taženích, která oni prodělali... Přišlo pondělí, úterý i další dny. Nikdo nepracoval, o pole a luka se nestaral — tak tak dobytek pokrmil a už spěchal k Písku anebo alespoň k budějovické silnici. Strach a hrůza válečná zmizela úplně, lidé jako by

vojnou třeštili, těšili se přímo na ni, na nic jiného než na ni nemyslili, o ničem jiném nemluvili, byli vojnou přímo opilí a ochotni na vyzvání vstoupit znovu do řad vojenských a obléci bílý císařský kabát.

Předmětem obdivu a závidosti stali se skuteční vojáci. A těch už se hrnulo k Písku od Klatov a Budějovic a odtud dále k severu, že někdy jim silnice nestačila. Až ku Protivínu a Dobříví běželi jim naproti a po odpočinku v Písku vyprovázeli je až k Čížové anebo Záhoří. Vojenské hudby hrály, polnice ječely, bubny vířily, písnička střídala se za písničkou.

Kavalerie těší se vždy mezi sedláky největší oblibě, lásce i pozornosti. Zdaleka přes pole už ji slyšet. Trubači troubí „Generál-marsch“ — celá kapela na bílých koních. Podkovy zvoní o tvrdou silnici do taktu a když muzika dohraje, spustí pak vojáci:

„Kyrusy na prsou,
ze stříbra všechny jsou,
kyrysaři jedou!
Pistole ve pěsti
jsou naše nevěsty,
do vojny nás vedou ...“

Přejeli poklusem a než se diváci vzpamatovali, oči si promnuli, lile, škadrona dragounů vyjíždí na kopeček:

„Dragouni v poli jsou —
kam je to ponosou
netolický koně?
Přes pole do dálky,
do boje, do války,
vojna ta je pro ně...“

„Husaři — husaři!“ strhl se pokřik. Na uherských koních chundelatých, nízkých, přihnali se chlapi černí, osmahlí jako cikáni, s navoskovanými

kníry do špiček tenkých jako jehly. Ani nezpívali, jen se strašně mračili a kleli... Vtom už zase hudba, dlouhé píky zaleskly se ve slunci, konfederatky se zapestřily, už i hulánky zavlály — ach, huláni, malované děti! — Kdekdo je vítá... Klobouky i šátky mávají na pozdrav a z hrdel píseň letí jim vstříc:

„Zelení huláni
do vojny uhání
jako velká voda —
šavle vás poseče,
věrná krev poteče —
škoda je vás — škoda —“

V Písku na rynku, malém i velkém, táboří pěchota, stojí kanóny a vozy s municí. Děti i dospělí obklopují vojáky, mluví s nimi, jíst i pít jim nosí — a vojáci samý zpěv, samý smích.

„Naši — naši — to jsou naši —“ strhne se pokřik— Otevřenými vraty kasáren, tak jako by vytrhl čep z ohromného rybníku Milavy u Drhovle, valí se proudy vojska. Kapela hraje Radeckého marš, nahé šavle důstojnické svítí se ve sluníčku jako stříbro, bubny do kroku víří a vojákové jako strunky nataženi, prsa vypnutá, defilují kolem nějakého generála se zeleným peřím a se zlatými portami. — „Zpívejte, hoši!“ vykřikl Hrozný na svoji setninu — setník Hrozný; pravý otec svých vojáků, sám zpívat začal a vojáci spustili za ním:

„Jedenáctej regiment
Saskýho je prince
do vojny se šikuje
na píseckém rynce.

Princ — Alberta regiment
maširuje polem,

nespatříš mne, má milá,
víc za vaším stolem!

Píseckej náš regiment
po krvavé řeži —
kdepak zůstal tvůj milej?
V poli — ach — tam leží...“

Starý generál vysoko na koni kroužil si spokojeně šedivé kníry, dívaje se radostně na ty urostlé, smělé synky českého jihu. „Vyhrát — všecko vyhrát s nimi musím,“ říkal si v duchu blaženě a už jiná setnina upírala na něho bystré oči a jiná píseň jako chorál nesla se vzduchem. Pěchota dala se na pochod — opouštěla město,

„Tatíčkoví pozdravení,
mámě dal bych políbení,
kdybych se směl zastavit.
S Bohem sestry, s Bohem bratři,
rodné zemi život patří,
za ni ho jdu nasadit...“

„Kam jdete, vojáckové?“ — „Kam vás ženou?“ ptali se lidé.

„A sami nevíme,“ odpovídali vojáci ze řad, „na Taliány anebo Prajzy — do vojny jdem — do ohně,“ a tiskli v pochodu známým i neznámým ruce a znova zas do zpěvu se dali:

„S Bohem pole, louky, lesy,
než zahynem v poli kdesi,
na vás budem vzpomínat.
Vyřidte tam mojí milý —
že nebudu hrdlo bílý,
nebudu víc objímat —“

Ženské utíraly si oči, i vojáci rozcitlivělí, dojatí loučením, zvážněli. Podivná směs citů převalovala se jim v duších. Nadšení převládalo; ale mísil se do něho i stesk. Vědomí obdivu, kterým je všichni provázejí, lásky, kterou je zahrnují, dojímalo je, viděli, jak se s nimi skoro mazlí, a to všecko zračilo se i v melodii a citu, kterým zpívali. Nejsmutnější sloku, jako výkřik k nebesům, nechali si na konec:

„Podsarpenská matko Boží,
kalný oči na svém loži
k Tobě budem upírat;
až budeme v lazaretě
opuštění v širým světě,
za císaře umírat...
Po domově budem toužit,
jeptišky nám budou sloužit...“

ale dál to nešlo, hlasy se zlomily a místo zpěvu pláč — hlasité stkaní propuklo kolem, i vojákům vytryskly slzy, podmanila si je ta stará vojenská písnička teď jako nikdy před tím, ačkoli stokrát ji zpívali lhostejně jako řady jiných.

Avšak teď pojednou — v těch okolnostech a v tom prostředí vycítili, kdy asi vytryskla ta píseň z duše jako pramen ze skály nějakému neznámému vojákovi z píseckého kraje, promluvila k nim, dojala je. Leč vtom náhle jako by uprchla všecka ta něžná, rozbolestnělá nálada, a tvrdý, přímo opačný cit prodrál se na povrch.

Hlasy ztvrdly a zmohutněly a zabouřily hrdě, bujaře v nové strofě:

„Vyložení jako z kmentu
píseckému regementu
císař pán sám kázal dát —
vyložení z jeho ruky,

aby mohl mezi pluky
regement náš rozeznat.“

Celý kraj pozorně naslouchá, jak bujará píseň bouří vzduchem, tvrdá silnice se chvěje pod pádným krokem, ptáci-zpěváci utichli, lidé se zastavují a konečně už jenom staré štěpy provázejí vojáčky dál po prašné cestě...

Vojáci odtáhli — zmizeli z Písku, Budějovic i Klatov. Rozvezli je k severu i jihu, ale žhavá vzpomínka na ně a vřelý, přímo ohnivý zájem o vojnu v lidu zůstal.

Zajímal se o ni kdekdo. Nejenom Sejpka, Kavalír a Sekyra v Putimi, nejen Kolísek a Krajíc v Hradišti, nejen vdova Mastná ve Smrkovicích — to proto hlavně, že tam měli syny; ale hořeli dychtivostí také všichni ostatní, mladí i staří. Na vojnu se mysliło, o vojně jenom se mluvilo a zpívalo.

Chasníci chodili řadou po vsi a za jasných večerů do daleka se nesl nadšený jejich zpěv:

„Rekruti se z vesnic trousí,
puškaři jim šavle brousí,
k flintě dají — jako jed —
navostřenej bajonet.
Kováři už v ohni kujou
ocelové podkovy —
naši bratři mašírujou
v pole proti Turkovi —“

Bílá kolečka černého bezu dýchala do houstnoucího šera opojné vůně — na putimském vysokém mostě nad Blanicí jako hejno smutných holubic stála děvčata, a sotva dozněł zpěv chlapců, zazněly k nebi žalostné hlasy dívek:

„Regiment vojáků
na píseckém rynku ...
Stála v něm naposled

řada hodnejch synků.
Za čakou větvičky
zeleného dubí,
odtáhli do vojny,
vojna nám je zhubí“

Ani starým nechtělo se na lože. Muži v hospodách vysedávali, ženy před statky, na sedačkách si vyprávěly, co od mužů slyšely. Šly pověsti o pruských špehýřích, o oficírech, převlečených za hausíry, jak Benedek od Olomouce se hnul, potom jak se hrne do Čech vojsko pruské a že naši se těší na ně, ani udržet je nemohou, jen jen se třesou již přijít do ohně.

Pouze jeden člověk v Putimi poslouchal sice, ale mlčel, úporně mlčel, a to byl sedlák Cimbura. Obec sice vydělá, že není vždy řečným, ale jeho zaryté mlčení teď, v tom obecném rozrušení, to ji dráždilo. Zdálo se jí vyzývavým a trestuhodným.

Cimbura už zas se vylučoval, nešel s obcí, výjimku tvořil a toho nesnese žádná obec — „s vlky musí se výt, chce-li s nimi být“ — tak neúprosně žádá psychologie davu...

Hrbatý Venoušek donášel denně z Písku poštu. Dychtivě čekával na něho zástup lidí u školy a jak přiběhl unaven, upocen, zdaleka už podával panu faráři Skálovi noviny. Zvědavé ticho jako v kostele zavládlo rázem, planoucí žhavé oči zabodly se do rozložených novin, které farář hlasitě, zvolna vesničanům předčítal.

Tak dozvěděli se v Putimi, kterak odvezli z Prahy, z pokladu u sv. Víta českou korunu svatováclavskou, jak se chystají kanovníci ukrýti stříbrný hrob sv. Jana Nepomuckého, jak ze severních Čech utíkají státní úřady i s „kasou“ do Prahy a za nimi lidé jak prchají do lesů, dobytek odvádějí a co pobrat nemohou, do země jak zakopávají, ve sklepích zazdívají. — I děti žádostivě poslouchaly. Jako ptáčkové z hnízda vykukovaly otevřenými okny ze školy, každé s kusem bílého plátna v ruce, ale prstíky přestaly vytahovat nitky, a teprve, když dočetl kněz a venku rozhučely se hlasy,

vrátili se školáčkové do lavic a znovu horlivě míhaly se ručky a „cupovaly“. Místo čtení, psaní anebo počítání staraly se tu i děti teď o vojnu, chystaly raněným cupaninu a plátěné vinutí tak, jak pan krajský nařídil; neboť už i krev tekla. Prusáci obsadili Drážďany a do Prahy přivezli první raněné Sasy.

„Jen až dojdou naši!“ – „Jen až se armády spojí – pak uvidí Prajz,“ křičeli lidé. Krev dráždila, dráždil je i ústup Sasíků a hořeli přímo touhou, aby už přiletěla zpráva, jak naše pluky Prusákům se postavily do cesty jako zeď – „ani o krok dál!“ – jak vykřikly a hladové Braniborce hnaly zpět jako ovce...

„Tak, tak a nejinak to bude,“ tvrdili všichni, i farář i učitel i sládek.

„Ta hvězda, víme, zlé znamení,“ opovážil se poznamenat Kolařík a všichni na chvíli se zarazili. Ano, vzpomněli si, jak noviny psaly, že na severním nebi, v souhvězdí „koruny“ náhle, neočekávané zazářila nová hvězda, svítila a třpytila se, ale zvolna se ztrácela, až koncem května zhasla a zmizela docela.

Byla to nepříjemná poznámka a všichni se zlobili na Kolaříka, že to s tou hvězdičkou připomenul, mlčet měl a sdílet radostné nadšení a ne kalit, kazit náladu a otravovat jim hřejivou naději.

„Aby to tak nedopadlo jako v roce devětapadesátém v Itálii,“ vzpomněl si vtom Jaroš. – V duchu spatřil nový pomník, teprve nedávno postavený v píseckém parku za starobyrou budovou děkanství. Na kamenném podstavci spatřili lva, několikrátě ovinutého hadem, se kterým marně zápasí.

Nápis ve zlatých literách, který nesl podstavec, vybavil se jim v té příšerné chvíli v mysli. „L. P. 1859 statně bojujíce v krutých bitvách u Melegnana dne 3. a u Solferina dne 24. června padlo smrtí hrdinskou osm set a šedesát mužů z českého pluku č. 11.“ Ach, na tu ránu, ještě čerstvou, si vzpomínali. Co se vrátilo z pyšného jejich regimentu? Nepřišel zpět ani setník Bayer, ani Berg, zůstali tam na bojištích důstojníci Župan, Příborský i Čermák a s nimi skoro devět set jejich lidí, vyrostlých a vychovaných tu – v doplňovacím okrese píseckém ...

„Ten rok taky strašlivě svítila na západní straně ohnivá kometa,“

rozpomenul se pan otec Rouček a hlasem nejistým, přitlumeným připomenul obci. — Nikdo mu neodpověděl, neodporoval, neboť pravdy nevyvrátíš. Všichni vzpomínali si dosud s hrůzou na onen příšerný zjev na noční obloze.

„Baby jste, pověřivé baby a ne muži,“ rozkřikl se do hrobového ticha teď Klásek. — „Ne hvězdy, ale kanóny rozhodnou ve vojně a těch naši mají! Na tisíc jich vezou, rozstřílejí na kousky, co jim do rány přijde. A potom naše koně proti těm kobylám německým — eh — darmo se zlobit...“ Vděčně si oddychli všichni. Mračno zmizelo — stísněnost pominula, bezstarostná, vítězstvím jistá nálada znovu se vrátila.

„Tak — tak! Klásek má pravdu!“ pochvalovali si jeho osvobozující slovo a ochotně vraceli se v duchu zpět k růžovým nadějím.

„Naše koně,“ rozohnil se Černoch, „obrokem krmené, smělé, jako vítě čerstvé, nic nepředčí. A Němci! Jaké mají koně Němci? Nejsou to ani koně, jsou to živé pytle, nacpané pouze senem a řezankou, kočky, nic než kočky.“

„Naše jízda to všecko vyhraje!“ — zajásali sedláci.

„Naši koňové to jsou lvi, ale jejich břichaté krávy — jsou bez ohně, jako zvadlí.“

„Štěkenskéj Vindišgréc vede jízdu a uslyšíte, že rozšlape Prušáky na kaši, opováží-li se vkročit do pole otevřeného, do roviny, někam, kde by se na našich koních mohli rozjet, koně rozpálit a rozehnat.“

„Není moci, která by našim koním odolala.“

Když už farář dávno i s novinami odešel, sousedé zůstávali dál pohromadě, přetřásali a rozebírali nové zprávy z bojiště — vytýkali chyby, zlobili se hlavně a všichni, že Benedek se tuze loudá. Prahli přímo slyšeti už o činech, o srážce, o krvi, bitvě, řeži a ovšem o vítězství. Dočkati se nemohli.

„Já kdybych tam byl,“ hrozil Klásek pěstí, „já bych jim ukázal —“

„Kdybych já byl generálem,“ ze široka počínal rozvinovati válečný plán obrovský Černoch.

Pouze Cimbury mlčel, zastavil se tu a tam, novinky rád si vyslechl, ale slůvko neprošlo jeho sevřenými rty. Na čele jen naskočily mu v tom

čase první vrásky, vlasy šedinami mu prokvétaly, hlava se schýlila a záda se nahnula jakoby pod ohromnou tíhou. To ho starost tak mořila, starost o ty dva hochy, o Frantíka i Jana. Nebyli jeho, ale proto právě bál se o ně více než o své vlastní.

„Není, co by je chránilo, leda Pán Bůh,“ říkal Marjánce, která naříkala, kudy chodila. Cimbura sám i doma mluvil slovy stručnými, krátce jen, jakoby nerad, odpovídal na otázky a sám řeči vůbec nezaváděl. Tělem dlel zde doma při práci, ale myšlenky jeho těkaly, a běhaly po bojištích. Itálii si představoval, Custozzu, vesnici, kde bojoval pod Radeckým v roce osmačtyřicátém, Veronu, Milán, Navaru, celé Lombardsko tam na dalekém jihu — a na Jana při tom vzpomínal, jak z Tridentu hlubokým údolím řeky Adiže asi maširoval už dolů k slavnému čtverci Radeckého pevností a kde asi teď, chudáček je — živ-li a zdrav?

„Frantík je blíž,“ přesmekly se náhle Cimburovy myšlenky, „mnohem blíž než Jan. Daleko-li pak bude Hradec Králové a tam v těch končinách se to podle všeho semele... co nevidět už semele,“ lekal se zpráv, které docházely. A stále věřil ještě, že snad se s naším císařem pruský král domluví a dohodnou po dobrém, bez krveprolití.

Tak v těžkých starostech z noci na den žil, ze dne na noc se mořil, lehal s nimi i vstával, práci svou sice pravidelně konal, ale jen po paměti — ani Martínka nepohládl, ani na Vašíka se nesmál, jako by ho vše přestalo těšit, všecka radost života jako by mu pohasla.

Senoseč! Jaká radostná práce to jindy bývala. Jak těšival se Cimbura na radostné chvíle za časného jitra v probouzející se přírodě! Letos jako by ztratil všechn smysl pro krásu...

Marně letos rděly se pro něho nejkrásnějším purpurem východy slunce, marně leskla se po trávě i květech drobná rosa, marně zpívali mu nad hlavou své jitřní písň ptáci-zpěváci... Nic nevnímal Jan Cimbura — starost všecko podusila a pohltila a ovládla ho celého.

Dnes od rána točil se na Jírovce a hustou trávu kosil, řad po řadu. — Slunce k polednímu smlsalo všechnu rosu na louce, obě kosy ztupil,

nebraly již. Cimbury přestal sekati a popadl vidle, Vidlemi rozmotával husté řady čerstvě pokosené trávy, vidlemi rozhazoval i kopky, jež tu stály, již od včerejška. Všichni ostatní tu práci konali hráběmi, jen hospodář vidlemi, neboť v celých Staších nikdo neudělal tak silných hrábí, aby vydržely, když se o ně Cimbury opře...

Skoro ho mrzelo, když práci dokončil a musil zamířiti k domovu. Věděl, že obec bude shromážděna na návsi a že snad už dnes uslyší, čeho se bál, o mrtvých a raněných.

Slunce zlatem polévalo celé okolí Blanice — zelené lesy i daleké roviny ke Kestřanům — jako mrtvé leželo všecko v tom poledním žáru; jen u Roučkovic mlýna pod jezem hučela smutně voda a jednotvárnou, truchlivou píseň ve vzduchu bzučeli komáři.

„Ubozí chlapci,“ vzdychl si Cimbury, vzpomínaje zas na Francka i Jana, „kosu zaměnit jste musili šavlí, cep i pluh — puškou a bodákem,“ otrásl se při tom pomyšlení, pociťuje, jak mu bolest přímo na nahou duši sahá...

„Tak co, Cimbuře,“ oslovil ho dnes Rouček — měkce a lahodně — „co chodíš celý nesvůj — v duchu se užíváš? — s námi nepobeseduješ a smutek nesdělíš?“ Ale ještě než Cimbury mohl odpovědět, ozval se Klásek. Zle, jízlivě, nepřátelsky zněl jeho hlas, ač chtěl zníti hodně nevinně: „A to ty nevíš proč?“ obrátil se Klásek na mlynáře, „nevíš, že jsou na vojně oba mladí Piksové?“

„Vím, jakž bych to nevěděl, všichni to víme a Cimburu litujeme.“

„Proč litovat?“ opáčil Klásek, „Cimbury nelituje, ale Cimbury počítá a třese se, mlčí, aby se nepřepočítal —“

„Na co počítá?“

„Na vojnu! Na štěstí spoléhá. Cimbury má přece své chlapce — Venoušek, pravda, churaví, ale Martínek zato už sám opratí se chytá —“

„Snad nemyslíš — —“

„Ba, myslím, Cimbury by dal na modlení, kdyby se mu Piksové nevrátili, ani z Itálie, ani od Hradce. Statek by vyhrál.“

„Klásku, co to mluvíš,“ okřikovali ho sousedé a pohlédli na Cimburu.

Ten tu stál bledý jako smrt a bez slova rukou pohnul, jako by se v pádu čehosi chytal... Zapotácel se, ale rychle si tou rukou přetřel čelo, oči i tvář. „Co řekl – čeho se to o mně domýšlí ten Klásek?“ – váhavě si v duši uvědomoval. – „Smrt – jejich smrt – smrt Franckovu a Honzíkovu že by si přál?“

Zachvěl se bolestí, jako by ho někdo surově v nejcitlivější místo udeřil.

Ne, tak bídácky se ho ještě nikdo nedotkl... Kolikrát ho už potupili, jeho nohám se vysmáli, za zbabělce pokládali, Anýžkou bláznem se posmívali, ale co tu Klásek teď vyřkl, tak strašlivou žalobu, tak ohyždné podezření – on – Cimbura, že by byl rád – – – ale ne – nelze to domyslit – udusit – zalknout hanbou, hněvem i lítostí se musí – musí...

A hle, najednou v okamžiku – všecko jako by pominulo – napětí povolilo – před očima všecko zmizelo – jen Klásek jediný zbyl a na něho se ty oči upřely, ruka vztažená sevřela vidle a ústa ku podivu klidně promluvila:

„Klásku, dokážeš co's řekl,“ jako ortel zní ledově – přísně z Cimburových úst.

Zbledli kolem i sousedé. Viděli, jak sedláku žíly nabíhají, jizva rudne a oči se krví podlévají. „Bude zle,“ volá v nich svědomí. Krotí Cimburu – lahodně k němu mluví, jako k dítěti, až k samému se odvažují – ale Cimbura jich nevidí a neslyší, slyší a vidí jen Kláska.

„Píchni! Píchni!“ popichuje Cimburu strnad u cesty.

„Kam? Kam?“ letí sirá, šeredná vrána a ptá se cestou.

„Do břicha – chachacha“ – chechtá se chřástal kdesi v zelených lukách. Cimbura slyší zřetelně a jasně jim rozumí – neposlechne, dokud Klásek neodpoví.

Cimbura stojí, ale co se děje s Kláskem? Proč nestojí Cimburovi ve slově i místě, jak na muže se sluší! Paty místo tváře mu ukazuje.

„Stůj,“ zahřměl Cimbura a když Klásek neuposlechl – „lžeš, lumpe, a za ránu nestojíš,“ zavolal za ním. Stal se v té chvíli jeho nepřitelem. Ani očima na něho pohlédnouti nemohl – nechal ho utíkat a obrátil se k

sousedům. Měřil je chvíli pohledem, jako by uvažoval, má-li promluvíti či nemá.

„A že vám hanba není!“ řekl konečně a postavil se proti všem.

„Hanba? Jaká hanba? A proč hanba?“ zvedali se sedláci.

„Ano, hanba — hanba proto, že tak dychtíte po krvi, hoříte zrovna touhou slyšet, jak naši vyhráli, kolik jich pobili, postříleli, koně pošlapali. A to jste křesťané? A zlost máte, křivě podezříváte — na cti utrháte, když s vámi netáhne kdekdo za jeden provaz ...“

Cimburá přicházel do ohně. — Dlouho v něm jiskra doutnala, až oheň vyšlehl. Pokračoval:

„Ano, mlčím, ze soucitu mlčím, nebo mně se k smrti rovná, vidím-li, jak se těšíte na krev a na smrt svých vlastních a cizích lidí. Pamatujete se, jak nám před rokem potlouklo? Pamatujete jistě, já také.—Tamhle Jaroš měl pšenici hustou jako břeh, vedle stálo Keclíkovo žito — krása žito, stébla na sáh, klasy na píd' dlouhé, za ním Černochův oves, brunátně zelený, po pás jako kapradí vysoký — tak střídaly se naše lány — úroda na nich tiše stála a zrála. Tu nad Pískem na jedné a nad Protivínem na druhé straně vytáhla na nebe šedivá mračna — letěla — letěla, až slunce pohltila a blesky za to porodila. Vítr se ozval — zatočil se a už se ve víchř proměnil — hrom se rozburácel a z mračen teď zelenavých, zkázou naplněných, sypaly se kroupy veliké jako holubí vejce.“

„Ano — tak to bylo,“ přisvědčili všichni a hádali, kam Cimburá tím míří, nač to povídá...

„Která kroupa klas trefila, také ho přerazila,“ jako by neslyšel, unášen citem mluvil dál Cimburá, „vyšli jsme do polí po bouři a já vás vidím, bratři, vidím, jak jsme tenkrát v poli plakali. Plakali jsme nejen pro tu škodu a ztrátu, kterou jsme utrpěli, ale i pro tu krásu zmařenou — naše selská srdce lítostí se trásla při pohledu na ta obilná pole zničená.“

„Tak! Tak!“

„Hle, taková je na vlas vojna. Prožil jsem v ní řady let. V ohni jsem stál u Volty a Milána, u Komárna a Szoregu, po Itálii i Uhrách vodili mě s bojiště

na bojiště a stále vidím, jak v širém poli nestojí tam klasy obilné, ale živí lidé. Tu lán pšenice — pěchota; tam lán žita — myslivci; tu kus ovsu — jízda; tam kus kulatiny, hrachu nebo čočky — dělostřelci; všecko v šiky sraženo, seřaděno. Dva potentáti jako mraky vystoupí vtom na obzoru proti sobě — jako mračna hnou se armády, intrádami zaduní děla, zarachotí pušky, jako kroupy zahvívají olovené kulky a která trefí, nepřerazí klas, ale zabije anebo zmrzačí člověka. — Půl roku roste obilí — dvacet let a ještě více musí růsti lidský klas a tam jej olovená kroupa přerazí..“

Sousedé svésili hlavy a mlčeli jako zařezaní. Z místa nikdo se nehnul a oči pozvednouti k Cimbuřovi se hanbou neodvážil, tak se styděli všichni.

„Když dřevo zabilo na Hůrkách pasekáře — pro jednoho člověka širé okolí si naříkalo, když Hamákovi v tůni utopil se kůň, jediného koně celá naše ves litovala — marně stromku nezlomíte, květu nezmaříte. A nač se to teď těšíte? — O čem s takovým nadšením mluvíte? Ne jeden, ani deset, ale sta, ba tisíce mrtvých snad bude... To naši synové a naši bratři zůstanou kdesi ležet s hlavou roztržštěnou, s hrudí prostřelenou, neb se vrátí po čase místo synka zdravého jako javor — mrzák s jednou rukou anebo bez nohy. A proč, proč jen se vraždí a střílí po sobě lidé, kteří se jakživi ani neviděli, stéblo křížem do cesty si nepoložili...? Ne jeden kůň, ale sta, ba tisíce těch krásných zvířat dodělá tam na bojištích, a vy se nemůžete dočkat zprávy o tom krvavém a smutném divadle.“

Hlas Cimburův zněl nezvykle kazatelsky, ale nesmírně vážně. „Kde se to v nemluvovi jen vzalo?“ divil se pan otec Rouček; „tak pěkně nám to rozložil a tak důkladně rozebral,“ chválil si Černoch, když Cimbura, nedokončiv pro zřejmé pohnutí, náhle se od nich odtrhl a odešel.

A od té chvíle smutek rozložil se Putimí. — Zmlkly veselé, šumné písně vojenské, lidé dychtivě sice zase čekali na noviny, zase je před školou předčítali buď pan farář Skála nebo pan učitel Jelínek, ale nikdy už při nich nejasali radostí — ani tehdy ne, když se dověděli o velikém vítězství rakouského vojska nad Taliány u Custozzy, ani když se vyprávělo, jak severní armáda pod Benedekem „vyhrává“ u České Skalice, Mnichova

Hradiště, Svinišťan, Králové Dvora, Jičina a j. Poslouchali žádostivě ty novinky, ale v srdci hnula se jim soustrast, žhavý soucit s těmi mrtvými, jež si vyžaduje válečné řemeslo.

Mluvílo se o něm, ale už zcela jinak. Odsuzovali a proklínali vojnu a Kolařík opakoval často po Cimbuřovi: „Co schází lidem? Co jim chybí? Srdce a v něm láska blíženská, křesťany nejsme,“ – až ho jiní krotili a varovali musili.

„Svatou pravdu mluví, nebraňte mu,“ – volal ohnivý Mika, kterému všechno veselí, vtipy i žerty zašly a vzpomínal si na vojnu – na Itálii – na rok devětapadesátý, který prodělal. „Není nejhorší stát v ohni, bít se, střílet anebo sekat,“ vykládal horlivě – „protože v té chvíli se člověk necítí člověkem, bestie, dravec se v něm probudí, jako zvíře do boje se vrhá, ale potom, když ztichne ta všecka vřava, když děla zmlknou a pušky utichnou, potom probudí se znovu člověk a rozhlédne se kolem – vzpomene se a uvažuje. Tisíce mrtvých leží na bojišti, tisíce raněných sténá a naříká, modlí se anebo proklíná, prosí anebo nadává. Ano, slyšet umírajícího v horečkách blouznit, volat po otci, po matce, po bratřích a sestřích, po ženách a domově – to – to ze všeho je nejhroznější.“

„A to všecko pro nic a za nic, zbytečně, marně, k vůli takovému Bismarcku.“

„U Hradce – u Hradce Králové se válka rozhodne“ – psaly teď noviny a líčily, jaký že je to šťastný plán – Hradec, to že pevnost nedobytná – proměněná teď v tábor vojenský – příkopy že jsou zatopeny labskou vodou – o tu pevnost že se opře Benedek a zasadí smrtelnou ránu Prusům.

Ale nezasadil.. Dne 4. července ráno došla do Písku zpráva o nešťastné bitvě u Sadové. S pohrdavým úsměvem jako věc víře nepodobnou přijali ji Písečáci, jako klep a urážka „naší armády“ donesla se i do Putimě. Ale strašlivá skutečnost tím se nezměnila. Téhož dne už každý věděl, že „něco na tom je“, protože první prchaly z města úřady – ujížděly od Prahy a vzrušení nebralo konce. „Zemskou pokladnu vezou“, „místodržitel ujíždí do Budějovic, u biskupa Jirsíka – na biskupství bude bydlet.“ A za nimi sypaly

se menší pokladny a úředníci nižší. Sotva se přehnali, takřka jim v patách přihrnulo se první vojsko.

Brigáda Lilienfeldova prchala od Prahy přes Netolice k Budějovicům, a na náměstí píseckém na chvíli zastavily se spízní vozy...

Ale vojáci nezpívali, nesmáli se. Místo nadšení jen zoufalý strach hleděl z očí prchajícímu vojsku, které o nepříteli vlastně jen slyšelo. Sotva si odpočali, sotva se najedli a koně nakrmili, už městem třepetaly se zvuky vojenských trubek — důstojníci se vyšvihli do sedel a tiše beze slova po dlažbě zarachotily vozy. Jedním koncem plným tryskem vyjížděly, z Písku k Budějovicům a druhým od Čížové již k Písku blížila se nová řada povozů; ale ty jely zvolna a zvláště po dlažbě přes most a úzkou uličkou vzhůru na náměstí velice opatrně. Vezly raněné.

Jeden vůz, dva vozy, pět vozů, deset vozů — selských vozů, samých fasunků, slámou vystlaných a v nich vojáckové — hlavy zavázané, ruce na šátkách — nohy v obvazech — jeden drží si rameno — jiný mačká si hrud' — ten v pasu se tiskne — ten za bok se popadá...

Vozy jedou, v prvním, u kočího, sedí voják s červeným křížem na rukávě, bledý, nevyspalý a otupělý k nárkům a vzdechům... Vezet jen — lehce raněné a skoro již vyhojené; musili v Praze místa postoupit těžce raněným, jež tam přivezou z bojiště... Sasíky veze a Poláky, mezi nimi jest jich jen několik, co stáli v ohni u Sadové...

Bývalý vojenský lékař, písecký doktor Karel Malec, už na ně čeká: „Tak za mnou — za mnou — a hezky zvolna,“ volá na smutný průvod a vede jej malým náměstím kolem sochy Panny Marie. Poláci na vozech se zvedají a zbožně se křížují.

Před školami reálními a hlavními zastavují vozy — nové krásné školy proměnily se v nemocnici ...

Zástup lidí zvědavých, dychtivých slyšet něco o bitvě, tlačí se kolem. Na všech tvářích jeví se zděšení a soustrast, paní hořce pláčou, muži zatínají pěsti.

„Nepřekážete, nechcete-li pomoci,“ drsně, bezohledně rozkřikl se

lékař, když lidé tlačili se až k samým vozům — a lidé jako by se byli vzpamatovali ...

Městské slečny i paní přiskočily a doktor vybral si z nich svůj personál. Jedněm nařídil zůstat při něm. Jiné domů poslal, aby přinesly plátno, prostěradla, cupaninu, prádlo, nití, jehly a nůžky a také víno, chleba, maso, talíře, lžíce — a než snesl se večer nad ustrašeným Pískem, byli všichni ranění převázáni, ošetřeni, nasyceni a hověli si na čistých lůžkách. Dámy závodily ve službě milosrdenství — raněné údy držely, vymývaly, obvazovaly, vojáky těšily, krmily i napájely ... Nadšení, nadšení se jich zmocnilo opět; ale už ne takové hluché, prázdné nadšení jako před měsícem, nýbrž nadšení činorodé, plodné a obětavé...

A sotva že tento průvod do Písku zavítal — čekal Písek na nový... Kdo ještě může přijeti? Kdož jiný, než vítězný nepřítel — Prušáci. Nezadržela je zatopená pevnost hradecká, jako lavina hrnulo se vítězné vojsko pruské kolem ní ku Praze a hlavně k jihu, přímo k Vídní...

Poplašné zprávy stíhaly jedna druhou a poslední zněla: „Pruská jízda se ukázala v Milevsku.“

Tu se Písek zachvěl. Nepřítel před branami a v celém městě není ani zdravého vojáka! Písek si vzpomněl na své slavné dějiny a Písek se rozhodl, že Prušáky do města nepustí...

„Proč a nač máme ozbrojené sbory? Snad jen pro parádu? Proto jen, aby střílely o Božím Těle a u svatého Václava Pánu Bohu do oken? Co mají ve svých stanovách? Ať plní povinnost,“ neúprosně žádala veřejnost a chystal se válečný plán... „Armáda rakouská rozbita, ale zjednejme jí čas, aby se znovu soustředila, zastavila, srovnala, třeba až u Vídně, a nepřítel musí se zaměstnat, zdržet. Přijdou střelci z Vodňan, Vimperka, Sušice, Strakoníc, Klatov – postavíme se v Pražské ulici, most zboříme, bránit se budeme,“ křičely horkokrevné hlasy.

Zmatek zavládl městem. Na věži děkanského kostela zesílená hlídka dalekohledy pátrala, brzo-li od Bernartic zalesknou se první šišáky pruské.

Po městě lidé schovávali rodinné památky, klenoty a peníze, zazdívali je i na útěk pomýšleli. Městské koně a vozy nestačily.

„Cimburo — Cimburo —“ volali měšťané, „odvezte mi rodinu, zavezte ji někam do bezpečí,“ i Černocho, Roučka z Putimě, ale i sedláky z jiných vesnic zjednávali. Přišli sem — do Písku — do svého střediska; protože to doma nevydrželi, přišli zamlklí a chvějící se; ale mlčící ústa byla sevřená, pěsti zaťaté a z očí šlehal blesky.

„Opře-li se Písek, myslíte, že my ujedeme?“ ozval se Cimbura, „celý práchenský kraj se zvedne a bude s vámi stát a bít se. Naše ženy však — chcete-li, odvezou vaše ženy i děti, ale my se nehnem.“

„Tak — Cimburo — dobře —“ svědčili sedláci. To zcela pudově vstával v nich starý vojenský duch, duch jejich husitských dědů, který jim velel hájit rodnou půdu a nepovolit...

Obilí zrálo na polích, žita valem bělela, ale nikdo na žně ani nepomýšlel. Čím dál, tím příšernější noviny docházely. Praha se vzdala bez jediného výstřelu. Kardinál Schwarzenberg s purkmistrem Bělským vyjeli Prušákům vstříc a odevzdali jim klíče od pražských bran... Na hradě českých králů, na Hradčanech zůstává pruský generál a vydal manifest, kde českému národu slibuje samostatnost. —

Širokým proudem valí se pruské pluky přes Moravu přímo k Vídni — k srdci rakouské říše. A co naši dělají? Co naši? Až do Uher v šíleném útěku prý zaběhli a duch armády je prý tak otřesen, že není ani pomýšlení na nový další boj — —

A tu, kdy se toho v Písku nejméně nadali, za bílého dne, ba právě v poledne, jako by ze země vyrostli, zjevili se Prušáci v Písku.

Hlídka na věži neviděla je přijet, nikdo na zvon neudeřil, nikdo na poplach nezatroubil, nikdo na buben neuhodil...

„Prušáci! Prušáci!“ strhl se náhle pokřik městem, jako by hořelo... Krámy se zavíraly, vchody domů rychle se tarasily, jenom otevřenými okny hleděli lidé. Na dlažbě zazvonily podkovy a jako vítr plným cvalem přehnali se čtyři jezdcí...

Byli to čtyři prušti husaři Blüchnerovi — hned v Písku byli doma, zatočili přímo k hejtmanství a tam zastavili. Jeden seskočil a druzí obrátili koně hlavami k náměstí. V levé ruce drželi otěže, pravou položili na spoušť karabin.

Před radnicí sbíhali se měšťané: „Co chtějí?“ „Patrně výpalné nějaké“, „uloží nám dodávku nějakou“ — „co dělali na věži, spí tam patrně“ —

Vtom už zas vyšel z hejtmanství důstojník, skočil do sedla, bodl koně a obrátil z města ven a druzí za ním, jen se zaprášilo ...

A tu už také otvíral okno pan hejtman s usměvavou, radostnou tváří a kývaje papírem, vesele volal: „Už je po vojně. — Písek zůstane ušetřen — v Mikulově smluvili příměří — od Bělíny k Orlíku naším hejtmanstvím táhne se demarkační linie pruská. — Upokojte se, nic víc — jen to zde chtěli — odjeli a okem jich tu víc nespátríte.“

A také nespátrili... Hladové vojsko pruské počalo stonat cholerou i jinými nemocemi. Podnes vypravují si po českém jihu o jejich nenasytné žravosti. V Sudoměřicích u Bechyně dva Prušáci padli na kopu vajec — na tvrdo si je uvařili, naráz je snědli, ale do rána pukli a zahrabali je v noci do hnoje. V Milčíně pamatují se hospodyně ještě dnes na denní rozkaz, co třeba podat denně královskému vojáku pruskému: K snídani dva žejdlíky kávy s chlebem tlustě namazaným, v poledne libru masa s příkrmem, o svačině jako při snídani a večer chléb se sýrem nebo máslem a maštěné brambory, dvě vejce na tvrdo a pivo. To všecko před spaním. Ale to se také vyprávělo, jak tuhou kázeň měli. Když se přihnali do Varvažova, zaplavili jako velká voda především varvažovský mlýn a hned se rozlezli po půdách i sklepích, otvírali skříně a truhly, chytali po dvoře slepice a kuřata, nalévali si pivo i mléko jako doma. Pan otec Josef Prchlík neřekl černé ani bílé, jenom si navlík' sváteční kabát a zaměřil po potoku vzhůru na zámek. Nemýlil se. Tam seděli důstojníci u map a papírů, psali a radili se. Mlynář se jich nelekl. Za mlada studoval v Písku, pak pisařil na zámku ve Varvažově a mluvil s většími pány. Vysoký, ramenatý, plavých vlasů a krásných modrých očí postavil se ke stolu, pozdravil a řekl pevným hlasem: „Pánové,

vy o tom jistě nevíte, ale vaši vojáci řadí v mém mlýně jako Turci. — Moje dcery a děvečky musily před nimi utéci do lesa. Mně neběží o kus jídla a pití, ale o čest mého mlýna. Poskytnete nám svoji ochranu vy anebo si ji mám s chasou zjednat sám?“

„Nařkl jste královskou, pruskou armádu,“ — zvedl se za stolem plukovník, „svou hlavou ručíte za pravdu udání.“

„Ručím,“ kývl hlavou Prchlík.

„Lajtnant Streinman, okamžitě do mlýna se přesvědčit.“ Mladičký důstojníček, takřka hoch ještě, přiskočil k mlynáři a ten ho vedl. Přišli k nejlepšimu. Na dvoře právě dva vojáci zařezávali ovci a mlynářka zoufale křičela z okna v prvním poschodí o pomoc. — Lajtnantek zesinal. Vytáhl šavli a rozkřikl se, až mu hlas přskočil: „Habt acht!“ a už se z mlýna nehnul. Poslal do zámku pár rádků a za hodinu mlýn jako by vymetl. Přišli, pravda, jiní vojáci, ale počínali si jako beránci. Chovali mlynářovic děti a nejmenší Míničku nosívali s sebou i k raportu. Loučili se těžko s mlýnem a pan Bernard von Friderich-Streinman, poručík 8. setniny královského pruského vestfálského pěšího pluku č. 57, nemohl dlouho na mlýn zapomenouti a mlynářovic Pepince poslal až z Veselu svůj obrázek s bojácnou otázkou, směl-li by se přijít do mlýna zase podívat.

Ale nikdo o Prušáky nestál. Zošklivili se všem, mladým i starým pro svoji žravost. I mezi jídlem hltali, nač padli, nezralé ovoce, mléko, houby, okurky, zeleninu; míry a pořádku neznali, nikým na uzdě držet se nedali, až je cholera počala rdousiti a jejich král nutil se ke konečnému míru. Smluvili je po měsíci v Praze — 23. srpna a Čechy si oddychly...

Bylo po vojně. Až k Čížové vytáhl Písek vstříc svému pluku, vracel se celý; neboť do bitvy nepřišel. — Hrozný z Bojemilů jel v čele první setniny, ale smuten, bez úsměvu, jako by se on i jeho setnina i celý pluk z pohřbu vraceli... Ano — ano — třináct tisíc mrtvých zůstalo u Hradce a nevrátí se — nevrátí se nikdy, ani ke svým plukům, ani ke svým rodinám...

Bylo po vojně... Mír nastal a s ním po celém Rakousku éra oprav,

hlavně ve vojenství... Služebná léta snížena ze sedmi na tři a Piksovic hoši, Frantík a Jan, na podzim vrátili se domů.

Vrátili se, ale vítala je nejen sestra Verunka — nejen spolčata Martin s Vaškem, ale přibyla jim i malá sestřička, která se narodila v tom válečném roce... „Marie Anna“ dostala jméno na křtu svatém, „Marianna“ — spojením těch dvou slov — volali ji lidé...

Kdykoli doktor Malec z Písku přijel do Putimě, volávala Cimburová na batolící se již dcerušku:

„Polib tuhle panu doktorovi pěkně ruku — — Kdyby ho nebylo, nebyla bys na světě ani ty, ani já,“ a sama vděčně tiskla ruku, která jí tehdy zachovala život.

VII.

A celou zimu ještě v Putimi a snad všude po Čechách žili ve znamení vojny. Národní hrdost bránila přiznati se prostě a otevřeně k porážce — nestačili sváděti „to“ na „pušky-jehlovky“ — o zradě veřejně se mluvilo a Benedeka zatracoval a odsuzoval kdekdo.

Největší oblibě těšila se jízda — protože se obětovala, zachránivši, co se zachránit dalo.

„Nebýti nás,“ — vykládal jako starý generál Václav Sekyra, vášnivý kuřák, muž rovný jako jedle, s mohutným, do hrotů vy krouceným knírem, který jako kyrysník prodělal rok „šestašedesátý“ — a správně vykládal — „Jízdy nebýt, celý train, střelivo, píce, spíže, vozy, náradí, děla, ba i pokladna a štáb by byl padl Prušákům do chřtánu.“

„No — Václave — vypravuj, jak to bylo — no — vypravuj,“ nutili sedláci zedníka Sekyru a ten dlouho pobízeti se nedal. „Tak se vám to strhlo takhle,“ počal vážně — „kde já sedím — řekněme, že je pevnost — Králové Hradec, víme — tam byl náš hlavní stan válečný, komando jako, před ní teče Labe a hned za Labem stála naše armáda,“ a Sekyra rozkládal po stole sirky, jak stály jednotlivé regimenty v armádních sborech. Pytlík s tabákem ukazoval, kde byly zálohy a dýmka označovala kanóny — „to jsme všechno viděli, protože my — kavaleristé — pořád jsme jeli před pěchotou, abychom

vyšetřili, kde Prusáci jsou a kde nejsou, ve dne v noci samá patrola, ze sedel jsme se nedostali, až konečně nás v noci z 2. na 3. července odvolali a postavili dozadu, do zálohy. Věděli jsme, že teď půjde do živého — ale na nás že hned nedojde. Sesedali jsme, krmili, napájeli, koní i sebe hleděli a před námi už to bouchalo, jakoby cepy na mlátě a praskalo, jako když suché větve láme. — Mnoho jsme neviděli, protože jsme stáli za vrškem. Právě v poledne jsme zpozorovali na oficírech, že se něco děje, něco velmi zlého.

Náš divisionář stál na vršku nad námi, stál na svém koni ve třmenech, kolem něho brigádníci a plukovníci, celý štáb naší divise, všechno na koních, mapy v rukách, dalekohledy na očích. Ordonance stále přijížděly, odjížděly, z nás slova nikdo nepromluvil, ale tušili jsme, že teď v té chvíli odehrává se cosi velkolepého, ohromného. Já opřen o valacha, tiše jsem se modlil — a ne já sám, myslím všichni, že jsme na Boha mysleli, ne ze strachu, ale prostě proto, že jsme nemohli nic jiného myslit ani mluvit... Děla mluvila, pušky mluvily a kdo poslouchal, jako my, kdo se díval na vystupující kouř, odnášené raněné, ten musil mlčet a modlit se...

Stojíme hodinu po poledni a vidíme jet první záložní divisi. Kus cesty, na hodinu od nás jela, ale viděli jsme ji, poznali jsme kyrysníky Stadiónovy i císařské, poznali jsme i husary — Mikuláše, Hessy, Ferdinandy. — Kam jedou? Kam jedou? — trhá to s námi a vtom už vidíme — pěchota naše — hle — couvá, ustupuje, dolů běží. Co to je? Proč? Co se jim stalo? Ale naši, desátý sbor, Gablenz, ten se drží, k němu my patříme, do jiných nám naprosto nic není.

„Do sedel,“ zatroubili u našeho štábu. — Rytmistři a důstojníci přiběhli ke škadronám — koně zafrkali, třmeny zazvonily, divise letěla... Hodinku seděla — blíž a blíže ozývaly se rány — „je zle, tuze zle,“ říkal nám vnitřní hlas, protože rány se mají vzdalovat a ne blížit...

Ordonanční důstojník jako vítr letěl k nám.

„Ten něco nese,“ napadlo nás, ještě k štábu nedojel, šavličkou zamával, něco vykřikl, a už se s vršku třepaly signály.

Radostně a dychtivě vyjeli jsme na vršky k Probluzi — jediný pohled

a každý pochopil, co se děje... Naši utíkali, ach, necouvali, ale utíkali jako zajíci a došlo na nás! Ne, abychom honili Prusy, jak jsme se těšili, ale abychom je zdrželi, těm zajícům pěším abychom zjednali času utéci aspoň za Labe, schovat se do pevnosti, zaléztí někam. — Lítost a vztek námi lomcovaly. A tu jsem spatřil zblízka našeho brigádníka..“

Na tenhle okamžik těšil se po každé Cimbura. Jenom proto poslouchal Sekyru rád, třeba stokrát po sobě.

„...víme, našeho generál-majora, štěkenského knížete pána, Vindišgráce. — Ten den nesl ho kůň, nad kterého krásnějšího jsem neviděl, co ho z Putimě odvedli, hřebec, šiml, mušák, tuhle strejčka Cimbury Běláček to byl. — Poznal jsem ho a hlavu bych znova v sázku dal, že se nemýlím. — Srdce v těle se mi radostí zatřáslo a „Běláčku“ se mi zavolat chtělo. Bez pláště, se šavlí v hrsti sedí na něm kníže a moudré zvíře stojí před námi a ani se nehne, když jeho i náš pán po česku na nás zavolal: „My — kavalerie — to musí zastavit — držte se! Za mnou!“

Škadrony do šířky se rozvinuly a mírným klusem mířili jsme už ke Střezeticům, když se objevily první roty postupující pruské jízdy na silnici. Hnaly se za prchající naší pěchotou. „Ataka, ataka bude!“ — věděli jsme hned, jak jsme je spatřili..“

„Ataka!“ oddychli si sousedé — a sesedli se blíž kolem Sekyry.

„Krajina tam byla jako zde mezi Putimí, Kestřany, Ražicemi a Heřmani, rovina jako stůl — tvrdá — pro kalup jako stvořená,“ nedal se mýlití starý voják. Ožila v něm ona příšerná chvíle a jako skutečnost znovu všecko a jasně viděl. — Oči mu plály a z důlku vystupovaly, tváře hořely ruměncem, nepřeháněl, ale věrně podle pravdy líčil:

„Po vrškách kolem už leskly se prušácké piklhaubny — to už pěchota jejich je obsazovala. O půl hodiny se zpozdit, neprojela tím údolíčkem z nás ani noha. Půl hodiny, jako do Ražic nejdál měli jsme k pruské jízdě — cvaalem zazněly trubky. Povolili jsme uzdy ... Pěchota střílela do nás, ale dosud řídce a cítili jsme, čím dříve tu čáru projedeme, tím líp pro nás. Ale každý kavalerista ví, že před atakou musí šetřit koně, odhadnout distanc,

okem vypočítat, kdy je čas koně bodnout – rozehnat k plnému trysku. – – Tak jedeme cvalem sice, ale ne letem. Oči naše jsou upřeny na brigádníka – s celým svým štábem jede tak třicet kroků před námi – tisíc kroků ještě nás dělí – už jenom pět set – od Prusů, kteří letí proti nám... Co dělá náš štáb? Co dělá náš brigádník? Přece víme, že škadrona ho má chránit, že má jet za námi do ohně a ne před námi! Ještě má čas, ještě tři sta kroků. Jedu v první řadě a co to? Vidím Vindišgráce, jak si navíjí řemen šavle v zápěstí, vstává ve třmenech. Kůň letí s ním kupředu, ale on obrací se tváří k nám, šavli nad hlavou k nebi pozdvihl – poželhal se šavlí jakoby křížem a vtom už „marš – marš“ – volaly trubky za námi.

„Štáb zůstal v čele“ – byla naše poslední jasná myšlenka – – „Hurá!“ zaburácelo kolem – ostruhy dotkly se koní – kolena sevřela boky – uzdy se pustily – palaše sevřely, se v hrstech – jako bílý orel první letěl a doletěl s generálem Běláček – čtyřicet kroků nás předejel a jako blesk vrazil do šiku pruských dragounů – jako nit ho přetřhl – přeťal ve dvě, srazil koně i s jezdcem a vtom jsme dojeli – narazili a také projeli. Vírem zatočila a smrštila se pruská škadrona, ale nestaráme se o ni – za námi jede Wrangel – ten to dodělá – braniborští huláni míří na nás – „hurá!“ vítáme je a Běláček první zase proráží jejich čelí.

Po vrškách ustala střelba, zmlkly pušky a oněměla děla – protože jsme se míchali s Prušáky v jedno klubko – za hlubokého ticha svištěly jenom šavle – zvonily umíráčkem třmeny a ržáli koně. – Ach, braši, naše koně! Štěstí velké, že nás, těžkou jízdu – kyrysary – na těžkých koních poslali v první řadě. – Ne my, ale naše koně, ne ty kočky uherské – tam vyhráli. Smělí jako dravci, rychlí jako vítr, prudcí jako oheň jeli pod námi a odpor jen je dráždil – rozpaloval. Jako hračku rozrazili škadronu hulánskou a vrhli se s námi na pruské husary – dvě škadrony jich bylo – černí byli – v černých uniformách a na koních seděli a umrlčí hlavy měli na čákách.“

„Jakže, co to povídáš – umrlčí hlavy?“ trnuli posluchači.

„Tak jak tu před Bohem stojím,“ – dušoval se zedník – „umrlčí hlavy měli i koně na čelní ohlávce Jedem – ale ne už sami – jako smršť valí se

za námi prchající jízda pruská — dragouni i huláni — přidávají se k nám naši z druhého i třetího šiku... A vtom ozvaly se znova pušky a roztloukala se děla. Prušáci poznali, že jejich jízda je s pole smetena — rozbita — rozprášena a nač ji šetřit? Zamířili do nás a bezohledně hlava, nehlava, střílí do valící se jízdy. Ženeme před sebou husary, ale řady naše řídno a koně nejedou úprkem — cvałem se sotva ženou a skoro bez dechu. — Vtom před očima se mi zabolelo a já jako bych byl procitl. To brigádník s přeraženou šavlí stál před námi na Běláčkovi — „obrátit!“ velely signály a zarazili jsme koně. Zvolna vraceli jsme se, koně těžce dýchali — a sotva klusem unášeli nás zpět ke Břízce, kde jsme se shromažďovali. Po té cestě Prušáci dopustili se bidáckého kousku. Brali si nás s vršků jednotlivě na mušku a dobře kryti, sestřelovali nás jako hrušky s koní.“ A tu jakoby dohořel oheň vojenského nadšení v Sekyrovi, zesmutněl náhle, hlas se mu zatřásl a z očí vyvalily se mu slzy. „Nic se nestyděli, zezadu do nás střílet, hanebnost nad hanebnost, jedem, jak mužem, každé chvíle svalil se kůň nebo jezdec — ještě jen deset minut a budeme jistě z dostřelu — když vtom jako vymršťen ze sedla zvedl se brigádník — ruce rozhodil a na zem sletěl. Dobré zvíře — Běláček — stanul rázem jako přibitý — nohou nehnul — jen hlavou otočil, co se to s pánem děje. Skočili jsme ke knížeti — byl střelen zezadu do kříže — odnesli jsme ho a Běláčka odvedli osiřelého k praporci. Bylo to smutné podívání. Skoro šest set nás bylo ráno v našem pluku — a dvě stě — sotva dvě stě nás zbylo. Plukovník Bertling odvedl pak naši brigádu přes Labe na Moravu a to ostatní všecko víte — — “

„Ba víme — ba víme,“ kývali hlavami sedláci a debatovali dál o „zradě“ — o „tajném plánu“, který se rakouským generálům nepovedl; ale to už nic Cimburu nezajímalo.

„Je škoda, chlapče,“ pravidelně jen říkával Sekyrovi, „že nevíš, co dál se s Běláčkem stalo.“

„A nevím — jak bych mohl vědět — teprve potom strach na nás padl — a jako jsme v té chvíli tam u Střezetic anebo Svibského lesa nic o strachu nevěděli, tak nyní zrovna šílená bázeň všechny přepadla a hnala nás až na

Vídeň, až někam do Uher. — Mír uzavřeli pak na kvap — sedmiletou službu zrušili — domů nás pustili a tak jsem přišel s vaším Frantíkem a Janem. Děkujeme Pánu Bohu, že se zdravými údy.“

„O štěstí můžete mluvit,“ souhlasili všichni.

„To můžeme. — Skoro třináct tisíc mrtvých a šestnáct tisíc raněných bratří zůstalo tam ležet. — To jest ze všeho nejhroznější vzpomínka — kterak jsme projeli krajinu, kde se před námi bil dvaadvacátý prapor myslivců,“ a Sekyra zakryl si oči. — Zjevil se mu příšerný obraz — půda pokrytá mrtvolami našich vojáků — přes které cvalem hnáti musil vlastního koně. Ne — nemohl to snést. Vyskočil náhle a beze slova odešel. Musil vyběhnout ven — někam, kde nikdo nevidí a neslyší, aby si mohl hlasitě zaplakat a ulevit.

Tak smutně končily besedy, „hrátky“ toho roku v Putimi. Ale čas vše hojí a všední život i na tak hrůzné vzpomínky nanáší nové vrstvy starostí a dojmů a tak halí je zvolna, ale jistě v zapomenutí, stírá jejich hrůzu, mírní jejich svěžest, tlumí barvy a ponechává ze všeho v duši jen tlumenou — příjemně zladěnou ozvěnu — jakoby jizvu i po největší ráně...

Byl zlý rok — rok 1866! Zdálo se, že v Čechách nebude konec hrůzám. Země krví napojená otevírala nové a nové hroby a smrt, rozdrážděná, nenasytaná, dávila cholerou nové oběti. Požáry zuřily v nešťastné zemi naší. — Vyhořely toho roku Hracholusky, Přeštice, Jaroměř, Lužec, Dobruška, pohořelí rozběhli se po krajích válečnými hrůzami ušetřených, v kostele konalo se nejen rekviem za všechny cholerou pokosené životy, ale konaly se tam i sbírky a neminulo takřka jedné neděle, aby farář Skála dojemnými slovy nevybízěl pobožnou osadu putimskou k obětavé dobročinnosti. — Přestaly úřady sbírat „obvazky, cupaninu, roušky, povijadla a obvazovadla“, jak to žádal místodržitel Antonín hrabě Lažanský, ale zato sbíraly obilí, brambory, seno, slámu, peřiny, šaty pro pohořelé a válkou zničené vesnice, hlavně „však peníze pro raněné a zmrzačené vojáky a pro rodiny „padlých obránců vlasti“, jak četli v úředním provolání.

Tak jako před válkou zase koloval po chrámech pastýřský list, zase

po tři hodiny vystavili knězi Nejsvětější svátost na oltářích a zase konány modlitby, „aby Bůh trestati nás přestal a metly hněvu svého — válku, mor, požáry, bídu a truchlivé, smutné časy od nás odvrátiti ráčil.“

Lidé už reptali, naříkali, čím dál, tím méně darů se scházelo, jen jeden osadník po každé ohlášené sbírce mlčky naložil vůz obilím, senem a slámou a zavezl jej na úřad do Písku anebo zašel na faru a skromně — s omluvou „dávám, co mohu“, platil dobrovolnou daň veřejné dobročinnosti — byl to Jan Cimbura.

„Cožpak ten — ten může,“ omlouvali se sedláci sami před sebou a závistivě hleděli na jeho statek, „nepoznal to ani, co to jemu ublíží, prodá-li ovci nebo tele, ulehčí-li špýcharu a pernám. Má kouzelné oči. Nač pohlédne, všechno jen kyne a přibývá.“

A s pravdou mluvili. Když se vrátil Jan s Frantikem z vojny, mohli na statku oči nechat. Stavení všechna nově přikryta a obilena, na dvoře a v sadu stromy vysázeny — plné stáje dobytka a nový ovčín.

„Ovčičky mají zlaté nožičky,“ usmíval se Cimbura, ukazuje jim stádo, za které by se nemusil stydět žáný panský dvůr.

„Ale tatínku, kde se doberete píce pro všechno,“ divili se hoši, „přikoupili jste luk, nebo sejete samé kulatiny a jetele?“

„Nepřikoupil a neseju,“ rozkládal Cimbura, „ale dělám, co už nebožtík Kovanda dělal a čemu naši sedláci nechtějí rozumět. Hnojím a vláčím luka tak jako pole. O mrvu není nouze. Jedno tlačí druhé. Čím více dobytka, tím více mrvy, čím více hnojím, tím více těžím a čím nabitější stodoly, tím také plnější chlévy; to jsou ta kouzla a čáry.“

Vedl pak oba Piksy na louku „Na Jírovskou“, k „lesíku“, do „soudných drah“, na „utopenou“ a do „Pikáren“ — ukázal jim pole na „Pežoutce“, „pod Hůrkami“, „v Plazu“, „na Klínu“ a jinde. Cestou stočil se s nimi i do lesa na „vápenicích“.

Stál tu Cimburův les krásný a zachovalý — nevykácený a urostlý.

„Raději prst by si dal Cimbura useknout, než aby usekl a prodal z lesa

dřívko,“ říkali o něm sousedé a říkali tak právem. Cimbura kácel jen souše na otop, ale zdravého kmene se nedotkl.

Z údivu nevycházeli Jan s Frantíkem. Viděli louky srovnané, bez krtin, uhrabané. Spatřili pole všeska osetá, vyčištěná, bez plevele, žádné úhorem neleželo. Konečně se octli v lese hustém a vysokém. Přítími posvátné jako ve chrámu prostíralo se kolem — když náhle sklonil se Jan, uchopiv Cimburovu ruku, políbil ji. Pozdvihl ji ke rtům a jako pečeť tiskl na ni dlouhé a vroucí políbení svoje. — Teprve po chvíli vzpamatoval se Cimbura a utrl ruku. „Co děláš, chlapče?“ skoro drsně obořil se na Jana.

„Vím, tatínku, co dělám,“ odpovídal krotce, mírně Jan. „Líbám tu ruku, která nám statek rozmnožila — nebýti vás...“

„Byl by jiný,“ vskočil mu do řeči Cimbura. Ovládl už své pohnutí a mluvil zase klidným, rozvázným hlasem: „jiný by byl přišel k Piksům na grunt hospodařit. Jen svou povinnost konám, vím, že jenom vladařím — a blíží se chvíle, kdy mi řekneš, Jene, abych vydal počet z vladařství svého, a sám ujmeš se vlády. — Jsi již plnoletý a proto, chceš-li, hospodař sám. Víc jsem nebožtíkovi otci tvému na loži smrtelném neslibil, než hospodařit do tvého plnoletí. S dluhy jsem živnost přijal, ale čistou ti ji odevzdávám; i peníz, který jsem věnem přinesl tvé matce a kterým jsem dluhy a věna tvým tetám poplatil, mám nahospodařený. Ty jenom bratra se sestrou vybudeš a matce výměnkem se zavážeš.“

„Milý tatínku, prosíme vás pěkně, já i bratr tuhle,“ řekl na to vřele a rozhodně Jan — „neopouštějte nás ještě. Hospodařte dál jako na svém, čeledíny propusťte a nás jako ve službě si ponechte. Slibujeme i teď po svém plnoletí, že vás budem ve všem poslouchat a radami vašimi se řídit. Mnoho jsem na vojně zapomněl,“ mluvil teď zase jen Honzík, „a nedovedl bych samostatně sedlačit.“

„Nezapomínej, že mám i vlastní děti, mám Vašíka s Martínkem, mám Marianu,“ rozkládal Cimbura, „stáří se blíží. Jako železo rezem, tak zas člověk věkem schází — musím i na ně pamatovat — dokud Bůh zdraví

a sílu mi popřává — koupím pro ně živnost, tu v Putimi koupím a budu hospodařit a výměnkem matky jim k věnu pomáhat.“

„Nekupujte zatím,“ odpovídá Jan, „na mém jako na svém si hospodařte a co vyhospodaříte, ne nám, ale menším bratřím a sestře uložte. Máme je rádi jako vlastní.“

„Dobře,“ kývl hlavou Cimbura, „ale živnost koupím, protože s vámi se nebojím hospodařit ani na pěti statcích — natož na dvou.“ Neřekl, který statek koupiti chce, a Piksové se také netázali. — Vrátili se domů veselí, usměvaví, hřála je radost z toho, že se dohodli a domluvili. Upřímně a otevřeně pojednali si o příštím společném životě a víc se k tomu nevraceli. Po svatém Martině odešli od Cimburů čeledín i hříbek, na jejich místo nastoupili ‚vojáci‘, jak Piksům v Putimi říkali. Na statku šlo dál všecko po starém pořádku; ne však v obci a v životě veřejném.

Prohranou válkou Rakousko jako by se bylo ve svých základech otřásl, jako by se ze spánku probudilo, chystalo se k celé řadě změn a převratů nejen politických, ale i hospodářských.

Mobilisace našeho vojska ukázala se těžkopádnou. Jediná dráha Ferdinandova, spojující Vídeň s Krakovem a její odbočka z Brna do Podmoklí, nestačila rychlé dopravě vojska na bojiště, které se mělo postavit nepříтели na odpor hned v horách a zabrániti mu do naší vlasti vstup. —

„Tomu se musí odpomoci,“ křičely noviny, uznávaly všechny vůdčí hlavy; ale scházely peníze. Nebylo prostředků ani státních, ani zemských, ubitá, vyssátá vlast nebyla již schopna dalších obětí.

Ale tu ozval se ‚král jižních Čech‘ — kníže Švarcenberk. Seskupiv šlechtu, utvořil družstvo a hle, už na podzim nešťastného toho roku počala se vyměřovati dráha Františka Josefa mezi Hlubokou — pyšným sídlem švarcenberským, a Plzní. Putimáci od kostela dívali se, jak běhají inženýři s tyčemi a řetízky a vyměřují železnici. Až za Protivín běžela skoro jen po půdě knížecí; ale tu skočila na selské. Jednalo se s Pískem, jakých obětí by přinesl, kdyby dráha dotkla se města, ale Písek odmítl a dráha

se na dvě hodiny vyhnula zato nevděčnému městu a Ražicemi zamířila k Strakonícím.

Za inženýry, v patách za nimi, přihrnuli se různí podnikatelé stavby. Rozdělili mezi sebou celou trať z Hluboké až do Plzně a současně dali se do práce. Mezi Protivínem a Strakonícemi, plochou rovinou a skoro přímočárně přes pole, luka i lesíky bělaly se natlučené kůlce, jež označovaly směr nové železnice. Ničemu se nevyhnula, kde byl vršek, srovnali jej, kde bylo údolí, zasypali je, kde potůček cestu křížil, mostem se překlenul. V širém poli vyrostly skoro přes noc dřevěné boudy, baráky a skladiště, mrak lidí se přihnal, kolečka a káry, lopaty a motyky se míhaly, křik rozléhal se daleko široko. Jako v Jiříkově vidění žily obce podél budované dráhy. Peněz jako želez kolovalo mezi lidem, akordanti platili mzdy ve zdejších kraji neobvyklé a přijímali do práce ochotně a rádi každého. I sedláci se nakazili a sám Cimbura v zimě s třemi potahy jezdil „ke dráze“. Podjezdy, příjezdy a přejezdy upravovali, štěrk dováželi, nádraží stavěli a královsky platili, ne na den, ale „od fůry a cesty“.

Když dne 1. září 1868 jel první vlak z Budějovic do Plzně, skoro celá Putim utekla do Ražic na nádraží a všichni litovali, že už je dráha dostavěna. Zmizel všecken ruch a život, starý klid a ospalé ticho na chvíli vrátilo se do těch krajů, přerušené jen občas rozvážně jedoucím vlakem.

Cimbura se podivil, oč mu za ta dvě léta vzrostl jeho kapitál v nedávno založené občanské záložně v Písku.

Leč stavba dráhy – to nebyl jediný zjev, který čeřil jindy tak klidnou hladinu veřejného života na českém jihu. Sotva že dráha byla hotova, a už předtím, octl se v politickém víru celý starý práchenský kraj.

To ve Vídni padlo Belcrediho ministerstvo a Beust počal český národ „tlačit ke zdi“. Každý tlak budí odpor, protitlak a tento zákon neuplatňuje se nikde tak okatě jako v politice. Po celých Čechách počalo to vřít. Jako předtím křisitelé probouzeli národ náš a budili lásku k jeho jazyku, tak nyní slavilo se vzkříšení politické. Počalo druhé období našeho národního vývoje, které dosud trvá a neskončí dřív, dokud politické tužby celého

národa splněny nebudou. Od dob Havlíčkových, od šumného roku osmačtyřicátého, nebylo doby tak pohnuté. Když padl Beust, přišel Giskra s Herbstem a Plenerem. Národ odpověděl tím, že položil s ohromnou slávou základní kámen „Národního divadla“ a poslanci podali památnou deklaraci českého národa a vystoupili ze sněmu i z říšské rady. Jako oleje když naleje do ohně, tak působil výjimečný stav, uvalený na Prahu generálem Kollerem. Marnou se ukázala každá persekuce, marné zatýkání a žalářování v Praze i po venkově. Naopak, ještě výše se vzduly vyvržené vlny politického příboje, výše vyšlehly plameny odporu a hněvu prou vláde. Lid náš bez předchozího vzdělání politického jako dítě jednal víc pudově, dal se strhnout, rozvášnit a získat právě tím, kdo mluvil o jeho právech, o jeho slavné minulosti, a kdo mu dovedl růžovými barvami líčiti jeho budoucnost. Svým vůdcům slepě věřil. Nikdy generál neměl za sebou oddanější armádu, než v těch dobách měli Palacký, Rieger, hrabě Clam-Martinic a na Písecku — Julius Grégr.

Znali ho dobře i v Putimi. V nedalekých Nových Dvorech byl jeho otec píseckým lesmistnem, znali Julka jako studenta i potom, když jako doktor práv „practicíroval“ u soudu v Písku. On také zdejší kraj politicky budil a v něm už r.1865 za poslance do sněmu byl zvolen.

Znali tady sedláci i jeho bratra Edvarda, znali i Sladkovského a Skrejšovského, alespoň jejich noviny, „Národní listy“, „Hlas“ a „Národ“ četli. Ale málo rozuměli těm různým odstínům, které už tenkrát se jevily ve vznikajících stranách, nestarali se o směr liberální či konservativní, cítili všichni národně, což je spojovalo se všemi i s Riegrem — „jsme proti Vídni — jsme proti vládě“ — bylo heslem obecným a na ten čas nejdůležitějším.

V tom politickém ruchu a šumu nade všechny sousedy putimské vynikl — Klásek. Nebylo v Písku schůze nebo přednášky, aby Klásek se jí nezúčastnil. Na hořejším rtu nechal si narůst vousy ‚podnosky‘ — nebo také ‚podsebití‘, jak jim ženské říkají, vlasy si dal ostríhat, hlavu pokryl slovanským kloboučkem a v neděli nosil do Písku čamaru. Nebylo pilnějšího čtenáře novin, řečí promluvených českými politiky a brožur nad

něho. Čím radikálnější řeč, čím ostřejší článek, tím více se líbil ohnivému sedláku. Přímou se těšil, aby už zase byla rozpuštěna sněmovna, ať už v Praze anebo ve Vídni, a byly vypsány nové volby. Ach, volby! Toť jeho život! Volit, řečnit, zpívat, volat ‚nazdar‘ a ‚sláva‘, pořádat tábor, založit spolek nebo besedu i zde v Putimi, to byl jeho ideál. Do pozdních nocí seděl v hospodě ‚na nové‘, která se v Putimi otevřela — a tam každou chvíli bouřil jeho hlas. To buď četl anebo sám rozkládal, přel se, hádal, o svobodě mluvil, o volnosti a rovnosti, o vlasti a vlastenectví, o právech českého národa, o jeho velikosti, slávě, moci a síle. Hlava z toho šla posluchačům kolem — a pilo se. Hned ‚na tu zlost‘ se pilo, hned ‚na tu radost‘ se připíjelo. Klásek dovedl všecky rozohnit, uchvátit, nadchnout, ‚do nové‘ všecko se hrnulo, a ‚stará‘ hospoda klesala — hynula.

„Sám ďábel — Pán Bůh rač chránit — nám tohle spískal,“ nařikaly ženy a chvěly se po každé, slyšíce, že budou volby nebo tábor, nebo zas nějaká schůze v Písku. Proklínaly Klásku a politiku posílaly do horoucích pekel.

„Opíjet naučili se tím naši muži, na hospodu si zvykli, karet se chytili,“ tak vyčítaly i Kláskové, která sama chodila ztrápená a umučená, neboť jen na ní ležela starost o celé hospodářství.

A čím dále, tím hůř bylo s Kláskem. Počal se stydět za sedláka a stával se pánem. — I všedního dne chodil v zeleném kloboučku s períčkem sojčím, s flintou na rameni, obecní hon si najal, lichotilo mu že „páni z Prahy“ s ním si dopisují, „svým důvěrníkem politickým“ ho jmenují, cigárka mu nabízejí, ruce mu podávají a „panem Kláskem“ ho zovou a jeho pozvání na hony přijímají.

Snad i Cimbura byl by se dal strhnout tím mocným proudem, kdyby mu však nebyl překážel — právě Klásek.

„My dva musíme si jít s cesty, setkáme-li se, stane se neštěstí,“ říkal si Cimbura; neboť v jeho srdci krvácela dosud rána, kterou mu Klásek svým těžkým podezřením zasadil.

I Cimbura všímal si veřejného života, četl a odebíral Janotova „Poutníka od Otavy“, celé nedělní odpoledne nad tím ztrávil, mnoho

přemýšlel o tom, čeho se dočetl, a „na hrátkách“ s Černochem, Roučkem a jinými o tom debatoval, přel se a rozumoval; ale do hospody s Kláskem nikdo ho nedostal.

I o „památkách“, on i jeho syni zůstali věrni „staré“ hospodě a těšilo ho, že ani Honzík s Franckem Kláska se nechytají, ač jim ani slůvkem v ničem nepřekážel.

Ale bylo souzeno, aby se Cimbura přece jen s Kláskem srazil. Putim bývala od dob nepamětných starou panskou rychtou píseckou a putimský rychtář se těšil v Písku úctě a vážnosti.

Když Putimáci přijali Cimburu za souseda, jednali s ním jako sobě rovným. Když na něho řada došla, zvolili i jeho, jak se slušelo a patřilo, za starostu obce. — Ale Cimbura věděl, že patří vlastně do Semic a grunt že není jeho, a proto odmítl, pocty nepřijal, ale ve výboru zůstal.

Znovu se blížily obecní volby. S hlukem a ruchem nikdy nebývalým blížily se tentokráte a snášely se nad obcí jako zlé mračno. „To musí přestat,“ křičel Klásek, „aby rychtářství chodilo po obci zároveň s obecním býkem, občané mají volit, svobodnou volbou poctil muže, který svým vzděláním a rozhledem k důležitému úřadu tomu nejlíp se hodí,“ opakoval fráze z novin a hle, ač byla řada na Keclíkovi, vyšel z volby jako starosta — Klásek. I do okresního zastupitelstva vyslal ho nový výbor. Ale podrážděná, uražená menšina vzala si advokáta, podala protest proti volbě a Putim octl se v ošklivém proudu obecních hádek, křiků a svárů.

Celá minulost Putimě a to její ošklivá minulost, jako by rázem povstala z hrobu zapomenutí. Zapadlé historiky rodinné vyhrabávaly, se z lidských pamětí na denní světlo, oprašovaly se a osvěžovaly, znovu se vyčítaly a připomínaly. Každá vesnice má svou hříšnou kroniku a jako do zbrojnice sahá se do ní, když se mezi sousedy zanítí spor — vzplane hádka.

Žije-li obec v míru, „o památkách“ jen samé pěkné, nevinné věci vyprávějí sousedé a slyší mládež.

Ale rozzuří-li se „domácí vojna“, tu rozvaha opouští i šedivé hlavy, zlost nezná ctnost, každá zbraň jest dobrá, každou píď priorané půdy, z

obecního statku, každou hanbu rodinnou, vraždu kdyby jeden na druhého věděl — vášní zaslepeni ve hněvu si ji vyčtou. A mládež opět lačně poslouchá a do paměti přepečlivě ukládá tuto domácí historii. Kronika putimská nyní obohacena novým sporem — bojem o křeslo rychtářské.

Okresní zastupitelstvo v Písku mělo správnost volby vyšetřit a rozvaděné strany, smířit. — Obeslalo proto rozvaděné Putimáky k sobě. Den stání se přiblížil.

„Cimburo, musíš s námi,“ povídal Kopecký den před tím Cimburovi na poli.

„Nechce se mi — víš, že uhýbám Kláskovi,“ odřekl Cimbura.

„Půjdemě všichni, nevytácej se, snad tebe bude potřeba,“ dorážel soused.

„Eh — svedete to beze mne, máte advokáta, nerozumím právu, ale sami jste řekli, že volby jsou nesprávné, chlup se v tom našel.“

„Nejedná se ani tak o „lekuř“, protest, víme, ale o dohodu — o smír — všichni se máme dostavit — udělej to obci k vůli, aby k vůli tobě jednání se nerozbito.“

„Přijdu,“ mrzutě slíbil konečně Cimbura; ale snad by si to byl znovu rozmyslil, kdyby se nebyl druhého dne ráno Kopecký zastavil.

Okresní výbor už zasedal, když Cimbura s ostatními vešel.

„Dobře, že jdete, čekáme na vás,“ vítal náměstek okresního starosty putimskou opozici. Cimbura šel poslední a zůstal hned u dveří. Oči jeho přeletěly zasedací síň a poznaly skoro všechny přítomné. Nejdřív sedláky, skoro vesměs starosty z okolních vesnic. Kolíska ze Záhoří, Peřinu z Křešic, Hesouna z Vrcovic i tenkého, suchého Sejpala z Nepodřic. Pány měšťany písecké viděl a poznal Cimbura — řezníka Piksu, co od něho dobytek kupoval, pekaře Kalousa, co mu pšenici prodával, ohromného, vysokého mlynáře, pana otce Lukáše, poznal mladého Pakeše, kupce Šolce i Sobra. „A hle — tamto sedí knížecí lidi, úředníci, ředitel drhovelský, vedle to je pan správčí z Kestřan a to je...“ ale nebylo času domyslit, pan okresní tajemník dočel a jeden z těch pánů počal mluvit. Vadil se skoro s putimskými: „Je

to první případ — dosud v okresním výboru všechny volby hladce jsme mohli schválit, všechny obce jsou lepší než vaše, jsou svorné, tiché a klidné. Jenom vy tam v té Putimi se nesousedsky hašteříte a rekursy podáváte“ — při tom se díval do kouta, kde stál Keclík, Černoch, Rouček, kde stál i Cimbura.

„Ty časy minuly,“ vstal jiný člen výboru a kázal, „kdy jen sedláci vládli obcí. — Také chalupníci a domkáři mají dnes právo s vámi stejné, a koho oni většinou zvolili, toho musíte uznat.“

„Znám pana Kláska jako gruntovního chalupníka,“ povstal třetí, „ale je to vzdělaný a osvícený muž, po celém okrese známý svojí horlivostí a politickou činností, každá obec by si vážila tak uvědomělého občana, pyšnila by se jím. Nechápeme, co proti němu máte?“

Klásek, obklopen novým výborem v druhém koutě místnosti, zářil, usmíval se, kňoury si kroutil a natahoval. Ale oposice stojí schlíplá, hlavy kloní, hanbí se, propadla by se raději kolik sáhů pod zem — jen aby jako žalující nestála na pranýři žalovaných.

I Cimbura stojí, jako na trní stojí, přešlapuje. Jeho velké nohy jako by stály, bosé na žhavých plotnách a ne na prknech a obuté v dobré boty. — Tak je mu nevolno a čeká, dychtivě čeká, že se ozve Keclík a řekne: „Nu, a což já nejsem dobrý a zachovalý soused? Já smím být beztrestně pohaněn? Uražen? Což naše obecní právo a náš domácí řád, to není nic?“ Keclík se však krčí, do podlahy oči zavrtává a mlčí.

„Tak řekněte, co vlastně máte proti panu Kláskovi?“ — ozvalo se tec! od předsednického stolu.

A hle, zase ticho. Co toho nakřičel Jaroš cestou a tu jako by byl němý, ani muk — i Horník ťululum mlčí jako ryba, ani nešeptne — a tam naproti jak se Klásek naparuje, drže se na ně dívá, do očí se jim potupně směje.

„Pusťte mne, baby,“ ozval se v tom trapném tichu Cimburův hlas a rozhrnul před sebou pravicí hlouček sousedů. Ti s velkou ochotou se rozestoupili a radostně si oddychli. Hned jim bylo jinak u srdce. I hlavy pozdvihli a směle se sálem rozhlédli.

„Ach, Cimbura, Cimbura je tu také,“ radostně pozdravovali ho i členové zastupitelstva a kteří ho neznali dosud, zvědavě hlavy natahovali, od hlavy až k patě si ho prohlížejíce: neboť pověst o něm šla už dávno celým okresem.

„Ano, Cimbura se osmělil přijít také,“ zazubil se na ně silák, „a poví vám, proč my tuhle nepřejeme si Kláska za starostu. To je tak, myslíme si, že ten, kdo neumí hospodařit na svém, nedovede ani na cizím.“

„To je urážka,“ jako když ho píchne, vykřikl Klásek a pokročil. Ale Cimbuřovi bylo po tom výkřiku, jako když koně ostruhou bodne. Celém se otočil ke Kláskovi, opřel o něho svoje přísné oči. Klásek svoje sklopil a o krok couvl.

„To je pravda, a uráží-li tě, neměl's chtít ji slyšet,“ tvrdě pokračoval Cimbura. — „Byli jsme vyzváni povědět, proč tě nechcem za rychtáře — ani já tě nechci — a za sebe povím, proč. Předně tě nechci, že jsi špatný hospodář. Máš dobrou chalupu, snad nejlepší půdu v obci držíš, ač ne mnoho, ale máš na ní nejmizernější úrodu. Špatně a pozdě ořeš, málo hnojíš, ale zato dobře střílíš a výborně řečníš. Až budem volit hajného anebo dohazovače, dám ti hlas, ale za starostu tě nechci. — Nechci tě dále proto, že kazíš obec a zvláště mládež. Učíš je chlastu a karbanu, z domova do hospody je loudíš. Vlastenectví tomu říkáš, ale opilství je to. Páni tě chválí, říkají ti ‚pane Klásku‘, a ty, hloupý sedláku, tomu věříš a jiné svádíš. Jestliže pravý vlastenec se musí do nocí po hospodách válet, cigárka pokuřovat, statek zanedbávat, čas a peníze utrácet, křičet a hádat se, pak nejsem a nechci být vlastencem. Strachem se chvějou u nás ženy, když se řekne, že budou v Písku volit poslance, že tu bude poslanec řečnit, schůze anebo tábor se konat, protože vědí kupředu, jak Klásek muže přemluví a v jakém stavu a kdy se mužové z Písku vrátí. Tak sloužíš vlasti sice hubou, ale vskutku jsi její velký škůdce a kdybychom byli všichni Kláskové, vlast a národ přivedli bychom do hrobu. Pamatuj si, co ti veřejně pravím, o svůj statek přijdeš, prodáš jej a rozparceluješ, každému prodáš, kdo dá víc, i židu třeba, anebo Němcovi a třeba Švarcenberkovi. K tomu vedeš i ostatní

sedláky, ochuzuješ je a v nich obec a v obci vlast i celý národ. Zhyň třeba, a ani vrána nad tebou nezakvácí, neboť takových žvanilů může národ ztratit celé kopy. Ale přejde-li tvůj grunt do cizích rukou a za ním druhý a třetí, pak každá ta ztráta jest hříchem proti vlasti a drahému národu, a proto tě nechci za starostu. A ještě proto tě nechci, že jsi lenochem. Zvedni ruce a každý to uvidí na nich napsáno. Máš ruce měkké a hebké jako písař — flintičku a karty v nich míváš, místo otěží a pluhu — i prsten místo mozolu na ukazováčku nosíš, popanštil jsi se — a proto kdybych já vládl, z obce bych tě dal vymrskat a sem mezi pány, do Písku zavřít, abys nám na vsi mládež nekazil a špatný příklad nám všem nedával.“

Páni u dlouhého stolu se vzpamatovali. „Uráží! Uráží!“ vyskakovali vrchnostenští úředníci a po nich měšťané. „To nejsou důvody, to je soukromý život Kláskův, po tom nikomu nic není,“ — volali jeden přes druhého.

„Pravím, že to nejsou urážky, ale pravda,“ — tvrdě oproti všem opakoval Cimbura a odtrhl oči od Kláska. Jako po výprasku, tak „dobře“ Kláskovi bylo, jak se skřípce kdyby ho pustil, tak si oddychl. — Svědomí mu sice říkalo: „Pravdu má Cimbura,“ ale uražená ješitnost a samolibost bouřila se v něm.

„Žalovat budu, Cimburo, tebe žalovat — pro urážku na cti!“

„Žaluj, směle žaluj. Nejsem jako ty, abych někomu po cti sáhl a potom utekl. Stojím ti v slovu zde a kdekoli a opakuji slavně, že tě nechci uznat starostou, protože tě mám za nejhoupějšího člověka ze vsi, který nedovede spravovat ani padesát korců vlastní půdy a proto nemůže spravovat ani obec, ani okres. Tak, to jsem tedy chtěl říci — a teď tu buďte s Pánem Bohem,“ obrátil se na patě a za hlubokého ticha odcházel. — Když už stál ve dveřích, vzpamatovala se i „jeho strana“ a odešla s ním.

Ticho v okresním výboru přerušil advokát. „Pane Klásku,“ lahodně povídal zahanbenému, zpráskanému sedláku, „toto si líbit nenechte. — Chcete-li, napiši vám žalobu, a podíváte se, jak Cimburu skřípnem.“

„Tak napište a hodně brzy,“ vybuhl Klásek vztekle.

Putimský spor se v tom zasedání neurovnal. Přemlouvali sice Kláska, aby se dobrovolně své nové hodnosti zřekl, ale ten ani slyšet nechtěl, lekuř podám, nepotvrdí-li mne — a až do Vídně to poženu — nepovolím a nepovolím, ukážu jim, co je putimský Klásek.“

„Tak — dobře tak,“ popichoval ho advokát — a pak i Klásek se svými věrnými odešel.

Dvě strany utvořily se tak v Putimi — dva starostové tam byli a dvě obecní zastupitelstva.

— Rozpadla se obec, na dvě půle se rozčísila a skoro proti jeho vůli, zcela mimovolně se stalo, že v čele jedněch stál Cimbura a druhé proti němu vedl Klásek.

„Cimburo, vezmi si také advokáta,“ radili mu jeho přátelé, když úřední posel roznosl po vsi plno obsílek k soudu. Všichni jako svědci byli obesláni i okresní zastupitelstvo celé, jen aby útraty sporu byly co možná největší.

„Prosím tě, vezmi si advokáta, bojím se Kláska. Zaplete tě do sporu, snad i do kriminálu připraví,“ s pláčem prosila i muže svého Marjánka.

„Pošetilá ženo,“ odbyl ji Cimbura, — „řeknu pravdu, zas otevřeně ji povím, nic nechci zapírat, z ničeho se vykličkovat. Nač je mi třeba doktora,“ a sám a sám postavil se před soud. „Škoda,“ pomyslně si, „že už tu není pan guberniální rada,“ — když vystupoval po schodech do soudní síně, vzpomínaje na pana Miltnera, jež před lety vozíval.

Mladý soudní adjunkt přečetl žalobu a jal se vyslýchat Cimburu. Vyznal a nezapřel ani slova — všecko i svědkové souhlasně potvrdili — proti Cimburovi i jeho přátelé vlastní mužně svědčili: „Ano, to mu řekl, že je ožrala, že je žvanil, lenoch že je a nejhloupější člověk ze vsi.“

„A proč, prosím vás, jste mu nadával?“

„Nenadával jsem — pouhou a čistou pravdu na vyzvání jsem mu do očí řekl.“

„Jak to — na vyzvání?“

„Chtěli vědět, proč nechci mít Kláska u nás starostou. Tak jsem pověděl pravdu — proč.“

„Pravdu, milý příteli, pravdu nesmí člověk vždy a všude mluvit,“ usmál se adjunkt, „můžete mít pravdu, ale nemáte právo ji vyslovit,“ a rozkládal Cimburovi rozdíl mezi pravdou a právem.

„Co je vám konečně do toho, že Klásek pije, že lenoší, že řeční a karty hraje?“ končil soudce přímou otázkou.

„Je mi do toho a mnoho,“ odpověděl Cimbura a celý soud se po něm zvědavě otočil. I sedláci zbystrili sluch. Myslili si v duchu: „Ten pán má pravdu — Klásek za své pije, svoje utrácí, svůj statek zanedbává. Co je Cimburovi do toho.“ Cimbura je patrně jiného mínění než oni všichni, zas má něco zvláštního. —

„Tak co — prosím vás?“ — pobídl adjunkt otázkou váhavého Cimburu a sám pohodlně si usedl, nohu přes nohu přehodil a ruce na klínu si sepjal a poslouchal.

„To je tak,“ počal Cimbura svým oblíbeným rčením, „zůstáváme v jedné vsi spolu — já i Klásek — v Putimi, jak všichni víte. Jaký pěkný život před nedávnem ještě jsme tam vedli! O ‚sejpcě‘ a o památkách jsme si popili, zazpívali i zatancovali, co kdo proti komu měl? upřímně jsme si pověděli, ale nebylo hádek a sporů, a byly-li, po sousedsku doma se srovnaly. Co se u nás upeklo, doma u nás se i snědlo. Na ‚hrátkách‘ jsme se scházeli, noviny si přečtli a o všem promluvili. Chasa mladá scházela se na vsi, zazpívala, zavýskala a do záležitostí obecních a veřejných se nepletla. Nikdo by jí toho nebyl strpěl. — Dnes je u nás všecko na ruby. — Mladí mají slovo a starým poroučejí. Sotva že je po večeři, nikdo si chlěva ani dvora nevyšimne, popadne dýmku a pytlík s tabákem a — hajdy — do hospody. Klásek tam má sólo, školu tam drží, nadává všem, kdo nejdou za ním, pivo se pije, zpívá se, karty se hrajou, ráno vstávat se nechce — práce ospale se koná — všecko hyne. Množí se hádky a křiky, přibývá pranic a bitek a o všem dovidá se tu v Písku okresní soud. Hrubých činů přibývá — stromky u cest se lámou, oplzlá slova, nečistě písňe a hrubé nadávky se množí. A kdo je tím vinen? — Kláskovo živobytí a jeho špatný příklad. I já piju, o památkách a o sejpcě piju, abych se společnému řádu a zvyku

nevymykal — proto ze zkušenosti mluvím. Napiju-li se piva, hned jsem jakoby jiný člověk. Napřed veselý a hravý, pivo mě rozkuráží a roz dovádí, polechtá mne. Cítím, jak vůle moje slábn e, jak vládu nad sebou ztrácím, jak rozvaha mne opouští — rozum můj jak se kalí — stávám se lehkomy slným, k pošetilostem náchylným. Piju dál a hle — furiant se ve mně probouzí — pýcha v srdci mém počne hlavu tyčit — do sázek se pouštím — peníze jako plevy rozhazují a utrácím — krev jako oheň v žilách proudí — sebe přečeňuji a všecko ostatní podčeňuji — rozjařím se — mnoho a hloupě mluvím a odporu nesnáším. A piju-li ještě dál, stávám se hrubým, zlým a nebezpečným člověkem, ke kterému neradno se přiblížit. — To cítím sám na sobě, co ze mne pivo dělá — a proto v nejlepším pít přestávám a sotva třikrát do roka do úst je vezmu. Ale teď denně se u nás nestřídmě pije, denně lidi otravují, kazí a hubí dobré mravy, mládež znemravňuje a dospělé ochuzuje, a to všecko u nás máš na svědomí — ty — Klásku — ty a nikdo jiný.“

Pěkně a pozorně poslouchal pan adjunkt a byl by i dál poslouchal Cimburu, který, když se jednou rozjel, plynně a hladce mluvil; ale Cimbura domluvil a mlčel.

„Je-li tomu tak, jak pravíte,“ počal zvolna a stísněně pan adjunkt, „pak ovšem máte nejen pravdu, ale i právo na své straně, pak by se vám důkaz pravdy podařil. Kdo vám to dosvědčí?“

„Jsou-li poctivci — ti všichni zde, a s nimi celá Putim.“

„Ano — Cimbura má pravdu,“ všichni — i ti, kteří s Kláskem byli, v té chvíli přísvedčili a bylo po soudu.

Nic nepomáhaly rekursy a odvolání — „veřejné mínění“ vyhrálo. Klásek nebyl ani jako starosta potvrzen — dokázalo se mu i jeho pytláctví i pokuta, kterou kdysi platit musil. Nové volby byly v Putimi vypsány a z nich vyšel jako starosta Keclík se starým výborem.

Klásek, poplativ soudní výlohy četných sporů, zanevřel na Putim i Putimáky — koupil si v Písku hospodu. Ve veřejné dražbě písecký notář za několik tisícovek vydražil jeho živnost, jak stojí a leží.

„Chléb prodal a nůž si koupil,“ řekl o Kláskovi tehdy Cimbura. —

Putimští věděli sice, že notář nekupoval pro sebe; ale jich ani ve snu nenapadlo, že dražil pro — Cimburu.

Několik let držel se Klásek v Písku nad vodou. Sháněl politické schůze, agitoval, byl jednatelem různých, většinou německých pojišťoven proti ohni, koňským handlířem. Ke konci se stal i dohazovačem ženichů a nevěst, až jednoho krásného dne z Písku zmizel. Habaděj dluhů zůstalo po něm. „Odejel do Ameriky,“ trousila se o něm pověst.

„Je štěstí, že nemá děti,“ řekli si v Putimi.

Ale Cimbura zakroutil povážlivě hlavou — „anebo to právě se stalo jeho neštěstím“ a více neřekl ani slova. Jenom neúměrně se dřel na zanedbaných pozemcích, aby jim nahradil, v čem Klásek na nich zhřešil — hospodářské budovy všechny opravoval, přestavoval a v několika letech gruntovní chalupa Kláskova nebyla k poznání.

„To sobě Cimbura chystá výměnek,“ chápali lidé a nemýlili se.

VIII.

Konečně se zdálo, že se dostanou ve Vídni k veslu lidé spravedlivější. Bylo to roku 1870, kdy se počal obracet politický vítr a vál směrem nám příznivějším.

Národu našemu jako truchlícímu děcku slibovali alespoň vyrovnání, korunovaci, splnění jeho požadavků jazykových. Národ jako dítě věřil, těšil se a doufal. Ulehly na čas vzduté vlny politického boje také proto, že myslí všech zaujala znovu vojna, do které se pustila Francie s nenáviděným u nás Pruskem.

V této klidnější době chystal se královský Písek k činu. Seskupilo se několik hlav a z nich vyšel návrh — založit v městě rolnickou školu. Myšlenka se ujala, rostla. Zajímaly se o ni hlavně velkostatky a přály jí. Kníže Paar, kníže Windišgréc, oba Švarcenberkové — Orlický kníže i Hlubocký kníže Lobkovic, kteří všichni mají statky v píseckém hejtmanství anebo v jeho blízkém sousedství, s myšlenkou souhlasili. Šla doba hospodářského rozkvětu. — Jako ve všem i v hospodářství polním opouštěly se staré vyšlapané dráhy a hledaly se nové cesty, a způsoby, jak dal by se výnos hospodářství zvýšit. Stroj počal i zde vytlačovat lidi ze stodol i z polí.

Bylo potřeba v panských dvorech nejen jako dosud hrubých a

přísných poručníků, poklasných a šafářů, ale i vyškolených, se strojem obeznámených hlav, zvláště když počaly se i ve zdejším kraji pěstovat nové plodiny, jako cukrovka anebo čekanka, když činěny pokusy s chmelem a vrbou košíkářskou, kdy hledány nové zdroje v zanedbaném dobytčářství a opuštěném hospodářství rybničním.

„Schopných lidí potřebujeme jako soli,“ naříkali si ředitelé panství jednohlasně, „podřízených lidí, kteří by přesně vykonávali naše plány, plnili naše rozkazy, dozírali na dělníky. Ale kde je vzít?“

„Rolnická škola!“ Konečně bylo vysloveno to spásné slovo!

Ano, jenom ta nám je vychová, dodá. — Jen rychle třeba ji založit, v život uvést. Obec Písek dá pro ni dům, okres zaplatí učitele — jen žáky třeba sehnat, zájem pro školu vzbudit. Na to nestačí noviny „Poutník“, je třeba svolávat schůze, sedlákům věc vyložit, na výhody je upozorniti pohnout, aby své synky do školy dali.

Všichni správcové v soukromých hovorech doma vypravují rolníkům, co se pro ně v Písku chystá. — Školu předem velebí, hochy sami vybírají a označují, které by mohli dát do „rolnické“ zapsat, líčí, čemu se tam budou učit, co tam uslyší a uvidí. Ale sedláčkové krotí hlavou, neodporují přímo panu správci, ale také neslibují. — Vymlouvají se jen, „až uvidíme co a jak,“ váhají a nedůvěřují. — Zlobí se správcové, zlobí se i milostpaní ředitelové, zlobí se sám i nejjasnější kníže pán. Nelze školu otevřít a vyučování zahájit, dokud nebude postaráno o žáky. „Ať svolá okresní výbor velikou schůzi rolnickou, at pozve všechny starosty a výbory. — Tam ať se jim to vyloží a vysvětlí a tam ať hned své synky do školy přihlásí — než se jim to v palicích znova rozloží.“

Usneseno a konečně také provedeno.

Veliká rolnická schůze svolána, na které se mělo jednati o jediném předmětu: „o nové rolnické škole“. Podařilo se vskutku vzbuditi zájem o školu po širém venkově. Hovořilo se o ní víc než o vojně, o které nikdo rád nemluvil, ježto proti všemu očekávání i tentokráte vyhráli Prušáci a Francouzi utíkali. Na schůzi do Písku přišlo sedláků jako mraku.

I Cimbura šel, tentokráte rád a bez nucení. — Sám o tom častokráte přemýšlel, že páni mají školy, gymnasia, reálky i vysoké školy, že by i sedlákům slušela taková nějaká škola, kde by se naučili poznávat vlastnosti dobytka i půdy, stromů i obilí, kde by jim pověděli, jak léčiti koně a ovci, jak pěstovat zeleninu, kde by je seznámili se včelou i ptákem. Mnoho o tom rozjímal i uvažoval, ale vždycky se mu zdálo všecko marnost, až teď čte najednou, že se má splnit jícho krásný sen — rolnická škola.

„Oba dám zapsat, Martínka i Vašíka, aby z kloučků byli dokonalí sedláci,“ těší se Cimbura cestou k Písku. — I jiné vybízí a nabádá, zrovna hoří touhou, už aby ta škola začala. Ve schůzi se postavil hezky dopředu, aby všecko jak se patří slyšel a nic mu neušlo.

Tentokráte schůzi předsedal kníže Lobkovic. — Sedláky pěkně přivítal, potěšení nad velkou účastí vyslovil — hezky k tichu všecky napomenul, ale také povzbudil, aby po řeči se neostýchali, kdyby jim něco nebylo jasno, na všecko se důkladně vyptat a též své mínění o věci povědět.

„Ano, tak to má být,“ liboval si v duchu Cimbura, tak se mu to líbilo. Nač křiky a hádky, jeden po druhém ať se přihlásí, ať řekne své mínění a vyslechne, co zas jiný myslí. I to se mu líbilo, že ve shromáždění nikdo nekouřil a také piva tu netočili.

„To jenom pokud tu bude kníže pán. Jak odjede, hned bude všecko jiné,“ vykládal kdosi Cimburovi. Ale ten neměl už ani času se ohlédnout, neboť na tribuně stál řečník a už také oslovil shromáždění. „Národe můj! Drahý rolnický lide český!“ ozval se zvučný hlas řečníkův. Jako by je hedvábným šátkem pohladil, tak mile dotklo se selského sluchu takové nadšené oslovení. O potřebě vzdělání vůbec dlouho jednala řeč, než konečně dostala se ke vzdělání selského lidu zvlášť. Řečník velebil stav rolnický, jádrem a sloupem národa jej nazýval, do dějin zašel, až do válek husitských se dostal a statečnost jihočeských sedláků oslavoval, o Bílé Hoře se zmínil.

Jaksi netrpělivě a jenom už na půl ucha poslouchal Cimbura.

„Nějak málo o té škole mluví — dostat se k ní nemůže — to, co povídá,

už stokrát jsme slyšeli. — I Klásek tak po hospodách mluvíval,“ reptal Cimbura v duchu; ale marně čekal.

„Abyste ku staré slávě a bývalému rozkvětu znova přivedli ctihodný stav svůj — nuže — bratři rolníci,“ jako uštknut podíval se při těch slovech Cimbura na řečníka, jemuž na bílých hebkých prstech třpytily se prsteny, „obětí nešetřte — a založte si rolnickou školu. Potlesk zaburácel kolem. To těžké mozolovité ruce selské nadšeně tleskaly. Skoro bez dechu stáli tu sedláci — tváře jim zčervenaly a oči se jim leskly — tak je uchvátila řeč, opila chvála a omámilo lichocením. — Prostě a upřímně poddávali se dojmu a každé slovo řečnickovo brali za čistou, neklamnou pravdu.

Železo třeba kout, dokud je žhavé. Kníže pán povstal. — „Pst — pst — ticho,“ okřikovali hned shromáždění — i ti, kdož byli známi v okrese jako největší radikálové a demokrati — kteří tu seděli u předsedy nejbliže.

„Mlčet, kníže pán chce mluvit,“ vykřikl konečně sám řečník.

Všichni jako na povel ztichli. — Mírný a jednotvárný, trochu česky tvrdý hlas předsedův se ozval:

„Můj pan předřečník vám vyložil krásnými slovy s pádnými důkazy, jaký význam bude mít pro vás a pro vaše děti rolnická škola. Kdo je pro ni, ať zvedne ruku.“

Celý les rukou pozvedl se nad hlavy.

„Učiníme zkoušku opačnou. Kdo je proti ní, ať zvedne ruku.“

Jako bys je zpřerážel, schlíple klesly všechny; ruce podél těla dolů — jenom jedna — jediná jedna ruka v šerkovém rukávu trčela do výše a jako by se hlásila k životu mlela nervosně, nedočkavě prsty.

Všichni se ohlíželi po té ruce. I kníže skřípec, kterým až dosud si pohrával, na nos si posadil a na tu smělou ruku se zadíval. Ona i jeho pohled vydržela, neklesla. Jako praporeček dál se čile třepala, všechny v úžas přiváděla. — Co s tou rukou udělat? Jak se jí zbavit, aby nepřekážela, shody nerušila. Kníže pán si byl jist všeobecným souhlasem a proto jen, aby triumf narostl, nařídil opačné hlasování a tu ozve se náhle tak disharmonický tón. Ta ruka tam se hlásí; či je to vůbec ruka? — Ano, či je to

ruka? Ta otázka zajímá všechny. Krky natahují, na špičky vystupují. — „Kdo je to? — Kdo je to?“ se ptají a okolí té ruky už jim odpovídá: „Kdo jiný — než putimský Cimbura!“

„Ten musí mít všude a vždycky něco extra,“ reptá shromáždění, zlost se ho zmocňuje, zlost na Cimburu, že nejde s proudem, že už zas nějaký vlas v tom našel. Jako by se za něho styděli, odtahují se a odstupují od něho sedláci, aby bylo vidět, že ta vztyčená ruka není jejich a Cimbura ve chvílce stojí sám.

Jako by ho nebylo, přehlíží ho předseda. — Myslí si nač dbát jediného, který se staví proti všem. Nevšimne si ho a pokračuje: „Jsme tedy všichni pro školu —“

„Počkat, pane kníže,“ ozval se hlas jasný jako zvon a čistý jako stříbro. Vyšel z klenuté hrudi a širokých plecí Cimburových.

„Nemáte slovo! Nemáte slovo!“ — jako chrti vrhaly se proti Cimburovi poštvané, rozdurděné hlasy, dráždíce k odporu.

„Udělují mu slovo,“ řekl však kníže s ledovým, lhostejným klidem, který Cimburu smířil, upokojil a rozvahu mu vrátil. I ostatní se ztišili.

„Povězte nám nejprve, kdo jste, a potom proč jste proti škole,“ řekl kníže s úsměvem, se zálibou hledě na statného muže.

„Já jsem sedlák — Jan Cimbura z Putimě. — Proti škole nejsem, naopak, vroucně si ji přeji, ale než pro ni zvednu ruku, chci mít ve všem světlo. Ten pan řečník vlastně nic nám o škole nepověděl, ani nám neřekl, kde ji máme mít.“

„Kde jinde, než tady — v Písku přece bude.“

„Chyba, pane kníže, velká chyba! — To je hned, proti čemu jsem.“

„Ale, příteli, kde byste ji chtěl mít? Snad ne na vsi někde? Snad ne u vás — v Putimi?“ s jemnou ironií v hlase škádlí kníže sedláka. K úsměvu knížecímu dali se do uctivého smíchu všichni kol kolem.

„Třeba v Putimi, anebo ve Smrkovicích anebo v Hradišti, všude ve vsi, jenom ne v Písku,“ klidně a vážně odpovídá Cimbura.

„A proč ne v Písku?“

„To je tak,“ rozjížděl se Cimbura. V té chvíli zaplál i on krásným ruměncem po lících. — To sedlák, venkovan se v něm probudil, člověk-sedlák, který zcela pudově pocítil teď odpor k městu a jeho zvykům, poněvadž až vášnivě miloval svoji prostou ves, černou půdu v ní, zděděné zvyky staré a těžkou práci vesnickou. — Plápolalo mu v té chvíli tak slavně v duši, jako mu bývalo před každým hrdinským činem, který silou svojí provedl. Cítil, že má teď chrániti selský dorost před škodnými vlivy města, že má obhájití prostotu a jednoduchost selského života. Jako by si chtěl myšlenky svoje srovnat — odmlčel se na okamžik; ale pak začal a jako proud bez přestávky potom tekla s jeho rtů tato prostá, přesvědčivá řeč. „To je asi tak. Tu v Písku zůstávají měšťané a proto zde ať si mají své školy, tu ať je gymnasium a školy reálné, tu ať se vychovávají páni. Hned od chlapčích let ať si zvykají na dlažbu ulic, na panskou mluvu hladkou a úlisné moresy, na městský kroj a stroj, zkrátka na život, jaký jednou budou muset ve světě žít. I my — sedláci sem do těch škol posíláme svoje synky. Chybujeme jenom, že sem posíláme svoje vtipné a nadané hochy, řekne-li pan farář anebo pan učitel: ‚Váš kluk se dobře učí,‘ sebere ho tatík a odvede do Písku, do škol, hloupého si nechá doma. Ale zdravý rozum říká, že to chyba a urážka našeho stavu. Sedlák musí mít ‚filipy‘, musí umět pozorovat zem i nebe, vzduch i vodu, lidi i zvířata. Proto nejbystřejší chlapce nechávejme doma a jen ty, co by na statku nic anebo málo svedli, ty vodme do Písku do škol, aby se stali pány, za které myslí předpisy, zákony a oni jen plní, co jim jiní nařizují. Sedlák musí jednat a rozhodovat sám — podle svého rozumu a důvtipu potýkat se s polem, loukou, lesem i zahradou, aby mu vydala úrodu. A pro tyto nejlepší synky svoje i my toužíme po škole — ovšem škole rolnické, selské. A jako nelze ryby chovat na stromech, tak nelze vychovávat sedláky v městě; leda je kazit — to ano. Zkazí se nám tu mezi vámi naše krev. Proč sem do města má chodit příští sedlák a tu ve městě rok anebo dva žít? Aby se tu naučil kouřit cigárka, panský maso jíst, pivo s vínkem popíjet? Chodit do divadla, hospod a kafiřen? Tu ve městě změkčí a zleniví, z pohodlní a popanští se. — Spatří tady lehký život oficírů

a zachce se mu ho, místo hrudy zamiluje si dlažbu a místo polních cest — chodníky. Místo po tichých polích zatouží po hlučných ulicích, místo lesů vidí parky a místo ve vsi s doškovými střechami bude žít v městských domech kamenných. Nebude mu milo místo pera třímati kleče pluhu, jeho ruce mu změknu, od práce se odvrátí a od cepu k tužce, od kosy k písmu, od potu k inkoustu přilnou. Jeho nohy ve městě dřevěnku odvyknou. Naše pěkně kvítkované kožichy s tulipány, žlutavé kalhoty kožené, vesty soukenné, pestře vyšívané, liščí nebo vydří čepice pro léto i zimu, slovem, náš starobylý práchenský kroj selský zmizí, kus po kuse městské móde podlehne. — Takoví sedláci by na gruntu mnoho snědli, ale málo — svedli.

Po chlapcích děvčata začnou! Odhodí bytelnou šerku, živůtky strakaté, hrající proměňavými barvami, bílé pleny rozpodivného vyšívání a továrními pabučinami se budou odívat. Počnou se nejen látkou, ale i stříhem po městě opičít. Dlouhá roucha městek si oblíbí, aby zastínily svoji krásu přirozenou, navléknou a navěsí na sebe krásu umělou, nebudou to víc panny jako polní lilie, ani jako oku i srdci lahodné luční kvítí, ani jako skromné a vůní vábivé fialky, ale budou jako papírové květiny uměle dělané. Padne-li náš kroj, bude nám jako stromu, jemuž kůru sloupají, vadne, vadne, až uvadne. Našeho jádra se chytí červotočina — marnotratnictví. Hospodář nenašetří dětem věna, a až přijde čas vdavek, začne z lásky k dětem parcelovat svoje živnosti. Z bývalých sedláků nadrobíme chalup, baráků — žebráků, náš národ stane se národem chudým, Češi tu budou, ale půda, totiž lesy, pole, luka, řeky, doly a továrny nebudou víc jejich majetkem — dřít se budou, ale ne pro sebe, nýbrž pro jiné. Kéž se mýlím! Ale zdá se, že bezpečně výchova sedláků ve městě k těm koncům směřuje. Je třeba přece, aby sedlák byl věrným poli, louce, vodě, lesu, aby dobře znal ptáky, všecku zvěř dobrou i škodnou, aby dobře uměl zacházeti se stromy i travou, s květinami i bylinami. — Ale tu spřátel i se s městem, hospodou, zábavou, naučí se žít z hotových peněz a zvykat si na plat. A tak až tu školu zde ve městě naši synci vychodí, nebude se jim chtít zpátky na grunt k tuhé práci, ale do služeb se poderou k pánům, k vrchnosti, k

vám. pane kníže, půjdou, aby vám svými schopnostmi prospěli, protože vy z nich naděláte ne úředníků, ale jen poručníků. Hajní, dozorcí, šafáři, poklasní, baštýři, štolbové, kočové – to se z nich v té škole za rok, dvě léta vychová, ale nikdy ne dobří sedláci. Tak to cítím, tak vnitřní hlas v duši mi to povídá a proto jsem pro školu, ale jsem proti tomu, aby byla v Písku, buď na vsi ji chci mít, nebo raději nikde!“ – Odmlčel se Cimburu, ale bylo vidět, že se slova nevzdává. Ustoupil jen, pozoruje, jak u stolu se kohoutí, a že některé kníže pán jen stěží na uzdě udržuje, aby mu do řeči neskočili. – Ale sedlákům v lebkách počalo svítat.

Neokřikovali Cimburu, ale pozorně jeho vývodům naslouchali. – Zvláště jim lichotilo, že by u nich, ve vsi, mohla býti škola. I jeho smělost se jim líbila – „hle, jak mluví s knížetem a jak kníže s ním hovoří, jako by spolu rovnými byli.“

Z těch úvah vytrhli je rázem vášnivě řeči. Páni jeden přes druhého na Cimburu se obořovali. Vykládali mu o škole, co a jak v ní bude zařízeno. Pokusné pole a zahrada se zakoupí – školka se založí, ven, na knížecí dvory budou žáky vodit, aby hospodářské stroje poznali a užívat se jich naučili. Umělá hnojiva poznají, ukážou a vštípí jim nové způsoby pokrokového hospodaření. A co si Cimburu myslí, že snad učitelé mají zůstat někde v hloupé vsi k vůli němu – jedinému ze všech, co se jich tu sešlo. Všichni souhlasí – jen on jediný zase kazí mír a svornost.

Každému jinému by šla hlava kolem z toho, byl by se odmlčel a vzdal. Ale Cimburuova hlava byla jasná a srdce jeho srdnaté. Nechal všechny vymluvit, čekal – až kníže pán zase vlídně se ho optal:

Co tedy myslíte, sousede Cimburu? Přesvědčili vás konečně ti pánové a jste pro školu v Písku?“

Nepřesvědčili, pane kníže, a nejsem ani teď ještě pro školu naši v Písku.“

„Tak vyvraťte jejich důvody.“

„Nevím, půjde-li to, neboť se mi zdá, že si neporozumíme. Hádám, že oni jinak cítí než já a já jinak než oni a sotva se mi taky podaří

slovy správně povědět, o čem jsem v duši pevně přesvědčen. Není mostu, po kterém bych já přešel k nim, anebo oni ke mně. Sedlák s měšťákem nemá nic společného. Jeden nerozumí druhému a často posmívají se sobě navzájem. Já jsem mu směšný se svými černými kozlovicemi, s kazajkou posázenou velkými knoflíky, brousí si o mne vtip, vezím-li v ovčím kožiše a beranici. Proto, chce-li se v masopustě obléci za maškaru, obleče selské šaty a jde v nich na maškarní bál. Slečinky městské za selky se strojí. Ale i my smějeme se měšťáku-třepáku. Je nám směšný tuhou, jako prkno naškrobenou náprsenkou, svým tuhým, obojku podobným límcem u krku i libujeme si ve své měkké, poddajné košili a ve svých volných, pohodlných šatech, a strojí-li u nás maškary — jistě nechybí v nich měšťák s cylindrem, frakem a pantaloný. A přece nesluší se měšťáku opičit se po mně, ale ani já nesmím se opičit po něm. Sedlák celý život musí žít na vsi, tak ho ve vsi vzdělávejte. Měšťák se stane úředníkem, kupcem, obchodníkem, učitelem, advokátem, proto ať roste a se vychovává mezi lidmi v městských školách. Sedlák ne tak lidem, ale za to koním víc, dobytku, polím, lukám, stromům, obilí musí rozumět — v tom tkví jeho kořeny a mezi tím ať roste a od malička se vychovává. Na pokusném poli, pravíte, bude se učit hospodařit! Čtyři — pět strychů třeba ať měří — na šířku je přeskočím — na délku je kamenem přehodím — a to ubohé pole na záhonky rozdělí, čtyřicet, padesát synků dva nebo tři učitelé budou pokusy týrat a trápit. Co si s tím má chlapec počít? S Pánem Bohem hrajte si s pokusy ve městě; ale my žádáme skutečnost a ne pokus — opravdovost, hotové a osvědčené zkušenosti, jež by se nám u nás ve vsi, na našem hospodářství dokázaly. Do panských dvorů, pravíte, povedeme žáky a názorně jim ukážeme, jak se tam hospodaří. A k čemu? ptám se vás. Z těch žáků, kteří do té školy vstoupí, bude mít snad některý panský dvůr? Dá sem svého syna kníže pán Švarcenberk, nebo Lobkovic, Windišgréc? Proč tedy ukazovat synkům našim knížecí dvory a zařízení jejich, když budou hospodařit jen na nejvyšších stokorcových gruntech? Či myslíte, že z nich si vybere kníže pán ředitele, správce anebo důchodního? Jistě nevybere! Jiebo úředník musí mít vyšší

školy, německy musí umět a mezi pány vyrůst. Proto jim neukazujte panských dvorů, pokusům je neučte, městu je nezvykejte, ale ve vsi je nechtě. Myslíl jsem vždycky, že je škola k vůli dětem a ne děti k vůli škole. Proto i ta rolnická škola musí k vůli žákům ven do vsi, za nimi i učitelé tam musejí, i přednášky i stroje — a všecko. Vyberte si kteroukoli ves — postavíme tam budovu — i učitelé v ní mohou bydlet; ale pokusným polem budou všechny selské statky v té vsi. Tam ve statcích musejí i žáci bydlet a spolu všecku práci konat — koně česat, krávy dojit, telata odstavovat. Musejí orat a sít, včelařit a štěpařit. Učitelé budou jako otcové ve dne jim radit, na ně dozírat, práci ukazovat a večer nebo v zimě je shromáždí ve škole a z knih je budou učit. Až je vyučí—domů je propustí a list za vyučenou jim dají a synek domů přijde na takový statek, na jakém hospodařit se naučil. Ano, takhle si představuju školu selskou já. A to jsou důvody, proč ji nechci ve městě, ale pro ves ji žádám.“

„Cimburovi se zdálo, že to řekl všecko jasně, přesvědčivě, že mu každý musí dát za pravdu — a přece jak domluvil, už se zas čepýří a kohoutí páni na věj stupku a sedláci kolem něho.

„Nechtě ho“ — „nevšímejte si ho“ — „jedna vlaštovka nedělá léta“ — „k vůli Cimburovi nebudeme školu stavět někde ve Lhotě.“

Jediný kníže zas zachoval vznešený klid. — Mrzelo-li ho něco, byla to nakvašenost, se kterou se Cimburovi odpovídalo.

„Je mnoho pravdy v tom, co ten rolník tu povídá — je vidět, že o té škole mnoho mysli. Obírejme se chvílku jeho názory,“ promluvil předseda. Ale i on byl ukřičen. Blížilo se poledne. Shromáždění cítilo hlad a žízeň, přesytilo se debatou, horko je dusilo, po konci toužil kdekdo.

„Konec — konec,“ bouřily hlasy, „co nevidět je poledne.“

Předseda vytahuje hodinky, překvapeně zamrkal očima. „Sapristi, jak to uběhlo a já slíbil kněžně dopoledne se vrátit,“ projelo mu hlavou a rychle ukončoval schůzi. Znovu zjistil potěšitelný zjev a povznášející jednomyslnost, se kterou všichni vyslovili se pro rolnickou školu v Písku, poděkoval za hojnou účast a už podával ruce kolem a odcházel.

Jediný Cimbura nevyčkal konce a ještě před ním odešel.

„Kde chcete, si tu školu mějte — třeba na děkanské věži; ale mé synky ani Martinka, ani Vašíka do ní nikdy nedostanete,“ huboval cestou. — Ostatní všichni hrnuli se ven — knížecí ekvipáž už rachotila po kostrbaté dlažbě. Chvíli mlčel kníže a choulil se ve svém kožíšku — až náhle, když povoz vyjel z města, tiše ubíhaje rovnou silnicí mezi stromy — promluvil na svého ředitele panství, s nímž v kočáře seděl: „Kdo je to ten Cimbura?“

Ředitel překvapeně podíval se na knížete. Hle, nač pán myslí! Kým se v myšlenkách obírá! Hloupým sedlákem! Jistě knížete mrzí odpor Cimburův, jistě se na něho zlobí — hádá ředitel a proto hned ochotně odpovídá:

„Putimský sedlák je to, Jasnosti, Jan Cimbura se jmenuje, hloupý člověk s nepokojnou hlavou, jen různice tropí a nešvár všude a ve všem rozsvívá.

„Hm, hlupák zrovna není,“ prohodil kníže a zase se odmlčel.

Ředitel se překvapeně dívá na knížete. Není s ním spokojen, nerozumí mu, neví, co kníže myslí a soudí. — Neví proto, jak má mluvit a tak raději mlčí.

„Znáš Jana Cimburu? Vypravuj, co o něm víš!“ poroučí znova kníže. Ředitel myslí, že jasný pán teď alespoň na Cimburu zapomněl, a zatím podivné — tak mu v mysli uvíz' jako hřebík v prkně — dosud se jím obírá a těžko poznat, zda s libostí anebo nelibě. Nevolno je řediteli, nebo neví, jak řeč svou přibarvit. Není času na dlouhé rozmýšlení, zná knížete, ví, že odpověděti musí hned, naráz, po vojensku.

„Jak bych neznal Cimburu,“ proto se zdánlivou ochotou odpovídá, „po celém okrese se o něm vypravuje. Každé dítě umí pohádky o jeho síle.“

„Pověz i mně nějakou.“

„Panské choutky,“ zlobí se úředník na knížete. On, ředitel panství, musí se snižovat k Cimbuřovi, shánět v paměti, co mu v ní o jeho činech uvázlo.

Skoták ve volárně anebo pasák jaloviny na některém knížecím dvoře lépe by knížeti posloužil a slušelo by mu to, on, ředitel, přál by si vykládat

knížeti o meliorování a komasaci pozemků, o parním orání, o bernském a simentálském skotu, o yorkšírských vepřích, o ovci zvané merino; ale není vyhnutí, musí mluvit o Cimburovi.

„Znám toho sedláka hlavně z koňských trhů — je milovníkem i znalcem koní — proslulý Marengo, co byl na něm střelen u Střezetic jasný kníže Windišgréc, ten byl z jeho stáje.“

„Hm, podivno — a co dál,“ řekl kníže a znovu zklamal ředitele.

„Chytí se koní a zapomene na Cimburu,“ soudil přirozeně ředitel, znaje knížecí záliby svého pána — „a povím mu, kolik a jaké máme klisny, které hřebce připouštíme a kolik kusů čítá hříběcí stádo naše.“

„O jeho síle jsi se zmínil,“ pobízí kníže.

„Ano, říká se mu vůbec ‚silný Cimbura‘. Jakási zář pohádková jako Samsona neb Herakla, jako obry v pověstech ho obetkává. Nelze všemu věřit. Lid rád přehání a zveličuje.“

„Pověz na příklad, co vykonal,“ netrpělivě přerušil ho kníže.

„Mnoho nevím — nějaký šafář ve dvoře, co víc se stýká s lidmi sprostými, lip by v tom ohledu Jasnosti posloužil. — Ale pamatuji se, jak mi správce v konferenci hlásil, když nám hořel dvůr. Přiběhli a přijeli sedláci hasit z daleka široka. Dvouletá jalovice nechtěla se dát vyvést z chléva, tři chlapi ji vyháněli — strop už prohořival — tu přiskočil Cimbura, popadne ji jako jehně a dýmem vynáší ji na dvůr.“

„To je nerozum — pro jalovici život nasadit,“ poznamenal kníže; ale oči se mu živým zájmem leskly. Jak seděl, k řediteli se obrátil. —

„On také řekl,“ vyprávěl ředitel dál, „že ne pro jalovici, ale k vůli těm třem čeledínům, jichž život byl spoluohrožen, činu toho se odvážil — a také sotva vyšli, strop se probořil a spadl.“

„Dál — dál,“ planul zvědavostí kníže.

„V Písku o trhu seděli jsme v hostinci, v kasině — když se ve formance strhl křik a hádka. Handlíři a dohazovači šidili tam kteréhosi sedláka z Putimě. Sedláci se nedali. Vyskočili jsme a mezi dveře zvědavě stanuli. V největším hluku ozval se hlas jako hrom a současně rána jako z děla. To

Cimbura řka: „Ticho bude!“ rukou do dubového stolu udeřil a bac, v té chvíli roh stolu uletěl, jako by jej uřal. Byla to deska pět centimetrů tlustá – on ji jedinou silnou ranou přerazil, takže po tom činu nastalo ticho v hospodě, jako bývá v kostele.“

„Dál, dál,“ přeje si kníže a řediteli už se rozbřesklo, že knížeti se Cimbura líbí – a proto staví Cimburu hned do nejpěknějšího světla.

„Cimbura nezná bázně, kde jde o pomoc. Klidně svatým křížem se požeňná a s podivuhodnou chladnokrevností pak pravé divy koná. Sám nebezpečí nevyhledává, může-li, uhne se mu, ale vidí-li nezbytí, čelem proti němu se postaví. Ničím nedá se strhnouti, aby se chlubil silou anebo zbytečně na odiv stavěl silácké výkony. Když se jednou v Písku o trhu produkoval umělec a vysadil desítku každému, kdo po něm zdvihne a vzepře jednou rukou dlouhou železnou tyč – všichni diváci z vesnic vykřikli: „Cimbura kdyby tu byl – Cimbura by to dokázal!“ – a už ozvaly se hlasy – „tu je – tu stojí Cimbura.“ – Ale ničím – ani prosbou, ani posměchem nemohli ho pohnout, aby se o to pokusil. Stál na svém místě, zůstal jako přibitý a skromně řekl – „nesázejte – prohráli byste – jistě bych tu tyčku nevzepřel.“ Ale když přijdou k němu tesaři s prosíkem: „Cimburo, krov budeme zvedat – nepomohl bys?“ – „A co bych nepomohl – s radostí pomohu, co mohu,“ odpoví Cimbura a podává tesařům do výše trámy a krokve, jako by to sirky byly.“ – Let kočáru vtom se zmínil, kola počala se dusit v sypkém písku a stanula na dřevěné – kostkové dlažbě, pod parkánem, v zámeckém průjezdu.

„Zvu tě na oběd,“ loučil se kníže s ředitelem. „Ještě nemá Cimbury dost, i k obědu ho chce mít,“ pomyslí si ředitel a rychle dal si zavolatí zámeckého vševěda, starou šafářku, jež opatrovala drůbež.

Ale ani Cimburovi cestou k domovu nešel kníže z hlavy.

„Je to klidný a vlídný člověk,“ velebí ho celou duší – „dalo by se s ním mluvit a bylo by s ním nějaké pořízení přece. Vyslechne tě pokojně, ani námitky, ani odpor ho nerozčilují – stojí za víc, než všichni tam dohromady,“ mávl konečně rukou. Tak zněl jeho poslední úsudek o knížeti.

Ale když se blížil k Putimi, zapomněl na knížete, na schůzi, na školu a na všecku mrzutost. Úsměv pozlatil mu zdravé jeho tváře. Viděl, že mu běží jeho děti naproti.

Jako každý otec, i Cimbura nosil dětem z poutí a trhů, z cesty každé, z města i vesnice, z každé pochůzky „mlsný filec“. Ale nikdy do něho nekupoval cukroví, ani perníkového panáka, anebo koně; ale nejčastěji ovoce — šňůru fiků dnes dětem přinášel, pěkných a sladkých fiků. — Hleděl zdaleka na děti. První jako bujné hřibátko běží Martínek, jako ovečka milá cupe za ním do vršku od kapličky Mariana a Vašíček se pozdí, nestačí jim. „Zdráv není, jak by měl být,“ pozoruje Cimbura a starostlivé oko s neobyčejnou něžností spočívá na opoždujícím se chlapci. Je slabší i menší, hubenější a bledší než jeho bratr—bolestí svírá se Cimbuovo srdce při tom pozorování.

Doběhly děti a věší se na otce, přišel i Vašík a hle, jemu podal otec kornout — on jej smí nést až domů k mamince, která je rozdělí.

Tak Cimbura se vrátil domů ke svým pracím a ani ve snu se mu nezdálo, že kníže s kněžnou jezdí po dvorech, s lidmi rozhovory zapřádající o Cimbuovi, jeho ženě, dětech a hospodářství.

K jaru už táhlo. Letošní zima lakotila sněhem, ani na pořádnou sanici nestačil, počátkem března už nebylo po něm památky. V sadech, v korunách stromů hučel jižní vítr. Zcela jiný vítr, než vane na podzim anebo v zimě. Jemné ucho Cimbuovo postřehlo pokaždé ten rozdíl. Rozuměl tomu větru i dnes. Slyšel, jak vítr stromy ze spánku budí, třese jimi, jako ráno matka dětmi, „vstávejte — jaro je tu,“ šumí ten hlas a dechem svým dotýká se všeho, ale hlavně stromů. A stromy procitly. Nic tolik v přírodě Cimbura nemiloval jako stromy a nic tak rád nejedl jako štěpné jablko. Proto i dnes v tom jarním větru chodil sadem, strom od stromu chodil a prohlížel, jak pupeny naskočily na loňských letorostech, jak na nich kůra se zaleskla a mízou napjala. Pupence pozorně zkoumal a z nich na květ i na ovoce už soudil. Kulaté s úsměvem vítal, věda, že z nich pod žhavými polibky slunce vypučí květ i plod, ale i pupeny tenké, špičaté rád viděl,

protože z nich plíce stromu — listí vyroste. — Ke dvojici stromků teď došel — dva ořechy to byly — až na Vraž do školky si pro ně došel, když se mu jeho spolčata před lety narodila. Vsadil je sem na paměť té šťastné události. Zahradník mu vybral pěkné druhy — „tohle je křapáč, ten má tlustší a tvrdší skořápku,“ řekl tehdy Cimburovi zahradník, „ale tenhle je papírový, bude mít plody veliké, jádro v nich sladké, ale skořápku jako papír tenkou a jemnou.“ Oba se ujaly a rostly na radost hospodáře neobyčejně bujně“ a rychle. Měly veliké a libovonné listy, kůra na nich až dosud hladká a šedá a z větví nahoře se utvořila na každém už krásná koruna. U těch ořešáků už chvíli stál Cimbura. Křapáč Martínkův v jizvách po loňských listech už značně tlačil, i konce mladých letorostů se zdravě zakulacovaly. „Ty’s chlapík,“ pochválil ho Cimbura a starostlivé oko utkvělo na jeho sousedu, na Vašíčkově papíraku. S obavou se k němu blížil.

Viděl, že v koruně jeho snítky nejsou hnědé a lesklé, ale scvrklé a uvadlé, jako mrazem spálené. „A co ty, ospalče?“ promluvil Cimbura na strom něžně jako dítě, „choudneš nějak a chřadneš, tak jako Vašík sám,“ a nehtem škrábl nejvýš, kam dosáhnout mohl, do kůry stromu. Byla suchá a odloupla se snadno a pod ní jako bílá kostička pod kůží zabořilo se dřevo. Cimbura svěsil hlavu a zadumal se. Přece i sem o Štědrém večeru k tomu stromu přišel, ještě je tu na něm tkaná nit, kterou jej obvázal, šeptaje při tom:

„Obvazujte se stromové,
af vám nepomrznou květové,
nepřítel mráz
navštíví vás.“

Špatně si vzal stromek to štědrovečerní napomenutí k srdci, hle, zdá se, že mu ublížil krutý nepřítel mráz, který po vánocích se dostavil.

I o hromnicích letos, jako každoročně, vešel sem Cimbura trást stromy.
— Ohromnou silou svou alespoň maličko pohnul i největším štěpem.

„Třesu, třesu,“ šeptal při tom, „poli, lesu, jaro nesu, stromové probuďte se.“ Jak vidí, všechny poslechly, jen ten Vašíkův strom spí dál a neprobouzí se, jako by už po svatém Josefu nebylo.

„Oříšku, prosím tě, probuď se,“ — prosí Cimbura strom a v srdci je mu při tom úzko, předtucha zlá se ho zmocnila. Bojí se ji nahlas vyslovit. — „Umře-li, umře mi i Venouš,“ napadá Cimburu a sahá do kapsy po noži. Otevřel jej prudce, až pero lusklo, sklonil větvíčku a uřízl jí špičku. „Suchá,“ bolestně řekl, pustil ji na zem a uřízl dál kousek až ke kolínku. Pozorně ten prohlédl, a zase na zem pustil. Tak větev po větvi prohlížel, až z té práce vyrušil ho dětský hlásek:

„Tatínku, někdo k nám přijel.“ To Venclíček přiběhl sem za otcem na sad — až sem k svému oříšku přiběhl a lítostivě se naň zadíval. Čerstvé rány bělaly se v koruně a po zemi leželo plno seřezaných větvíček.

„Copak to děláte mému stromečku?“ — vyčítal hned hošík.

Cimbura místo odpovědi schválil svého chlapce ve svou náruč, jako by se o něho bál.

„Pověz, kdo k nám přijel?“ optal se pak, násilně potlačiv svoje pohnutí.

„Nevím, není to žádný ze strýčků ani tet, není to žádný z našich kmotrů, ba ani žádný sedlák to není, pán s paní k nám přijeli. Nikdy u nás ještě nebyli a my u nich také ne. Neznám je, a oni neznají nás, protože se ptali na prahu: ‚Zůstává tu a je doma Jan Cimbura?‘“

„Tak pojd, chlapče, přivítáme hosty,“ klidně řekl otec, zavřel nůž a hochu ujal za ruku. — Vedl ho něžně přes dvůr, v síni ho poslal k ostatním do kuchyně. Sám vešel do velké světnice.

„Podívej se, muži, jaké to máme hosty. Celá Putim bude nám je závidět,“ promluvila s nádechem hrdosti Marjánka. — U stolu bíle prostřeného skutečně seděli pán a paní, čerstvě načatý bochník chleba ležel před nimi — i skrojek chlebový i nůž a slánka.

„Kdo je ta paní, kdo je ten pán a co je vede k nám?“ přemítá hospodář, ale slovem zvědavosti své nepovolil. Pána někde viděl, ale v té chvíli si nemohl vzpomenout kde.

„Vítám vás pod naši střechu,“ hned promluvil klidně a srdečně.

Za stolem zvedl se pán, usmál se vlídně:

„Nehněvejte se, pane Cimburo, že jsme k vám přijeli. Řekl jsem už vaši paní, že jsme staří známí — na schůzi v Písku, že —“

Oči Cimburovy se zaleskly a vážná tvář se rozjasnila: neboť v té chvíli v duši mu vstala zapomenutá už podoba — poznal knížete. Usmál se a řekl jako tenkrát v Písku:

„Chyba, pane kníže, já nejsem pán a nemám paní — sedlák jsem a tuhle moje věrná a hodná žena Marjánka,“ a tak mile se na ni při tom podíval, že i samé kněžně tváří přeletěl milý úsměv.

Jako růže zapálila se ruměncem po lících i bílém hrdle Marjánka, klopíc zraky; i ona skromně promluvila: „Ani já nejsem paní a nemám pána— selka jsem a to je můj věrný a hodný muž Jan.“

„Dobře, sousede Cimburo,“ pokračoval kníže, „mnoho jsme s kněžnou o vás slyšeli, nejen o vaší síle, ale též o vaší píli, moudrosti a bystrosti — tak mnoho, že jsme si přáli blíže vás poznat.“

„Abych pravdu mluvil, pane kníže, i mně se tak vedlo. Když jsem vás v Písku viděl a slyšel, zdál jste se mi menším pánem, skromnějším a mírnějším, než dělají ti vaši direktori, správcové, ba i než knížecí hajní, baštyři a poklasní.“

„Tak si dobře rozumíme. — Nechme tu sedět spolu ženy a prosím vás, provedte mne po svém hospodářství,“ požádal kníže a Cimbura ochotně vyhověl. Vedl ho nejdříve k drobnému dobytku, k dřevěným chlívkům pro vepře a ke kurníkům.

— „Cimburo, nehněvejte se,“ zastavil se kníže, „ale chlívky máte špatné. Nemají být dřevěné, ale zděné, mají být k severu obrácené, podlahu mají mít nakloněnou a koryta zvenčí přístupná. To by vám pověděla škola.“

„Může být, pane kníže,“ přisvědčil Cimbura. Neboť hostu se nesmí odmlouvat. Otevřel dvířka. Ležela za nimi prasnice, obklopená hnízdem selat.

„Jak jsou stará?“

„Hádejte,“ řekl Cimbura.

„Čtyři neděle.“

„Chyba! Teprv čtrnáct dní.“

„Dobří chov to dělá“ pochválil kníže, — „ale plemeno je špatné. Mám kančička přímo z Anglie, budete-li chtít, rozkážu, půjčí vám ho —“

„Cizí plemeno nám sedlákům nesvědčí,“ nepřímou odmítal Cimbura, „neumíme s ním zacházet, hyne u nás a škodu jen přináší. — Zůstanu věren domácímu.“

Ani kníže neodporoval; ale všude a na všem měl oči. Všiml si slepic na dvoře a zastavil se u nich. Kohout, jako by se pyšnil, že na něm spočinuly knížecí oči, a zároveň, jako by se bál o svou družinu, nadmul se a hlučně zakokrhal.

„Má pěkný hlas i postavu. Smělý je a dobře živený. Jenže má mnoho slepic — má mít hejno ani o deseti kusech. Líp potom slepice nesou. — I jiné slípky bych si zavedl, buď velké kočinky, nebo francouzské houdanky, nebo černé vlasky — škola by vám v tom poradila.“

Došli k ovčínu. Vůně mastné vlny zavanula a Cimbura libostně ssál ji nozdrami, jako by k růži přivoněl. Kníže pán přidržel si navoněný šáteček k nosu pro první chvíli — než si nos uvykl. I v očích slzičky se mu zaperlily, když hospodář široké dveře dokořán otevřel, tak ho štípal do nich jako křen ostrý výpar ovčí.

Stádo právě po jarním bahnění — dosud plaché a nepokojné, vyrušeno v nezvyklou dobu, bázlivě se tlačilo do nejzazšího kouta, jehňata, bahnice i skopci — pouze starý beran kurážně stál pod olízaným krušcem černé soli, jenž tu na řetězu se stropu visel, stanul pod ním, jako by chtěl bránit tuto pochoutku ovčí.

Cimbura chystal se vejít a zahnat stádo knížeti blíž na oči.

„Není třeba,“ zabránil mu host, „vidím-li berana, vidím v něm celé stádo vaše. Má pěkné rohy — hezky šroubovitě zatočené a vráskované, ale sám valné ceny nemá.“

„Co je na něm špatného?“ beze vší hořkosti optal se Cimbura.

„Mnoho vad má, milý Cimbuho, předně je to beran starého selského rázu českého.“

„Myslím, že je jeho předností.“

„Naopak, vadou je to i jeho oveček. Můžeme a máme býti vlastenci v politice, ale v hospodářství berme třeba od Němců, mají-li něco lepšího. Stará ovce česká malá — lehká pro žír, ale málo vlny a ještě k tomu špatné. Povězte mi, kolik váží po stříhání rouno jedné ovce prané a kolik neprané?“

„Dvakrát v roce plavím a stříhám svoje ovce, ale nikdy po stříži jsem jejich rouna nevážil.“

„Tuze chybujete. Rouno vašich ovcí se zdá býti větší nežli ovcí mých, protože je plné osin a vlasin, chundelaté, poměrně řídké, hrubé a mdlé. Zmáčknete-li je v ruce, v chumlu vám zůstane. Vlna na mých ovečkách je něžná, lesklá, zdá se krátká, protože je vyrovnaná a kadeřavá, ale je pružná a proto dobře česaná. — Zmáčknete-li ji v ruce, lehce se poddá, ale jak ruku otevřete, hned zase jako jemné peří se nakypří. Hustá je a na váze proto vydá. Zbavte se své staročeské ovce tenkorouné a zavedte si nový ráz čistokrevný, bud saskou anebo rakouskou merinku. Ta vám dá vlnu jemnou a při tom pevnou; je to v prodeji hledaná vlna soukenická, která výborně jde na odbyt a dobře se platí.“

„Jakživ jsem vlnu neprodal. I když ovci prodám, kůži si vymíním.“

„A co s vlnou s tolika ovcí děláte?“

„Sebe i ženu, děti své i chasu svoji vlnou v zimě a Inem v létě odívám.“

„Nerozumím vám — vyložte mi to.“

„To je tak,“ počal ze široka po selském způsobu svém důkladně a podrobně vykládat. „Země nás nejen nosí, ale i živí a šatí, milujeme-li ji ne slovem, ale skutkem — to jest prací. Proto s velikou zálibou pěstuji a chovám všecko, co mně na vlastní nohy staví, co mě činí nezávislým, svobodným člověkem. Tak, řekněme, třeba seju len. Vytrhám jej, vyrosím a vydrhnu, uschnout jej dám a vyklapu, vypočísám a upředu. Semíčko lněné dobře opatřím a v zimě olej z něho tlačit dovedu, takže mi stačí do lampiček po celé večery na posvícení k práci ve světnici i chlévě. A

ze přadýnek tkadlec mi urobí plátno, žena je vybilí a potom chodíme v plátěnkách po celé léto. Po létě přijde zima a tu bychom pomrzli, kdyby nebylo zlatého zvířátka, ovečky. Z čeho bychom si nadělali kožichů, našili kožených kalhot do práce? Dovedeme vlnu nejen rozčesat, ale též i upříst, a má-li býti roucho pro svátek ozdobnější, i obarvit a tkadlec ženským sukni kanafasek a nám mužským sukna barevného nebo šerky nadělá. Z vlny nosí teplé houně moje koně, ve vlněných punčochách po celou zimu všichni si hovíme. I pro nahého žebráka vlny u nás se dostane — i synům a dceři do výbavy žena rouna z vlny ukládá.“

Kníže se zastavil a pozorně naslouchal. „Nu, dobře,“ řekl, když Cimbura se odmlčel, „oblékat se — ano — to vás obléká hospodářství; ale všecko co k živobytí potřebujete, sám si přece na statku neopatříte.“

„Ne všecko, ale skoro všecko. Jím nejraději to, co mi živnost poskytuje. Od svého útlého věku, vyjímaje léta vojenská, snídám mléko a chléb si do něho drobím — chléb černý, chutný a vonný jako je černá a vonná země, ze které nu dobývám. V celé Putimi není řezníka, masa nekupujeme a nejíme jindy, než o památkách, kdy i piva se napiju. Vejce, kroupy a krupice, hrách a čočka, proso a mák, ze zelenin mrkev, okrouhlice a zelí, tvaroh a máslo, a pak pšeničná i ječná mouka, to nás na selském stole živí. Zachce-li se lahůdky, máme čerstvou anebo sušenou švestku, hrušku, štěpné jablko anebo též křížalu — jediným kořením je sůl a co roste v zahrádce— petržel a křen, cibule a česnek s majoránkou.“

„Nekouříte?“

„Ano, podlehl jsem té slabosti už v mužných letech. Kouřívám v senoseči za časných jiter, kouřívám po celý rok večer po práci, jen ve žních dýmku odkládám, tak jako všichni ve vsi; ale i tabák dala by moje země, kdyby páni dovolili. Z vojny z Uher přinesl jsem si tabáková semínka. Po kolika letech jsem je našel v papírku a zasil jsem je v Hradišti u Kovandů do zahrádky a hle, vyrostl tabáček a po pás byl vysoký. Z Písku přišel celník s financem, pokutou mně i sedlákovi hrozili, tabák až na tři stonky pořezali a odnesli si do Písku. Tak je to, pane kníže,“ končil Cimbura,

„sedlák může a proto také má ze svého žít a dobře žít. Země štědrá matka živitelka naše, z ní jsme stvořeni — po ní chodíme, do ní se vrátíme. Je to matka milující—zlá na zlé, přísná na nedbalé, ale ke všem vždycky spravedlivá. Miluj ji, vzdělávej ji, starej se o ni a ona ti dá jistě požehnanou úrodu; zanedbej ji a ona tě vytrestá tak, že hladem zmírat budeš. Prací a potem ukazuje jí sedlák svoji lásku, ale zahálkou svoji hříšnou netečnost a lhostejnost. Našemu sousedu Kláskovi srdce odpadlo od této matky a přilnulo k flintě, pytláctví, honil maso a chléb mu utekl, načichl se chlastu, přivykl kartám a městu; země ho vytrestala, statek ho neuživil, musil se živnosti, na které seděl jeho rod, Bůh ví jak dlouho — až lenochem vyhynul,“ to už Cimbura mluvil, jako by tu knížete nebylo, sám pro sebe mluvil v horoucím nadšení. — Domluvil a ticho zavládlo.

„Kokyryhýýý,“ ozval se vtom kohout a probudil oba, knížete i Cimburu.

„Pravdu máte, mnoho pravdy, pěkně jste to vyjádřil — ze svého má žít člověk, ale přece nebýt lakomcem, každému dát a co možná jen nejméně chtít — na těch zásadách život založit; i tomu by ta škola rolnická měla naučit,“ řekl kníže.

„Ano, a hlavně tomu,“ potvrdil Cimbura — „a pak teprve o strojích a práškách, o semenech a plemenech vykládat.“

Došli ke kravínu. Jak vstoupili, hned se zvedaly po stáních spokojeně ležící krávy, zdravě se protahující. Byly to plavé kravky jihočeské, drobné, tak zvané „sušky české“.

„Viděl jste, Cimburu, moje stádo skotu?“ — optal se kníže.

„Viděl a obdivoval. Ničím nemohu docílit, aby mi můj dobytek tak urostl jako knížecí, ačkoli miluji všecko veliké a dokonalé.“

„Zde to tedy vidíte názorně, co dělá plemeno a chov. Kupuji býčky ze Švýcar a třeba tři, čtyři sta dám za jednoho. — Také kravín máte špatný. Okénka jsou malá a nízko — i strop je nízký a větrání práčů je nedokonale. Žlaby dřevěné vyhoďte a nahraďte kamennými — jesle zrušte, anebo nad

samé žlaby zavěste zvláště telatům, aby se nemusila k senu do výše hlavou natahovat. Prach do očí jim padá, v kříži se prohnuou a na kráse tratí.“

„Všecko pravda pravdoucí,“ souhlasil Cimbura a z kravína hned otevřel dveře rovnou do konírny.

„Kobyly nejsou doma — ale hříbata vám ukážu,“ radostně — skoro hrdě promluvil hospodář, předbíhaje šlechtice. Nechal si schválně to nejlepší naposled.

„Slyšel jsem, že Marengo byl od vás,“ polichotil kníže.

Cimbura se zastavil a hostu cestu zastoupil.

„Pane kníže — jak — co jste řekl? Vy víte o Běláčkovi ? Povězte, prosím vás, kde je to drahé zvíře?“

Prekvapeně hleděl host na hospodáře Cimburu. Ten zrovna hořel nedočkavou zvědavostí, a jako by to nebyl on, netrpělivě s nohy na nohu přestupoval — všeho klidu a rozvážné usedlosti pozbyl a rozčileně mluvil. „Kdekdo jen by o něm věděti mohl, každého se ptám, vojáků se vyptávám, do Štěkně do dvora jsem si došel, ale kníže na ránu stonal, v lázních se kdesi hojil — ani sem nepřišel. Slíbili mi sice, že se poptají, slíbili, ale nesplnili. Panské sliby!“ — mávl Cimbura pln trpké hořkosti rukou.

„Tak jste na hřebečka dosud nezapomněl?“ — usmál se kníže.

„Jak bych mohl! Kdo to zvíře v ruce měl, musil si je zamilovat!“

„A poznal byste ho?“

„Myslím, že bych ho poznal. Měl na hřbetě zrovna pod sedlem ani ne jako dlaň velikou skvrnu a na krku pod hřívou bulku — malou bulku—jako vlašský ořech.—Víte snad o něm?“

„Nevím, sousede Cimbuře, ale optám se knížete. Slibuji vám to a uvidíte, že i panské sliby platí.“

„Prosím, tuze o to prosím,“ žadonil Cimbura— ale oči knížete už byly v zahrazeném stání, přes které zvědavě vykukovaly koňské hlavy.

„Počkejte, pustím vám je,“ přiskočil Cimbura. — Otevřel dveře z konírny na dvůr a odšoupl lisu hříběcího stání.

Konici vesele, jakoby se zasmáli, zařehtali a jako šipky vyletěli na svobodu.

I kníže celý jako by okřál. Bylo vidět, na očích mu to každý čísti mohl, že se mu hříbata líbí. —

„Kožaň je,“ — uholil hned Cimbura a jakýsi příbuzenský cit ho s knížetem v té chvíli sblížil. Oknem hleděla kněžna — a hle i ona teď ze stavení vychází a jenom pro koně má oči. „Kůň je mezi zvířaty můj miláček,“ omlouvá se chvatně hospodyni, která ji provází, a už přistupuje k mužům.

„Na podiv krásná zvířata,“ znalecky velebí kníže, „čistého rázu netolického, silná v kříži, svalnatá, s hrudí širokou —“

„A jaké krky mají a hlavy,“ nemohla se opanovat kněžna dále — „není takových v našem hříbětinci,“ zavolala žárlivě.

„Opravdu není,“ přisvědčil kníže, „a nevím, kde by jich bylo.“

Hlavou táhla mu všechna stáda zvířat, jak je vídával u Čimelic, v Koloredově, v Nových Dvorech, Kladrubech, Chlumci a jinde. Ano, našel tam krásnější, ušlechtlejší i dražší hříbata jiných plemen, co z nich budou jednou koně parádní, kočároví, běhouni na hony i do závodů, tahouni vzácného původu z Belgie a Holandu; ale hříbě takové rasy nebylo tam ani jediné. A to vychoval ten sedlák zde bez škol, bez odborného vzdělání, v neprakticky zařízené konírně. „Co by ten člověk teprve dovedl v moderní stáji?“ napadla knížeti otázka a hned po ní žádost mít ho ve svých službách, svěřit mu výchovu koňstva... „Sousedo Cimburo, vím, že vlastně nehospodaříte na svém. Učiním vám návrh. Předejte dvůr nevlastnímu synu a vstupte do mých služeb.“

„Nikdy a za nic, pane kníže,“ odmítl Cimbura klidně, „i kdybych byl u vás ředitelem, byl bych menším pánem, to jest odvislejším člověkem, než v Putimi chalupník. Zaplatím císaři daně a nemám poručníka nad sebou. Jsem na svém taky knížetem a to bych u vás nebyl. Předám dvůr, ale odstěhuji se do Kláskova a budu hospodařit dál.“

„Dobře odpověděl,“ zaradovala se v duchu Marjánka.

„Tak mi alespoň ta hřibata prodejte.“

„Nejsou na prodej — prodávám jen koně, pár každý rok — a hřibata tahu vyučím.“

„Nesluší se hostu žádost odepřít. — Máme hřebnou klisnu a její hřibě bude liché,“ upamatovala muže jemně hospodyně.

„Nedomluvil jsem, počkej, až ukončím,“ řekl mírně Cimbura a obrácen ke knížeti i kněžně pokračoval: „líbí-li se vám moje hřibátka, smíte si jedno vybrat, dám je s radostí pro památku.“

„Nemohu přijmouti daru tak cenného,“ odpíral kníže. „Vezmu hřibě — ale ze stáda svého skotu dám vybrat nejlepšího býčka s jalůvkou a pošlu je za hřibě.“

„Platí,“ podal ruku Cimbura — pánu.

„Vybírám si tedy hřibě krajní, to, co z něho bude šiml,“ a hůlkou ukázal na koníka, který jako by věděl, že je právě o něm řeč, přiběhl nejblíže a hrdě zdvihl ušlechtilou hlavu.

„Nebude to čistý šiml — ale šiml višňový,“ doplnil Cimbura a vprovázal i se ženou hosty ke kočáru.

„Sousedo Cimbuho, zvu vás k sobě. Rád bych vám ukázal svoje hospodářství a slyšel váš úsudek,“ zastavil se ještě kníže.

„Pane kníže, nescházejí se hory, ale lidé. Povede-li mne cesta ve vaši stranu, optám se jistě, jste-li doma a zastavím se u vás.“

„Jen abyste brzy dostál slovu,“ pozvala ještě kněžna, „a s vámi ať také přijde vaše žena.“ Cimbura se usmál a neřekl ani ano ani ne.

Stiskl jenom knížeti a kněžně podávané ruce a poděkoval hostům za poctu návštěvou.

„Zdraví dojeli,“ — přál kočímu i lokajovi na kozlíku.

„Mějte se tu dál dobře, jako dosud,“ skoro s nádechem závisti řekla kněžna.

„Po vůli boží,“ — odpověděla Marjánka. — Povoze se hnul.

„S Pánem Bohem,“ — řekli si ještě naposled sedlák s knížetem — „a

na shledanou,“ ještě z kočáru zavolala kněžna, mávajíc bílým šátečkem. „Prosím, abyste nezapomněli na Běláčka,“ bylo poslední slovo Cimburovo.

V Putimi bylo pravé pozdvižení. Kdekdo jen ušla měl, mluvil o vzácné návštěvě u Cimburů a záviděl jim. Farář Skála i učitel Jelínek tuze se tomu divili; ale Cimbura klidně vrátil se do sadu k chorému ořešáku a dál se starostlivou tváří seřezával jeho větvičky. Seřezal je všecky. Pak poznal, že je se stromkem amen..

Na knížete i s kněžnou brzy zapomněl, ačkoliv pan kníže věrně stál ve slovu. Poslal si pro Cimburovo hříbě, knížecí lidé přivedli mu pěkného býčka s jalůvkou a dodali mu i psaní, které Cimburu potěšilo. Kníže pátral po osudech Běláčkových a psal, čeho se dopátral. Raněný Vindišgréc upadl do pruského zajetí a ve zmatku prvních dnů po porážce nikdo se o jeho koně nestaral. Hřebec patrně se dostal do rukou nepovolaných. Ty ruce neuměly s ním zacházet, byly asi příliš tvrdými a Běláček se jim bránil, kousal snad anebo kopal, protože mu na vojně bičem vyšlehli oko — a on jako nepotřebný kůň byl vybrakován a v dražbě neznámému kupci prodán. To bylo vše, čeho se mohl kníže o osudech milého koně dopátrat. Cimbura vzkázal knížeti poděkování, ale brzy to však z hlavy všecko pustil, poněvadž na svého synka ustavičně myslel — vadl a chřadl mu takřka před očima a ani písecký pan doktor Malec nemohl mu pomoci. „V čem to vězí,“ říkal lékař, „otec zdrav jako buk, matka kvete ještě jako růže, jeho vlastní bratr se sestrou jsou plni života a jen tomu hochu zde smrt se dívá z očí.“

A když jednou vstalo nad Putimí krásné jitro a když slunečko boží podívalo se s modré oblohy dolů do Cimburovic sadu, spatřilo tam hospodáře, opřeného o suchý strom ořešák a hořce — skoro hlasitě plačícího. „Můj synečku zlatý, mé srdíčko drahé, co jsi mi to udělal?“ nařikal si Cimbura — slzy veliké jako bohatý hrách tekly mu při tom z očí a padaly, jako by ho zalít chtěly, do nakypřené země okopaného stromku. Zarmoutilo se slunečko boží nad tím pohledem, jako závojem zastřelo si ohnivý obličej šedou mlhou a zůstalo celý den pod mrakem.

„Pojď, strome, ze země — Vašíček náš půjde do země,“ řekl Cimbura

a oběma rukama opřel se o strom. Zapraskaly jeho kořeny a Cimbura povolil—bolestí sevřelo se jeho srdce při té smutné práci — „ať to odbudu jedním zármutkem,“ řekl po chvíli a opřel se znova — a teď strom povolil, — vytrhl jej Cimbura i s kořínky — opředla je bílá plíseň a hlavní kořen srdeční ztrouchnivěl. — Cimbura rozsekal stromek, každý zdrůbek z něho pozorně do koše sebral a přinesl jej hned domů, do světnice. „To dříví je z Venousova ořechu — spal je, dokud ještě chlapce máme,“ řekl plačící ženě své, ale sám už při tom neplakal slzami ani slovy, jenom v srdci jako kámen mu ležel a tlačil ho veliký smutek. Vyšel znova ven.

Prožili jste už jitro na selském dvoře? Je to nezapomenutelná chvíle, ve které probouzí se chuť a láska k životu. Po nočním tichu, klidu a odpočinku zdravým hladem všecko ve statku křičí. Křičí drůbež po dvoře a doráží až na zásep, nedočkavě volajíc, aby už vyšla hospodyně s košíčkem zadiny, křičí ptáci po stromech, zvláště hladoví vrabci, nedočkavě čekající, aby s drůbeží odbyli si i svoji snídani, řehtají a hrabou koně na stání, o žlaby zvoní řetězy hovězího dobytka — a v té chvíli — kdy k životu všecko se budilo, byl stesk Cimburův dvakrát tak těžký. Tam v přístěnku leželo jeho dítě, jeho dvíče milé — Vašík — ztuhlý a mrtvý — bez života a on, Cimbura, měl vybrat jedlové prkno, a dojít k mistru truhláři a krejčímu, aby vzali chlapci míru na poslední jeho roucho — na rakev a na rubáš ...

Druhého dne čistili a dávali u Cimburů do pořádku dům i dvůr. Metli nádvoří, rovnali vozy a pluhy — drhli podlahy, selka „boží milosti“ napekla, přijde celá přízeň na pohřeb, přijdou i cizí funusníci a všeho si všimnou. Jako před svatbou třetího dne pořádkem a čistotou leskl se statek a ženich — Vašíček jako andělíček hezký čekal v otevřené rakvičce, až pro něho přijdou.

A přišli.

Pan farář přišel s ministranty, pan učitel přišel se svými zpěváky a přivedl i školáky a školáčky, v párech pěkně je postavil, přišli velcí mládenci a velké družičky a odnesli od Cimburů na hřbitov „mládenečka nevinného, andělíčka spanilého“, jak pan učitel Jelínek pěkně zazpíval.

Jan s Franckem spustili do hrobu svého nevlastního bratříčka a padaly tam za ním při té smutné službě i jejich horké slzy, nakláněla se nad hrob i matka hlasitě naříkající a rukama lomící.

Jen otec Cimbura stál jako socha. — Všichni věděli, jak to dítě choré miloval—pro jeho chorobu a nemoc zamiloval si ho víc než všechny ostatní děti, neboť k lásce otcovské družil se i soucit, který měl Cimbura se vším, co se nepodařilo a bylo ubohé, slabé a malé, a hle, zde stojí a slzy neuroní, jediného slova bolesti semknutými rty nevypustí.

„Marjanko, pamatuj se — Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal,“ řekl konečně ženě až přísným hlasem, když se mu zdál být její nářek zoufalým, „vzal si jedno dítě a nechal nám čtyři.“ A zas lidé podívali se na Cimbura a řekli s podivem: „Silák Cimbura — silák i v bolesti.“

IX.

Ve Vídni vládlo od února roku 1871 ministerstvo Hohenwartovo. Dva čeští ministři, Jireček a Habětínek, zasedali v něm a po Čechách počalo se mluvit o blízké korunovaci císaře pána za krále českého. V září vydán byl památný patent, ve kterém uznáno bylo české státní právo a korunovace slíbena. — Vypracováno osmnáct fundamentálních článků, kterými navždy měl býti upraven poměr koruny svatováclavské k ostatním zemím císařství, slíben nový volební řád, slíben zákon na ochranu národností, slíbena — slíbena — ach, co všechno už nám kdy ve Vídni slibovali...

Jako dítě pestrými květy, tak lehkověrný národ opojoval se těmi sliby a jásal nad nimi jako nad velikým vítězstvím.

Ale prozíravé hlavy v Čechách s úzkostí obracely zraky své k severu, k Berlínu, kam právě vrátil se veliký císař se svým železným kancléřem z pokořené Francie. Pět miliard ve zlatě a úžasné sebevědomí i hrdé přesvědčení o své nepřemožitelnosti přinesli si Němci jako válečnou kořist z dobyté Paříže. Sotva si oddychli — dolehl k nim nářek rakouských bratří. Na úkor Němců mělo se dostat národu českému kus spravedlnosti, tomu národu, který roku 1866 odmítl hrdě provolání pruského krále a stál věrně při svém císaři — nač Prusko podnes nezapomíná...

Černé mraky pokryly politické nebe Rakouska, v Berlíně zařinčeli

proti Vídni znovu palašem, na kterém neoschla ještě krev francouzská, zablýsklo se, udeřilo a ozval se pád...

V základech zachvěly se tenkrát Čechy; neboť padlo ministerstvo Hohenwartovo. Jako dým rozplynuly se všechny závazné sliby, jako pára zmizely všechny růžové naděje — po Hohenwartovi přišel Auersperg a nechtěl o ničem vědět...

Skončil líbezný sen a nadešlo bolestné probuzení. I u nás, po Čechách, se také řinčelo, ale hlomozilo se jen hesly, sbíraly se na petice podpisy, psaly se novinářské články, svolávaly se tábory, „metinky“ se jim říkalo, mluvily se plamenné řeči, pilo se zas „na tu zlost“ o schůzích, kouřila se při tom cigárka a šustily v prstech — karty. V řadách českých vzrůstal boj mladých proti starým, nadávalo se dosavadním vůdcům, tupili se a kamenovali naši nejlepší lidé a prohlašovali se za neschopné. Na někom si musil horkokrevný národ vybit zlosti a hořkost svého zklamání. Bylo těžko širokým vrstvám lidovým vykládati o vlivech zahraničních, o světové politické situaci, jež změnila se válkou francouzsko-pruskou, o tom, že u Sedanu s Francií poražení jsme byli i my.

Ale i v té době politických nezdarů ujímalo se už přesvědčení, že je i jiné pole, kde můžeme se uplatnit, dobýti si své samostatnosti, že vede i jiná cesta k cílům všenárodním, než jsou křivé a zamotané cesty politiky — a tou že je národohospodářství. — Bude-li národ náš národem nejen vzdělaným, ale i zámožným a mravným, byť i to déle trvalo, že zato jistěji dojde k svému cíli.

Znělo to u nás jako nová řeč, nová nota v té písni až dosud všemi zpívané — mnohým a mnohým nelíbila se zdlouhavá a namáhavá cesta — ale mnoho bylo i těch, kteří její správnost pochopili a ruče k dílu přistoupili.

Po Čechách jako houby po dešti počaly vyrůstat akciové podniky, společné lihovary, pivovary, a cukrovary, zakládaly se nejen besedy, zpěvácké spolky a sokolské jednoty, ale i nákupní družstva, hospodářské besídky, potravní spolky, záložny a spořitelny. Do řinčivých frásí zapadla i rozumnější hesla. — Nebylo slyšet už jen „fundamentálky“, „záříjový

patent“, „korunovace“, ale hlomozilo se i takovými slovy, jako je „svěpomoc“, „nedejme se“, „svůj k svému“ – a rozmach průmyslu i obchodu šel tomuto zdravému hnutí i u nás k duhu.

Královský Písek poznal, že má-li zůstat „královským“, nesmí jít železná dráha, tato tepna moderního života, dvě hodiny cesty od něho – a počal usilovně a se zdarem domáhati se toho, oč před několika lety nestál.

Jednalo se o dráhu, která by Písek spojila se světem, a inženýři ji vyměřili přes Putim na Protivín, kde se připojila ke dráze Františka Josefa a v opačném směru pak z Písku na Příbram a do Zdic. Tam přešla Českou západní trať a běžela dál k Rakovníku.

„U nás bude nádraží,“ radovali se Putimáci a ukazovali si za rybníkem Podkostelním v poli zaraženou tyč, kde příští nádražní budova měla stát. I v polích a lukách čněly už zaražené kůlce a latě a jasně ukazovaly směr nové dráhy. Od Protivína pod Myšencem k Heřmanu ji vedli. Tam postaví most přes Blanici a při řece pod Hůrkami poběží údolíčkem železnice dál k putimskému Netušilu a odtud k píseckému Sarlaku a u obou těchto rybníků postaví štaci, v Písku ovšem velikou, v Putimi jen malou, ale přece jen ji postaví.

„I kdož ví, kdy bude,“ „kdož ví, dočkáme-li se toho,“ pochybovali mnozí.

„Kdy to bude? Z jara,“ vybuchl po každé mladý Žežulka, prudina člověk, který nesnášel odporu, jsa vznětlivý a lehkověrný.

Často proto dožil se zklamání, ale tentokráte se nemýlil.

Po jaře vskutku počala se dráha stavět, už druhá v nejbližším okolí. – V tom ruchu a shonu stavebním nebylo času starat se o politiku, o noviny, o volby, celý kraj zaplavili dělníci, sehnání se všech končin světa, nejvíce z Itálie. Do pozdních nocí plála v hospodách osvětlená okna a ven zaznívaly hádky a křiky. Peníze rozběhly se zas po vesnicích – lehce a snadno vydělali je sedláci potahy, vydělali zedníci i tesaři, vydělali i nádeníci, Ve Vídni chystala se světová výstava, agenti sháněli po českém jihu dělné ruce, zvláště zedníky, pro Vídeň. Nabízeli úžasné sumy, ale podnikatelé nepustili ani nohu a přeplatili každou nabídku.

A podle toho také naši žili. Bylo to vidět nejen na mužích v hospodách, nejen na furiantských kouscích, které vyváděli, nejen na hazardní hře v karty, do které se pouštěli a ve které sta do rána vyhrávali anebo prohrávali; ale poznal's blahobyt i na ženách. Hedvábím šustily i baráčnice a na sněžných hrdlech třpytily se jim zlaté řetízky, a v neděli po rukách leskly se prstýnky s falešnými drahokamy.

Tichá, klidná, jako ospalá jindy Putim nebyla k poznání. Probudila se a žila, žila jako o památkách; a zvláště každou sobotu a neděli drncela okna hospod — staré i nové — ozývala se vřeštivá hudba plechových nástrojů. I všedního dne zapadali sem harfenice, flašinetáři a harmonikáři, kočující kramáři, komedianti, kteří jako supi nad bojištěm vznášeli se nad místem, kde se stavěla dráha, kde tekly peníze proudem.

„Klaskovina — Kláskova pijatika je to,“ horlil Cimbura hlasitě před pastorky, Janem a Franckem — vždyť se třásl o ně, bál se, aby i je ta všeobecná nákaza nezachvátila, aby nepodlehli. Ale oba ti dva mladí a zralí už muži měli vojnu za sebou — byli jako ohněm kalení. I oni si zatančili, zazpívali, popili, ale včas se vraceli do statku a s jasnými hlavami ráno vstávali a zapřahali.

„Co z toho pojde? Co z toho bude? lekal se často Cimbura. „I nic!“ smál se Jan, „peníze vyděláme a uložíme — kdo neuloží, propije a užije — do zimy železnici postaví a celá ta sebránka odvalí se jinam a Putim zase se umoudří a ztichne.“

„Dejž to Pán Bůh, chlapče!“ kýval Cimbura nedůvěřivě hlavou, a jako by se štítil toho špinavého života, zůstával doma, staraje se o hospodářství a zaučuje i svého Martínka. Jan s Franckem jezdili „ke dráze“. Těž stesk bránil mu míchat se mezi lidi, tam, kde ozývá se hlučný smích a nevázané řeči a zpěv. Stýskalo se mu dosud po mrtvém synkovi a tím více ho proto uráželo bezuzdné veselí, ve kterém celá vesnice tonula.

Ale jako po povodni kalné vody rychle opadávají, rozlitý proud po polích a lukách se znovu vrací v těsné břehy vymletého řečiště, rychle se

čistí a jasní a pokojně se bere obvyklou cestou k dalekému cíli — k moři, tak tomu bylo i v Putimi.

Jak náhle přivalily se ty dravé vlny života a hrozily do svého víru strhnouti kdekoho, tak rychle opadávaly.

Stavba dráhy, díky právě tomu množství pracovních sil, pokračovala s neobyčejnou rychlostí, a než se kdo nadál, už trať upravili, bílé domky hlídačů svítily se při ní a žluté nádraží putimské shlíželo se nové a hezké jako panna v ohromném vodním zrcadle rybníka Podkostelního.

Po jeho hrázi postavili na rychlo silničku, která by ves s nádražím spojila a na dráze samotné zbývalo už jen položit pražce, upevnit koleje a zasypati je drobným šterkem.

To už byly práce podřízené a podnikatelé staveb hnali proto zástup dělníků dál, za Písek k Vráži a Mirovicům.

Jako po bouři nebe se jasní — ochladí se a vyčistí vzduch, tak vedlo se i v Putimi. Rozpálené hlavy vystřízlivěly, lidé si oddychli, život vracel se zvolna do starých kolejí.

„Co jsem říkal, tatínku?“ usmíval se Jan.

„To proto, že mladá vrána je chytřejší než stará,“ nevrle odpovídal Cimbura, „snad máš pravdu, ale ne celou. Něco tu zbylo ve vsi, něco nezdravého a nepěkného, co tu dříve s námi nebývalo, než se ty železnice stavět počaly,“ a hleděl nespokojeně k hospodám, kde se sousedé teď denně a pravidelně scházivali.

„To se u nás nikdy nedalo, to právě jest Kláskovina — pijatika —“ huboval a sám zůstával doma. Zvykli si na to sousedé a ačkoliv mnozí mu to ve zlé, jako lakomství vykládali, přece Cimburou a jeho zásadami nepohnuli. Žil jako balvan v řečišti, o který darmo se tříští i nejprudší vlny — nestrhnou ho s sebou do proudu. Jeho největší radostí a nejmilejší zábavou teď bylo, za horkých letních večerů nacpati si dýmečku a usednouti po boku své milované Marjánky, buď na práh anebo venku před statkem na drnovou sedačku a tiše poslouchat. Pozorným uchem slyšel šumět v zelených, olším zarostlých březích hravé vlnky Blanice,

umírajícímu večeru jednotvárnou píseň zpívaly roje komárů, z močálů a rybníků ozývaly se skřehotavé hlasy žab a ve vlhkých lukách a sítinách křičel chraptivý chrástal. Do večerního klidu občas teskně zabučela kráva.

„To je u Hubáčků, odstavili volka,“ pomyslně si Cimbura a zálibně poslouchal dál. Země voněla vlhkem, od řeky a luk vál chladný větřík, netopýr na lovu kmitl se kolem, s temně modrého nebe tu a tam usmála se dolů zlatá drobná hvězdička.

Večer pokračoval, plynul...

Padlo devět hodin. — Na věži odzvonil mladý Kopecký klekání; ale na lože nikomu se ještě nechtělo.

Za Hůrkami kdesi nad Holým vrchem zjevil se na nebi měsíc.

Velebný, klidný a tichý stál nad černým lesem a řídké, chladné jeho světlo ve stříbrných paprscích neslyšně přšelo k zemi, polévalo les, louky i pole, řeku i vesnici — celý kraj... Ztichli komáři, umlkly žáby, odmlčel se chrástal — jenom řeka na jezu hučela, jenom stromy v korunách tiše šeptaly a větřík dál roznášel opojnou vůni jihočeského kraje. Krása těch večerů podmaňovala si i mladá srdce a sbližovala je. Na dřevěném i kamenném mostě nad zpívající řekou scházela se mládež a sotvaže zvon na věži po večerním klekání se odmlčel, vesnicí ozvala se píseň. Píseň veselého, bezstarostného mládí — píseň radosti života. Hoši s dívkami zpívali, jak je tomu už ve škole pan učitel byl naučil. I ten seděl večer v zahrádce před školou a naslouchal. Naslouchal i pan farář Skála z okna vysoké fary vyložen a tiše pobroukáváje si melodii písni dávno zapomenutých, naslouchal Cimbura se svojí ženou, poslouchali i jiní sousedé, i hovor v hospodě ztichl a u otevřených oken mlčky poslouchali hosté i s hostinským, tak ten zpěv si lidské duše podmaňoval. Bylo zřetelně slyšet dívčí hlásky ve výši se třepat a zas hlasy hochů jako by je pohlcovaly a podpíraly.

„Já mám koně, čtyry koně“

znělo to tempem, jako by koňské podkovy o půdu zvonily.

„Když já jim dám ovsa,
oni skáčou hopsá,“

ozvalo se vysoké trio děvčat, až srdce posluchačům usedalo. Vtom už zase bouří mužské hlasy:

„ ... když já jim dám obroku,
oni skáčou do skoku — “

a všichni společně pak se scházejí na konec — a až koně na stáních řehtají a hrabou, když znova zní:

„ ... to jsou koně mí.“

Píseň po písni tak zní. Od nějaké doby scházely v tom sboru dva hlasy. Schází chlapcům vysoký tenor Jana Piksy, schází děvčatům jako stříbro čistý soprán ze mlýna Roučkovic Rozárky.

Chasa zpívá teď vojenské písničky. „Sedí-li tam mezi nimi Jan,“ hádá Cimbura na své sedačce, „nyní se ozve“, — mezi všemi pozná hlas mladého Piksy. Je jasný jako zvon, všude se prodere na povrch a kovovým tónem se od všech odliší.

„Není tam, nezpívá,“ myslí na Jana Marjánka, sedící po boku Cimburově, „ale není tam ani Roučkovic Rozárka,“ a poslouchá. Dívky zpívají teď:

„Nade mlejnem,
pode mlejnem,
husky se pasou.“

Je-li tam Rozárka, ozve se; protože se zpívá mlynářova zamilovaná píseň.

Každý soused v Putimi má svoji písničku, kterou si dá o památkách zahrát, ví se to o něm, jako o každém ve vsi vědí, co rád pije, tak se také ví, co rád zpívá. Mlynářovu zpívají, ale z té slitiny hlasů neprorazí stříbro hlasu Rozárčina.

„Už to tak bude,“ myslí si shodně a současně s Marjánkou Cimbura; ale slovíčkem se neprozradí. Jenom písniím naslouchat přestávají a oba tiše, mlčky poddávají se vlastním myšlenkám. Plynou u obou na vlas stejně. Vzpomínají na svůj vlastní minulý život. Na své sblížení a soužití. Na starosti prvních let, na těžký počátek, který spolu měli, i jak život pak pěkně se jim utvářil. Tu Marjánka přiklonila se k muži a Cimbura ji mlčky a měkce ujal za ruku. Stejná nálada je v té chvíli ovládla a poddali se jí. Prožívali každý sice pro sebe, ale přece souhlasně rok po roce svého života. Děti na svět přišly. Napřed dvojčata, Vašík s Martínkem, potom Marianna. Žena zle stonala a Vašíka jim Pán Bůh vzal. Vzdychnli si – vzpomenuli oba i na hořkost těch okamžiků a podívali se k nebi. Tam se otvírá neznámá budoucnost. Jan se ožení a oni se postěhujou ke Kláskům na výměnek. Ale nebudou na výměnku. Dál musejí hospodařit. – Je tu Martínek, je tu Marianna, kvapem dorůstají, a až je opatří – potom, jak Pán Bůh dá.

Kde bloudí za tak pěkného večera Jeník?

Sedí u Roučků před mlýnem na smelcích a vedle něho sedí Rozárka.

Přišel s večera se zeptat, mají-li semletu pšenici, co sem před týdnem přivezl. Ne, nemají dosud; ale ať počká a posadí se, stárek až přijde poví mu, kdy ji nasype – tak radí Rozárka a usedá s ním na smelky. Stárek nepřichází a Jan si přeje, aby nepřišel, může se optat až zítra večer zas – a tak tu sedává denně mladý Piksa s hezkou dcerou mlynářovou. Mlečí přicházejí v podvečer do mlýna a odcházejí, hledíce s úsměvem na párek mladých lidí.

Usmívá se pan otec, usmívá se paní maminka, usmívá se i Cimbura se svojí milou ženou. Vesnice už ví, proč nezpívají Piksa a Rozárka ve sboru. – Jako v městech milovník sedává v divadle při opeře anebo při koncertu vedle své nevěsty, tak zde veřejně večer co večer sedává Jan na kamenech

po boku Rozárky a naslouchají šťastni a blaženi úchvatným koncertům letních večerů.

Na věži bije desátá. Večerním tichem bouří vlak, ujíždějící z Ražic k Protivínu. Na vršku u kostela ponocný nasazuje k ústům veliký býčí roh, a sotva hodiny dobily, znovu vytrubuje „hodiny“ do ticha vlahé noci.

U hospody rozštěkali se psi, netrpělivě, ale věrně čekající na své hospodáře. Hvězdičky se vyrojily a usedaly jako zlaté včely po klenbě nebes kolem dokola měsíce. Návsí ozvaly se kroky a hlasy. Světlo v hospodě zhaslo. Dvířka u vrat se otevírají a zavírají. K Cimburům vrací se Jan s Franckem a odchází s nimi i jejich matka a sám ještě chvilku zůstává venku pod širým nebem hospodář. — Znova oči pozdvihne k nebi, k třpytícím se hvězdám, znova naslouchá šumění stromů a hukotu řeky, naslouchá i dechu dobytka, jenž ze stájí k němu se nese. Součástí toho všeho cítí se Cimbur. Chápe opět, že život všecko objímá od zlatých hvězd až k černé hrudě — pro člověka že to všecko je, ale člověk sám že je pro Boha.

Uchvacuje, podmaňuje si ho celého kouzelný večer, rozrušená duše lačně přijímá jeho dojmy, opíjí se jimi a šeptá „nebesa vypravují slávu Boží —“ i on konečně s vděčnou modlitbou na rtech ubírá se na lože.

Tak míjel u Cimburů jako vejce vejci podoben den po dni a večer po večeru. Dráhu kvapem dostavovali, po vodě Otavě plavili sem pražce a telegrafní tyče, z lomu u samé dráhy už po vagónech dováželi drobný štěrk a party dělníků jej vtloukaly mezi koleje.

Už se mluvilo o zahájení jízdy, o prvním slavnostním vlaku, ale ještě než jel, ozval se z Vídně poprask — zcela jiný, než až dosud se ozýval. — Měli tam po světové výstavě, o které se i v Čechách mluvilo jako o osmém divu světa. Zdálo se Čechům, že zpučnosti Němců nebude konce. Roztahovali se a nadouvali víc a více, až potkal je osud oné z bajky známé žáby — pukli. Na nezdravých základech s nepřirozenou rychlostí zbudovaný rozkvět průmyslu se zřítíl s ohromným rachotem nejdříve ve Vídni, a ve svém náhlém a střemhlavém pádu zasáhl též Čechy. Po celém

mocnářství slyšeti a cítiti bylo vídeňský „krach“ — a příšerné ticho zavládlo pak kolem.

V ssutinách zůstalo mnoho svépomocných společenských podniků českých. Rada záložen, cukrovarů, lihovarů a pivovarů byla pochována a nad jejich troskami stáli ožebračení členové správních rad a výborů. Cizí kapitál vtrhl i k nám a postrašení, bojácní akcionáři prodávali ve veřejných nucených i dobrovolných dražbách i z volné ruky nejen akcie a továrny, ale i pole a hospodářství, a nemluvalo se o ničem jiném, než o licitacích a likvidacích, o zámožných dříve lidech, kterým všechno se klanělo aktéři přes noc stáli tu s holí žebráčkou v ruce. Hrůza se šířila kolem. Jako dřív bez určitého plánu zcela nepromyšleně strkali peníze do průmyslových akcií, tak nyní často zbytečně, ukvapeně zas a bezmyšlenkovitě lidé se zbavovali těch ošemetných papírů. Kalné to byly vody a nepřátelské ruce, které v nich lovily. To byla doba, kdy naše uhelné doly, ložiska naší rudy železné — a mnoho cukrovarů navždy bylo nám urváno.

Ale větší ještě vznikla škoda mravní. Jednou zpražený český sedlák stal se nedůvěřivým, nezdar spekulace a kalkulace podlomil jeho podnikavost na dlouhou řadu let k nenahraditelné škodě národní.

„Kvapky mívají hapky,“ řekl svým stručným způsobem Cimbura, když před ním se o tom mluvilo, „to všechno způsobilo pivo. V hospodě se ty podniky zakládaly, pivem se zalévaly, nemohlo to jinak dopadnout.“

Scházel však u Cimburů čas, těmi záležitostmi se obírat. Chystal se u nich převrat, který nedovoloval na nic jiného myslet. Zima přišla, dráha už jezdila z Putimě do Písku i Protivína. Chasa nezpívala už na mostě, ale na prástkách v teplých světnicích se scházela, řeka mrzla a holé stromy čněly nad zasněženou krajinou.

Večer jak večer odcházel Jan. — Pečlivě se po každé oblékl, šaty okartáčoval i vlasy si přičísl před zrcadlem; ale domů přicházel pomoučen a uprášen. Usmívali se u Cimburů — slova neřekli. Pouze Verunka — sama už nevěsta — škádlívala bratra.

„Padá tam sníh?“ ptávala se ho nevinně.

„I kdepak – mrzne, až šindel lítá,“ poctivě odpovídal Jan.

„Já myslila, když jsi tak bílý,“ píchla ho Verunka a šelmovství zahrálo jí ve veselých očích.

Jako růže se zapálil Jan a beze slova odcházel na lože a druhý den putoval znova ke mlýna. Nesedával již na smelcích pod širým nebem, ale v šalandě s ostatními, dívaje se na Rozárku, šijící pilně výbavu.

Mleči vyprávěli nebo poslouchali, přišel-li do mlýna na noc nějaká povedená kopa – krajánek – smíchem otřásala se často šalanda, aneb zas takové napjaté ticho v ní bylo, že slyšeli vodu pod koly hučet. Mládek lítal na zanášku, stárek občas vyšel s mazničkou v ruce hřidel namazat, kolečko povolit nebo pružinku utáhnout, z moučnice přinesl panu otci ukázat vzorek mouky. Někdy složení zarazili, lub odhodili a kameny při světle křesali – ale mladý Piksa seděl a jen na Rozárku s úsměvem se díval. Když promluvila, celý ožil. Na její přání o vojně se rozhovořil, o Itálii vypravoval, kde všude mašíroval a co zažil.

Ozvali se i jiní besedníci, ti, co pod Radeckým ještě sloužili s Cimbou, i ti, co s Piksou tam byli, i ti, co u Hradce bojovali.

Jako ustrašený ptáček krčí se Rozárka, poslouchá a ani nedutá. Strach a hrůza tlačí se jí v srdečku, a ačkoli kachlová kamna sálají příjemné teplo, přece mráz jí šupí po zádech, zvláště když dojde na historie z jejich mlýna. Pan otec Rouček je vypravuje, chtěje ukázati, že i mlynářské řemeslo není lehké. Jednou vypravuje o velkých vodách, kdy s nasazením života nutno se odvážit skočit k stavidlům, jindy o tom, jak bývá, když ledy jdou, o kozy se tříští, řečiště ucpou a nutno ledu pomáhat – dnes vypravuje událost zvláště hrůznou:

„Za mých chlapčích let stalo se u nás velké neštěstí, ale pamatuji se, jako by to dnes bylo“ – počíná vážně – a pana otce i Piksa poslouchá, protože je to otec Rozárčin, vládne její rukou, buď ji dá Piksovi anebo odepre – „čeho nedej Bůh“ – myslil si Jan a poslouchá tiše jako pěna a pozorně jako žáček, jen aby se otci zavděčil. „Hodného stárka jsme měli, ve všem mohli jsme naň spoléhat. Nastydl ve vodě, zuby ho bolely. Zuby

jsou mlynářská nemoc — prach moučný je kazí a vyžírá. Tvář mu opuchla a měl ji šátkem podvázanou. Sedí u kamen a hřeje se, vtom uslyší, že něco ve mlýně kulhá. Skočí do mlýnice a poslouchá. — Mlynář musí být jako muzikant. Sluchem musí najít chybu. Naslouchá tedy a zdá se mu, že paleční kolo špatně hraje. Běží k němu po schodech dolů, hřidel mu prohlíží, na čepy sahá, palce pozoruje, ale nic vyzkoumat nemůže a přece slyší, jak žernovy v luhu nepěkně — až zlověstně hučí. „V soukolí to bude,“ napadne stárka a nahne se ke kuželci. Mohl mlýn zarazit; ale stokráte to dělal ve běhu a nic se mu nestalo — po zvyku jen placku s hlavy shodil a nevpomenul nešťastník, že ho zuby bolí — bradu že má šátkem podvázanou a oba cípy že se mu vysmekly a že se mu klátí teď nad hlavou jako zajetí uši — nahne se víc — vtom cítí, jak ho cosi do výše táhne — vykřikl — až mlýn se v základech zatřásl; ale bylo to pozdě a marně. Ozubí ho popadlo jako dravec za konec šátku, a než otec dolů seběhl, už ho kolo navíjelo — snad ho zaškrtilo dřív a pak teprve rozdrtilo. Když na hřideli odfouknete prach, najdete pod ním dosud krvavé stopy hrozné události, neboť dubový hřidel to jediný se mnou pamatuje.“

Slovo dá slovo — událost jedna připomene druhou. Zvážní i veselý krajánek a sahá jako do koše pro zrní svých zkušeností — přemletých už tolikrát a podává posluchačům vejražek z nich. Ví, kde v okolí roztrhl se mlýnský kámen ‚žitavák‘ anebo ‚žehrovák‘. V nejprudším běhu rozbil lub a urazil mládku obě nohy, jako by mu je přesekl. —

Vypráví, kde železí se zahřálo, až mísa chytila a mlýn do prachu vyhořel. Tak utíká čas ve mlýně jako voda a než se hosté nadějou, odtroubí jim pod okny ponůčka desátou hodinu, ba někdy ji schválně přeslechnou a čekají na jedenáctou...

Když o Božím Hodě vánočním vrátili se mužští Cimbuřovic ze třetí, velké mše svaté, když všichni — i ženské — byli pohromadě a chystali se k obědu usednout, přistoupil náhle Jan k Cimbuřovi a řekl mu chvějícím se hlasem:

„Tatínku s maminkou — prosím vás — dovoluňte mi, abych se směl oženit.“

Ticho hned zavládlo světnici a všichni náhle zvažněli. —

„Dobrým výminkem chci se vám za to odměnit,“ dodal ještě potichu Jan.

„Pověz nám nejprve, která je tvoje nevěsta?“ optal se otec přísně.

„Znáte ji dobře — není z kraje dálného, ani ze města, v Putimi s námi zůstává stejně — je to Rozárka v Roučkovic mlejně.“

„Roučkovic Rozárka“ jako by tou novinou překvapeni, zvolali všichni ve světnici současně.

„Toť milá a hodná děvečka,“ řekla matka.

„Nad všecky výborná zpěvačka,“ pochválil bratrovi nevěstu Frantík.

„Chválí ji žebrák i žebrácká, jakou je k chudině dobrácká,“ přidala chvály i Verunka.

Jenom Cimbura dál vyšetřuje přísně:

„Prosit s o ni otce a její matku? Dají ji rádi za hospodyně do tvého statku?“

„Neprosil, dokud jsem neměl vašeho svolení,“ odpovídal už mužně Jan — „a nevěděl, milé-li vám s Rozárkou spojení.“

„Milé by nám bylo děvče hodné, třeba i chudé — tím milejší Rozárka nám bude.“

„Tak, prosím vás, když i vaše srdce k ní se kloní — jděte hned zítra za mne požádat o ni.“

„Půjdu a požádám mlynáře Roučka — ještě dnes se vzkazem pošlu tam Součka.“ ukončil Cimbura a usedl první za stůl.

Po obědě vyslal hned Cimbura Martínka k Součkům: „Vyřiď, že nechám prosit strýčka, aby po nešporách k nám zašel.“

Souček, známý starosvat, zván i pořadatel svateb a pohřbů, jakýsi vesnický ceremoniář, do podrobnosti znal ustálený mrav a zvyk vesnický a věděl, co žádá selská etiketa. — Jak spatřil ve dveřích Cimburovic chlapce, hned věděl, kolik uhodilo. — Přivřel pravé očko a měřil levým kloučka,

pomyslel si: „Aha – už je to tu – déšť spustí se z mraků. Dnes pošlou mě Cimburovic do mlýna se vzkazem, byla-li by Roučkům zítra o koledě jejich návštěva milá. Mlynář není člověk na hlavu padlý – ví, že posadí u Piksů Rozárku do teplého hnízda – vzkáže jim, že je mu divno, co asi chtějí, ale s radostí že je vyčká – a tak povedu o svatém Štěpánu po požehnání Cimbury k Roučkům na přípověď,“ a mlsně si olízl pysky. Až budou smlouvy skončeny, až se staří dohodnou, pošle se pro pivo s velikým džbánem a paní maminka ve mlýně nedá se zahodit, ukáže, jaká je kuchařka – a Rozárka jako kytička voňavá – naškrobená v bílé zástěrce bude je obsluhovat.

A na vlas tak „se to šiklo“, jak si Souček prorokoval. – Ve vážné rozmluvě klidně pohovořil Cimbura s panem otcem. Všecko probrali a na nic nezapomínali.

„Jasně smlouvy přátelství tuží – za mládež nezkušenou ať jednají muži“ – tímto obecním zákonem zahájil Souček jednání o věně a výbavě se strany Roučkovy, o výměnku a podílech pro Francka a Verunku se strany Cimburovy.

„A což tvé děti?“ nadhodil Rouček.

„Z Piksovy živnosti neodnesou ničeho,“ upokojil ho Cimbura – „do svého půjdu – mladým v ničem překážet nebudu; ale matce Jan výměnek v penězích platiti musí.“

„Výměnek sype se v zrní, protože na poli zrní a ne šestáky rostou,“ mínil pan otec.

„Hodný syn s nevěstou nedává rodičům výměnku žádného, pěkně je k stolu pozve, poctivě o ně se stará, přednost jim dává ve všem a všude – dokud jim nezatlačí oči. – Hodný Jan, hodná i Rozárka. – Leč úmrtím Piksovým nastal tu jiný případ. – Mám děti svoje – pro ně dál hospodařit na svém zkusím a proto i s matkou pryč od Jana musím – troufám, že živnuška moje, byť menší než Piksův statek – přece nás obživí všechny, otce, matku i s dětmi – proto můj plán mi nesmíte hatit; Jan v penězích výměnek bude platit.“

„Tak bude,“ — souhlasil Rouček — jenom ještě měl strach, co počnou Frantík s Verunkou; nezůstanou-li snad na statku.

„Ne,“ — konejšil pečlivého otce Cimbura — „sám Francek službu si našel u Skuhrů v Písku v pivovare — a už zítra s námi se loučí — chalupník Štěrba o ruku Verunky žádal a možná, že dvě svatby najednou vystrojíme.“

„I hleďte, Verunka, tichá voda!“ podivil se upřímně mlynář, „nikdo nic neví a holka půjde k oltáři.“

Tak ti dva otcové opatrně, pozorně prošlapávali cestu mladým lidem, aby se jim životem klidně šlo, aby nebylo různic a hádek, ale v tiché dohodě se všemi a o všem počali hospodařit.

Promluvili ještě o dobytku, zvláště o koních, o hospodářském náčiní, zvláště o vozech, které Cimbura Janovi ponechá i které si vezme.

„To, co jsem přijal, poctivě Janovi nechám v dobrém stavu, co sám jsem přijednal, do svého s sebou vezmu,“ sliboval Cimbura a jmenoval kus po kuse, který Janovi zůstane.

„Rozárka ode mne dostane březí klisnu, jalůvku a krávu,“ doplňoval mlynář už zcela uspokojen. Rukou dáním zpečetili otcové smlouvu. „Zřetelné a jasné smlouvy, porážejí všechny soudy“ provolal starosvat Souček, tleskl do dlaní a zazpíval :

„Panímámo milostivá,
dejte přinést vědro piva,
mažte máslem chleba tlustě,
ať připijem nevěstě —
svatba bude v masopustě,
ohlášky jsou na cestě.“

Svatební smlouva se zajedla a zapila, přátelství přípitky se pečtilo, svatba na úterý po Hromnicích se ustanovila a ujednáno, že do sv. Josefa Cimbura se vystěhuje a mladí že už sami síti budou na jaře.

Starosvat Souček sice se činil — jedl a pil za dva, ale přece byl jaksi

nesvůj. Taková věc neslýchaná se mu stala. Nic o tom nevěděl, že mladý Štěrbá má zálusk na Verunku. — Hanba hanboucí pro strejdu-zváče. Měl už vyhlédnutého pro ni ženicha. Věděl, že teď s ní budou Cimburovic pospíchat, slovíčko chtěl o tom s Cimburou promluvit a zatím tu z jícho úst slyšel tak pro něho překvapující novinu. Ale dobře, že slyšel — hned zítra musí k Štěrbům, aby ho snad neobešli — bez něho k Cimburům se nevydali, co by si o něm — o Součkovi — okolní starosvaté pomyslili!

Zůstal však ušetřen toho pokoření. Když druhého dne po ránu dveře u Štěrbů otevřel, vlídně ho přivítala chalupnice, usmála se na něho lahodně a řekla: „Dobře, že jdete, právě se muž chystal k vám zajít.“

„Nu proto!“ sebevědomě hned se vypjal Souček — „smluvil jsem každou svatbu, proč bych neměl býti smlouvčím i o vaší?“

A už příští neděli zas vedl s vítězoslavným úsměvem Štěrbovic k Cimburům.

A nastaly potom svatby. Dvě najednou a hlučné tak, že není pamětníka podobných. Bránil se Cimburá ženským, bránil, ale neubránil. — Povolit musil ve všem — pouze v jednom nepovolil — když se jednalo o hudbu.

Všichni chtěli hudbu novou, z Písku, s plechovými nástroji. Ale Cimburá si postavil hlavu. — „Má-li být muzika — tak bude staročeská — za jinou nepůjdu — bude hrát vám, ne mně.“

Přemlouvali Cimburu — odbyl je stručně a takovým tónem, že všecky domluvy rázem ztichly a družbové vydali se honem na cestu do Strunkovic.

Strunkovice jsou po českém jihu daleko široko známé městečko. Když se tam narodí kluk, otec se mu nejdříve podívá na prsty — a soudí, bude-li hrát jednou housle, nebo mačkat pouze dudy — pískat klarinet, či dřít basu. Každý hoch totiž rodí se tam muzikantem.

Sem do té muzikantské komory vypravili se putimští družbové a zjednali tu na rychtě „nejlepší muziku, jakou v Strunkovicích mají“.

„Chcete velkou, anebo malou?“ ptali se jich tam. Ani chvíli se

nerozmýšleli a hrdě , velkou‘ odpověděli, ač vlastně nevěděli, co tím rychtář myslí.

„Komu a při čem mají vyhrávat?“ zpovídali je v Strunkovicích dále.

„Nám a při svatbě.“

„A prosím vás, chlapci, kdo se to u vás žení a vdává, že chcete muziku tak slavnou?“ podívovali se strunkovičtí.

„Tři rody se toho dne svatbou spřátelí — Cimburovic s mlynářem Roučkem a Štěrbou chalupníkem.“

Nic nevěděli v Strunkovicích o mlynáři Roučkovi, nic o Štěrbovi chalupníkovi, ale jak slyšeli jméno „Cimbura“ — hned se ptali:

„Kdo jste pravili — Cimbura — Cimbura — silný Cimbura žení syna a vdává dceru?“

„Ano, ten,“ odpověděli družbové potěšeni, že Cimburu tu znají.

„Přijdeme a zahrajeme,“ slibovali ochotně.

„Litovat nebudete, hladem u nás neumřete, žízní u nás neuschnete, přičinit se musíte a peněz vyhrajete jako želez,“ loučili se spokojeně putimští poslové.

A přišla ,velká muzika strunkovická‘ — a samé jen dřevěné nástroje s sebou si přinesla. Jeden z hudeců dudy přinesl, a jak je zmáčkkl, čtverácky dudy zakvičely. Dva z kožených pouzder housličky vytáhli a když je prsty na krčku polehtali, housle vesele se zasmály. Jiný basu přivlíkl, a jak ji smyčcem po břichu hladil, basa si spokojeně bručela. Pátý konečně — kapelník klarinet z kapsy vytáhl — sešrouboval jej, a jak jej k ústům nasadil, zaštěbetal jako pták po jaru. Nadarmo jim po celém kraji neříkali ,Serafíní‘.

Od Štěrbů vyšli první. Šli si pro Verunku, vzali s sebou Jana a zaměřili do mlýna. — Tam s družičkou uprostřed přátelstva jako královna čekala Rozárka. Hosté se spojili a svatební průvod kolem jedenácté vyšel od Roučků. Hudba spustila „Už mou milou na oddavky vedou“, svatebčané zavýskali, až se ves trásla, družičky roztočily šátečky nad hlavami a zazpívaly jako pod oblaky skřivánci. Střelbou chvěly se statky v základech a velebné zvony putimské na starobylém kostelíku vítaly veselé hosty. Pod

mrakem bylo od rána; ale když průvod došel na vršek ke kostelu, neodolalo zvědavé sluníčko, rozhrnulo si mraky a z modrého nebe zlatem své záře usmálo se na svatby. „Putim se raduje,“ pomyslilo si a zůstalo na obloze dnes i zítra i pozítří, protože tři dny trvalo to památné veselí.

Dnes byli ve dne u Roučků, zítra budou u Cimburů a třetího dne skončí u Štěrbů — ale večer jako večer, noc jako noc protancují „Na staré“. — Kdo přijde a je dobré vůle, ten je hostem — ať jí a pije, pan otec platí dnes, Cimburá platí zítra a Štěřba chalupník pozítří. V celé vsi nikdo nepracuje, cepy odpočívají, koně stojí a volí zahálejí. Jako magnet táhne muzika všecko k sobě. Podivná muzika — kouzelníci muzikanti. Zahrajou při „loučení“ tak dojemně, že slzy mužům vytrysknou z očí a ženy do pláče se dají — zahrajou „do kola“ a páry se roztočí — zahrajou divoce „do skoku“ a babka scvrklá jako suchá švestka, lehká jako véchýtek v koutě se natrásá a poskakuje. — Není písničky na světě, aby ji strunkovičtí nezabrali. Rozkuráží všecko, rozkuráží i Cimburu. Dlouho, dva dny už se brání, ale neodolá. Vzdej se siláku Cimbuře! Na milost a nemilost vzdej se těm kouzelníkům. Tak, dej si nalít ještě džbánek pěnivého, protivínského, naráz jej vypij! — Aha, cítíš, Cimbuře, jak krev v těle ti hraje a se pění? — Nohy omládlly, oči se rozjiskřily, hlava se vztyčila, ruce do taktu tleskají a srdce v těle plesá. Hned steskem usedá, hned radostí se zachvívá, podle toho, jak housličky hovoří, jak klarinet poroučí. Popadá ta hudba Cimburu a zahrává si s ním nelítostně jako se slabým děckem. Uchvacuje ho a mluví k němu ani ne tak zvuky, ale jakoby jasnými zřetelnými slovy.

„A la marš, Cimbuře, před muzikanty,“ slyšel hned rozkaz ve své duši, přísný rozkaz jako na vojně, a než se nadál, stál před nimi. Pětku jim položil na talíř a zazpíval si svoji zamilovanou písničku, jako tenkrát v Hradišti před muzikami.

„Protivínskej zámek, mezi horama.“

zazněl vysoký hlas, jako by to ani Cimburův nebyl — housle se hlasu chytily, klarinet se k němu přidal, celá muzika vpadla a volala:

„nezapomeň na to, co jsi mi dala.“

Bouřně volala, přísně žádala, ba přímo rozkazovala.

Ale hned utichla, zrovna se rozplývala a sladce s Cimburou šeptala:

„Pěkný šálek dala jsem
vyšíváný harasem,
pěkný bílý šálek s tulipánama!“

A tu hudba náhle jako by se rozčertila. Jako divé vrněly housličky, basa se hlučně rozhoukala, dudy dráždivě vypískly a nad tím vším v krkolomné výšce se klarinet smál takovým droboučkým, milounkým, dětským smíchem, že to naplnilo Cimburu nesmírným veselím. Nemohl tu radost udržet v sobě — ven — ven — ven — ven musí z něho — už ruku pozvedá a teď zavýskal, zadupal a třikrát kolem sebe na místě se otočil.

Hudba provedla svou, vyloudila z Cimbury radostné zavýsknutí; ale ze svých kouzel a čar ho ještě nepustí. Pořádá se, tiší se a vyrovnává, basa počíná do taktu bzučet, dudy hned jí pomáhají, krotí housle, za nimi do tempa musí i klarinet, za ním musejí i Cimbuřovy nohy — do kola musejí, ale ne samy. „Kde je má věrná žena Marjánka?“ ptají se Cimbuřovy žádostivé oči, a hle, tu stojí s ostatními v kruhu kolem něho, radostně a dychtivě k němu hledí, a jak se k ní obrátil, ruce po ní rozpřáhl, do náruče sama mu letí. Všichni prokazují čest Cimbuřovi, rozstupují se — a on sám se svou Marjánkou zlatou víří v kole.

„To ne já, ale to ty zatrachtělé muziky a pivo,“ vymlouval se později Cimbur, stydě se jaksi za tu slabost, „ale co,“ mávl po každé rukou, „hezké to bylo,“ a ještě vzpomínka úsměvem mu pozlatila tvář.

„Pohřbem jsem u Piksů začal, svatbou jsem u nich skončil —“ loučil se o svatém Josefu s Janem, když mu tento s pláčem znovu za všechno děkoval,

„nebuď v životě jalovcem, ale plodným a štěpným stromem. Jednej vždycky právě a nemusíš se bát ani Boha ani krále – v tom je kořen našeho selského života i naší pýchy.“

„K Pánu Bohu se denně modlívej, ženu miluj a děti dobré vychovávej, tatínkovi ve hrobě hanby nedělej;“ napomínala ho matka, když Jan se sklonil k její ruce – za vše jí děkoval a jako malé dítě se rozplakal.

Do náruče pojala ho matka a konejšila líbeznými slovy: „Nemůžeme s tebou věčně být, to jen teď je li smutno, když prázdná světnice tu straší. Rozárku si odpoledne přivezeš, a jako v ráji vám tu bude. Přijdeme ji s tátou přivítat.“

Odpoledne přistěhovala se Rozárka. Jel si pro ni mladý hospodář jako pro kněžnu. Čtyři koně měl zapraženy v žebříňáku, namazané postroje se na nich leskly jako nové, mosazné přesky, misky a kroužky vyleštěné svítily a třpytily se v jarním sluníčku jako z ryzího zlata. Peřinami vystlaly u Roučků vůz mladé ženy, nasedaly naň, mladý sedlák postavil se jako jedle ve voze a vzal opratě do ruky.

„Strakatý peřiny na bidle visí,
starej se, Jeníčku, o koně lysý;“

zpívaly rozmarně na voze ženy.

„Já jsem se postaral hned o celej vůz,
pojd', sedni, Rozárko, pojedem už;“

zahleděv se do dveří, odpověděl Piksa.

Mlynářka vyváděla z nich uplakanou jeho ženu. Ohlédla se teskně ještě jednou po mlýně kolem; ale jak její oči spočinuly na Janovi, odtrhla se od matky a skočila k němu.

Levicí okolo pasu vzal ji Jan a trhl opratěmi.

„Pomalů;“ napomenula ho matka, ale její hlas už zanikl v rachotu kol.

Vyjel, jako by s pokladem ujížděl a bál se, že mu jej v poslední chvíli vyrvou.

Kudy jeli, po levé i pravé straně, v oknech i před vraty plno hlav a plno zvědavých očí hledělo na ně.

Jako vítr přehnal se čtverospřeží a zapadlo ve statku Piksovic. — „Jezdit ho Cimbura naučil,“ pochvalovali si tu divokou jízdu sedláci.

Ten den večer, když uléhal Cimbura po prvé v Kláskovic chalupě, řekl sám sobě: „Konečně ve svém!“